

ҮНЭН ЗҮРХЭНЭЙ БАЯР БАЯСХАЛАН

Манай багша, үндэр түрэлтэ Ело римбүүшын эдэгэхэ талаар ехэ туна хүргэһэн врачнарта, медсестрануудта, тэршэлэн өөрынгөө шуна үгэһэн хайн ханаатай бүхы хүнүүдтэ Россин Буддын шажанай Заншалта Сангха гүнзэгы баяр баясхалан хүргэжэ байна. Бүгэдэидэ элүүр энхэ, зол жаргал хүсэнбди.

Россин Буддын шажанай Заншалта Сангхын Толгойлогшо, Бандида хамба лама Д.АЮШЕЕВ.

Дайнай ба ажалай ветерануудай госпиталин врачнарта, хирургнуудта, Элүүрье хамгаалгын министрствын бүхы хүдэмэрилэгшэдтэ болон минни эдэгэхын тула үдэр, хүнигүй тулалхан, залбархан бүхы хүнүүдтэ үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэһэнб. Буряд ороной, Россин арадуудтай үйлын үрээр заяагдаһан оюун сэдхэлэй талаар минни холбоон мүнөө Танай хайрлажа үгэһэн шунаар баталагдаба. Набаб Дүйсэний хайндэрөөр Таниие амаршалжа, Танай гэр бүлэнүүдтэ, айл нютагуудта, республикада хамаг хайн хайханиие хүсэнб.

Үнэн зүрхэнһөө Танда талархагша Еши ЛОДОЙ римбүүшэ.

ХҮНДЭТЭ УНШАГШАД!

Саарһанай дуталдаһан ушарһаа ноябрин 6-да гараха «Бизнес Олзо» газетэмнай хойшотожо, ноябрин 10-да гараха болобо гэжэ сонинной эмхидхэн байгуулагшад, газетын редакци мэдүүлнэ.

НАБАБ ДҮЙСЭН БУРХАН БАГШЫН ТҮШЭТЫН ТЭНГЭРИНЭЭ ГАЗАРТА ЗАЛАРНАНАЙ ХАЙНДЭР

Бурхан багша 2500 жэлэй саана эртэ урдың Энэдхэгэй орондо мундэлһэн юм. Сагаан заанай түхэлтэй боложо, Бурхан багша Түшэтын тэнгэринээ газарта буугаад, ялагар элшэ болон хубилжа, Махамайа хатанай умай худар ороһон байна. Тиигэжэ Бурхан багша хүнэй бэе оложо түрэхэн байгаа.

Бурхан багша өөрынгөө хамаг түбэг, бэрхэшээлнүүдые дабажа, эхэ хамаг амитанай аша туһада арга боломжонуудаа түгэс бэелүүлжэ, гүйсэд гэгээрһэн Будда гэжэ алдаршаа һэн.

Буддын шажанай Заншалта Сангхын бүхы дасангуудта Бурхан багшын Түшэтын тэнгэринээ газарта заларһан ушараар набаб Дүйсэний хуралнууд ноябрин 9, 10, 11-дэ болохонь.

Буянгаа арьбажуулхын тула хайндэртэмнай залархыетнай уринабди.

ОМ САЙН АМГАЛАН БОЛТОГОЙ!
Россин Сангхын хэблэлэй түб.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ХҮНДЭТЭ ЭРХЭТЭД, УЛААН-УДЫНХИД!

Эмхидхэлэй комитет, Россин Арадай-патриотическа холбооной Бурядай анги, тэрэндэ ородог хамтын бүхы хабаадагшад Агууехэ Октябрин социалис революциин 81 жэлэй ойн хайндэрөөр Таниие халуунаар амаршалла.

Бурядай гүрэнэй оперо, баледэй театр соо ноябрин 6-ай 16 сагта үнэгэргэдэхэ баярай суглаанда болон Советүүдэй талмай дээрэ ноябрин 7-ой 11 сагта болохо ажалшадай жагсаалда ержэ хабаадахыетнай уринабди.

Ажалшадай жагсаалда 10 саг 30 минутаһаа сугларха газарнууд гэбэл:

- Октябрьска район - «Бурятия» гостиница шадар;
- Советскэ район - оперо, баледэй театрай талмай;
- Железнодорожно район - Ажалнуудалай байшан (Дом быта).

Советүүдэй талмай тэршэ 10 саг 50 минутаһаа ябажа эхилхэ.

ОАО "НАРАН-СОЮЗ-СЕРВИС"

670000 г. Улан-Удэ, ул. Борсоева, 89
тел. (301-2) 21-67-50, 21-90-42
факс: (301-2) 21-23-36

- Валенки черные и серые;
- Войлок технический;
- Матрацы;
- Детский ассортимент из фланели.

«Буряд Үнэн»-99
ХҮНДЭТЭ МАНАЙ УНШАГШАД-ПЕНСИОНЕРНҮҮД!
Түлэгтөөгүй пенсиһээ тоосохоор «Буряд үнэндөө» захил хэжыетнай уринабди.
Энэ арга боломжо бүри мүнэн, түргэн шууд хэрэглэл!

УРДАНАЙ ХЯАРААА ХЯМДА!

Жолоогүй хүлэгтэл жороо табилуулһан сэнгүүднай зоргондоо дээшэлһээр, газетэ, журналнуудта захилай сэн захидахаар бэшээр ургаһаар.

Иимэ эрхэ байдалда манай «Буряд үнэн» сонин олониктэ уншагшадайнгаа талье хаража, 1999 оной 1 хахад жэлэй сэнгүүдые урданай хяараа, хямда зандань үлөөбэ.

Тодорхойлбол, иимэ гурбан захил байха:

1. «БУРЯАД ҮНЭН» газетэ
Тусхай дугаарнуудтайгаа - «ДУХЭРИГ» БА «БИЗНЕС-ОЛЗОТОНГОО» хамта:
11 тух. 70 мунг.
Гурбан харын сэн 22 тух. 35 мунг.
2. «ДУХЭРИГ»: долоон хоногтоо нэгэ удаа, четвергэдэ хорин нюур дээрэ гарана; 24 тух.
Гурбан харын сэн 12 тух.
3. «БИЗНЕС-ОЛЗО» долоон хоногтоо нэгэ удаа, пятницада 12 нюур дээрэ гарана; 19 тух. 75 мунг.
Гурбан харын сэн 9 тух. 75 мунг.
Ажаглалта: захилай сэнгүүд почтын сэнгээ хамта.

Хямда зандань үлөөһэн урмандамнай захил олоордоо ХҮҮЛЭЖЭ, ТҮРЭЛ СОНИНОЙНГОО НҮРЭ НҮЛДЫЕНЬ, ХИИ МОРИЕНЬ ҮРГЭЛСҮЙ!

Редколлеги.

ХОТЫН ЗАХИЛШАДАЙ АНХАРАЛДА!

Гэр байраһаа холо бэнэ оршодог газетэ худалдадаг киоскһоо «Буряд үнэн», «Дүхэриг» абаха гэбэл, газетын редакцида, акционернэ «Новости» бүлгэмэй захилай таһагта хандогты.

ПОДПИСКА НА «БУРЯД ҮНЭН» И «БҮ» - «ДУХЭРИГ» С ПОЛУЧЕНИЕМ В КИОСКАХ АО «НОВОСТИ»

СОВЕТСКИЙ РАЙОН				
Название	Инв. №	Расположение	Часы работы	Обеденный перерыв
1. Коммунистическая	6	около магазина "Спутник"	7.00 - 19.00	12.00 - 13.00
2. Ербанова	7	около театра оперы и балета	7.00 - 19.00	-
3. Судоремзавод	8	ул. Смолина, маг. "Прод-ный"	7.00 - 19.00	12.00 - 13.00
4. Автовокзал	9	внутри здания	7.00 - 19.00	12.00 - 13.00
5. Ленина	10	около маг. "Галантерея"	7.00 - 19.00	-
6. Пл. Революции	11	пл. Революции	7.00 - 19.00	-
7. Куйбышева	12	напротив кафе "Автомобилист"	7.00 - 19.00	-
8. Банзарова	15	пл. Банзарова	7.00 - 19.00	-
9. Советская	20	около кафе "Бутербродная"	7.00 - 19.00	-
10. Гостиница аэропорта	22	п. Аэропорта, около гостиницы	7.00 - 19.00	-
11. "Океан"	37	около маг. "Океан"	7.00 - 19.00	12.00 - 13.00
12. Левый берег	38	ул. Кабанская, около "Универсама"	7.00 - 19.00	12.00 - 13.00
13. Пр. Победы	29	около "Сберкасы"	7.00 - 19.00	12.00 - 13.00
14. Центр. рынок	40	ул. Балтахинова	7.00 - 19.00	11.00 - 12.00
15. Ступуправление	52	ул. Куйбышева, около школы №1	7.00 - 19.00	11.00 - 12.00

ОКТЯБРЬСКИЙ РАЙОН				
№	Улица	Часы работы	Обеденный перерыв	Примечание
16. Ост. "Геологическая"	ул. Бабушкина, ост.	7.00 - 19.00	-	"Геологическая"
17. Мясокомбинат	около проходной	7.00 - 19.00	12.00 - 13.00	-
18. Солнечная	ул. Терешковой, 40	7.00 - 19.00	11.00 - 12.00	-
19. ПОШ	около дисп. грамвая	7.00 - 19.00	12.00 - 13.00	-
20. ТСК	ул. Павлова, 63	7.00 - 19.00	-	-
21. Респуб. больница	около поликлиники	7.00 - 19.00	-	-
22. 47-й квартал	пр. Строитель, 34	7.00 - 19.00	-	-
23. Горбольница	ул. Калашникова, БСМП	7.00 - 19.00	-	-
24. 43-й квартал	ост. авт. "43-й кв."	7.00 - 19.00	-	-
25. Маг. "Филателия"	ул. Терешковой, 26	10.00 - 19.00	14.00 - 15.00	-
26. Мелькомбинат	ул. Тулаева, кон. ост. грамвая № 4	7.00 - 19.00	-	-
27. ЗММК	около КСК ЗММК	7.00 - 19.00	-	-
28. 21-й квартал	ул. Ключевская, около прод. магазина	7.00 - 19.00	-	-
29. Терешковой	ул. Терешковой	7.00 - 19.00	12.00 - 13.00	-
30. Маг. "Новости"	ул. Бабушкина, 25	8.00 - 17.00	-	-
31. 40-й квартал	ул. Конечная, ост. трамвая № 7	7.00 - 19.00	-	-
32. 41-й квартал	ул. Жердева, ост. авт. "41-й кв."	7.00 - 19.00	-	-
33. 20а квартал	ул. Ключевская, 86	7.00 - 19.00	-	-

ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫЙ РАЙОН				
№	Улица	Часы работы	Обеденный перерыв	Примечание
34. Шишковка	кон. ост. трам. № 7	7.00 - 19.00	12.00 - 13.00	-
35. Мухина	трам. ост. "Элеватор"	7.00 - 19.00	-	-
36. Гагарина	ул. Гагарина	7.00 - 19.00	-	-
37. ПО "Баня"	баня авиазавода	7.00 - 19.00	-	-
38. "Юбилейный"	около маг. "Юбилейный"	7.00 - 19.00	-	-
39. Ж/д баня	ул. Гагарина, около бани	7.00 - 19.00	-	-
40. Восточный	около маг. в п. Восточный	7.00 - 19.00	-	-
41. Л-киоск	пл. Славы	7.00 - 19.00	-	-
42. "Октябрь"	к/т "Октябрь"	7.00 - 19.00	-	-
43. Петрова	ул. Петрова	7.00 - 19.00	12.00 - 13.00	-
44. ПО-9 "Рынок"	ул. Комарова	7.00 - 19.00	-	-
45. Цивилёва	ул. Цивилёва, маг. "Продовольственный"	7.00 - 19.00	-	-
46. Сенчихина	ул. Сенчихина	7.00 - 19.00	-	-

Оформление подписки на газету «Буряд үнэн» и «БҮ» - «Дүхэриг» с получением в киосках АО «Новости» проводится только:

1. В Доме печати - ул. Каландаришвили, 23, на третьем этаже, (каб. 50) с 8 до 18 часов, выходной день - суббота, воскресенье.
2. В АО «Новости» - ул. Бабушкина, 27, каб. 9, с 8 до 17 часов, перерыв на обед с 12 до 13 часов. Выходные дни - суббота, воскресенье.

Полная стоимость льготной подписки на полугодие: 1) ежедневной газеты «Буряд үнэн» - 35 рублей. Индекс - 50901; 2) еженедельной газеты «БҮ» - «Дүхэриг» - 24 рубля. Индекс 73877; 3) еженедельной газеты «Бизнес Олзо» - 19р.50к. Индекс 31111.

Телефоны для справок: 21-50-52, 21-54-54, 21-68-08.

Кировскэ областиин правительстванууд, захиргаанууд, парламентнуудай хүтэлбэрилэгшэд делегациин бүридэлдэ ороо. Швециин риксдагай (парламентын) түрүүлэгшэ Биргитта Даль, премьер-министрэй орлогшо Лена Ельм-Валенн тэдэниие хүлээн абаа.

Швециин парламентын, муниципальна засагай зургаануудай хүдэлмэриин

РОССИИ ГУБЕРНАТОРНОУД ШВЕЦИИН ДҮЙ ДҮРШЭЛТЭЙ ТАНИЛСАБА

Россин Федерациин Федерациин делегациин Швецидэ айлшалга парламентнууд хоорондын харилсаануудые хүгжөөлгэдэ горитой хубита оруулаа. «Швецидхи социализмын дүй дүршэл хонирхолтой аад, Россин амяараа абтаһан али нэгэн субъектдэ бээлүүлмээр. Гүрэнэй социальна талаар шэглүүлэнги байһаниие тон түрүүн анхаралдаа абанаб. Россидахи реформонуудые социальна халбаринаа эхилхэ хэрэгтэй байгаа гүб даа», - гэжэ Стокгольмһоо Москва ерэхэдэ, Буряад Республикын Президент Леонид Потапов тэмдэглэе.

Удмуртиин, Хальмагай, Бурядай, Алтайн, мүн Россин Тульска, Смоленскэ, Ивановска,

дүй дүршэлһөө, налогуудые түгэс дүрэнээр суглуулха тус ороной гуримһаа өөһэдтөө туһатай олохон зүйлнүүдые делегациин гэшүүд хадуужа абаа: Швецидэ хүсэндөө байһан архи үйлэдбэрилгын гүрэнэй монополиин гуримтай Россин сенаторнууд ехэтэ хонирхон танилсаа.

Президентын хэблэлэй секретариин мэдээсэхээр, ноябриин 2-то Леонид Потапов Россин Экономикын болон Финансын министерствэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэй, РФ-гэй Пенсионно жасын түрүүлэгшэ Василий Баргуттай уулзаа.

Президентын ба Правительствын хэблэлэй албан.

АРБАЙ ТАРЯА АБДАРААР ДҮҮРЭН

Һаяхан Буряад Республикын хүдөө ажахын болон эдээ оолой министр П.М.Болонев олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй түлөөлөгшэдтэй уулзалга үнгэргэжэ, байгша оной октябрийн 30-най байдалаар республикын ажахынууд таряа хуряалгаа амжалтатгайгаар дүүргэбэ гээд онсолбо.

Байгша оной ургаса хуряалга хаа-хаанагүй орёохон байдалда үнгэргэгдэбэ. Хэрбээ республика педондо бүхыдөө 200 мянган тонно орооно таряа хуряаһан хаа, байгша ондо 350 мянган тоннодо хүргэбэ. Республикын фермерэй ажахынуудһаа хэды шэнээн орооһоной хуряадаһан тухай мэдээн даб дээрээ абтаагүй байһаар. Мүнөө ажахынуудай таряанай тоогууд дээрэ орооно сэбэрлэхэ, үрлэхэ хүрэнгэ хааха хүдэлмэри түлэг эрхилэгдэнэ.

Хэжэнгын болон Тарбагатайн аймагуудай ажахынууд ерэхэ жэлэйнгээ тарилагада хэрэгтэй хүрэнгынгөө орооно ойрын үдэрнүүдтэ хаажа дүүргэхэнь. Хабарай тарилагада хүдэлгэгдэхэ онһон техникэ заһабариха хүдэлмэрэ Тарбагатайн аймагай «Авангард» колхоз бэлэн болгонхой. Даажа байһан ажалдаа зохёохы ёһоор хандадаг х ү т э л б э р и л э г ш э д т э й ажахынуудта хэрэгшэ ямаршые үедэ урагшатай байдаг гээд министр онсолон тэмдэглэе.

Орооно таряанай тогтууритай һайн ургаса хуряалада Зэдын, Кабанскын, Хэжэнгын, Сэлэнгын, Мухар-Шэбэрэй, Захаминай аймагууд ехэ амжалта туйлаба. Жэшээн, таряан ажал эрхидэг Захаминай аймагай 3 ажахы байгша ондо гектар бүриһөө 19 центнер хуряажа амжаһан һаань, зэдынхид 18, кабанскынхид 17 центнер орооно хуряажа абаба.

Байгша ондо республикын хүн зон хартаабхаар, огородой эдөөгээр гүйсэд хангаданхай. Зүгөөр мүнөө жэлэй хартаабхын шанар урданайхиһаа нилээд доогуур. Гэбэшье нимэ хартаабха зүбөөр хадагалха заабаринууд ажахынуудта үгтэнхэй.

Байгша ондо Улаан-Удын макаронной фабрика Швециһээ асарадаһан бүтээсэ ехэтэй онһон түхээрлэгэ ашагалгада хабсаргажа, һайн шанартай продукция гаргада болонхой. Энэ түхээрлэгые өөрын гурилаар гүйсэд хангаха арга боломжо ямар бэ гэхэн асуудалда П.М.Болонев нимэ харюу үгэбэ:

- Иимэ арга боломжо маңда бии. Макароной зүйлнүүдые бүтээлгэдэ гол түлэб «Алмаз» сортын шэниисэ хэрэгтэй. Республикын хүн зоние эдээ хоолой шухала энэ зүйлөөр гүйсэд хангахын тула 30 мянган тонно гурил хэрэгтэй һаань, мүнөө 20 мянган тонно шахуу өөһдын гурилтай болонхойбди. Энэ талаар саашадаашые эмхидхэлэй. ажал үргэнөөр ябуулахбди.

Республикын хүдөө ажахын министр П.М.Болонев мал ажалдай мүнөө үсын байдалда онсо тогтоо. Мүнөө жэлэйнгээ үбэлжэлгы һайшаар үнгэргэхэ арга боломжо маңда гүйсэд бии. Нийтын, элдэб түхэлэй зөөритэй ажахынуудай, мүн үсын маңда хүсэд хүрэхэ үбнэ тэжээл нөөсэлэгдэнхэй. Жэшээн, Түхэнэй ажахынууд хараалһан түсэбөө 2 дахин үлүүлһэн байна.

Удаань министр журналистнуудай асуудалуудта тодорхой харюу үгэбэ.

Далай ХУБИТУЕВ.

Үбэлдөө нэхи хубсаһаая бэлдээ гүт?

БЭРХЭ ОЁДОЛШОНДО – БАЯРАЙ ҮГЭНҮҮД

Үбэлэймнашые амин эли боложо, дулаахан нэхи дэгэл хубсаһаая барихан зон городой «Интех» болон бусадшые ателье руу субана.

- Зундаа ерэхэгүй, даарахадаал - наашаа яарадаг заншалтай хая юм даа, зомнай. Дублэнконуудые, арһан дэгэлнүүдые шэнээнэ, заһанабди, шэнышые эсхэжэ өёнобди, - гэжэ Улаан-Удын 42-дохи кварталай «Интех» ательегэй дээдэ гарай мэргэжэлтэн-эсхэгшэ О.Б.Онхонова хоорэнэ.

- Теэд Та дээрээ ортоһон янзагүйлта... Гомдол, дурадхалнуудай дэбтэр абажа харахадамнай, олон лэ захиһаад - Норзонов, Козлов, Харчевный, Краснояров, Ладакова, Сыренова, Бутыко - булта баярые хүргэһэн байна. Энэ мэргэжэлээр наһаараа хүдэлөө гэжээ гүт? - гээд хонирхобоб.

- Түхэнэй аймагай Тооро нютатгаа хургуулиа дүүргээд, Хэрэндэ оёдоллой мастерта һуража эхилһэн юумэб. Тэрэ гэхээр, 43 жэлэй туршада эсхэнэб, өёноб, - гэжэ Октябрина Базыровна хоорэнэ.

«Эсхэнэб, өёноб - эсэнэшыегүйб даа» - гээд, эзэлүүдгүй саашань үргэлжэлүүлэхэ дуран хүрэнэ. Юуб гэбэл, олон лэ оёдолшодой ажалһаа нилээн хашарһан, эсэһэн тухай дуулаһан байхаб. Харин ажалай ветеран наһан соогоо оло дахин һайшаал, магтаалда хүртэһэн Октябрина Базыровна арбан уран хургаараа алтан утаһа татуулан, эрэ, эхэнэршые зоние эсэбэриггүйгөөр хубсалуулаһар, шэмэрүүн үбэлһөө аршалһаар лэ!

Гафина ДАШЕЕВА.

УРАН ЗУРАЛШЫН ВЫСТАВКА

Ц.Сампиловай нэрэмжтэ Уран зурагай музей соо Аруунаһаа уг гарбалтай уран зурааша Сергей Ханхаровай хубинь выставкэ нээгдэхэнь. Байгалайн һайханшые, Байгал далайе, хүдөөгэй ажабайдал ехэ гоёор зурагууд соогоо харуулжа шадалаг Сергей Ханхаровай бүтээлнүүд һаяхан Шэтэ хотын хүн зоной үзэмжэдэ табигдаа.

«АГУУЛГА» ЗӨЛӨЛЭЙХИД.

СЭРЭГЭЙ АЛБАНҢАА ХУЛЖАХА ХУБУУД ҮСӨӨН

Аргын лэ болоо һаа, Россин сэрэгэй албанһаа хулжаха гэхэн «моодо» һүүлэй жэлнүүдтэ залуушуулай дунда тараа һэн. Тархья гэмтэнхэйб, нодонийм хараса мууданхай, зүрхэмни аягүйгөөр хадхдаг, «унгаридаа табидагби», хара тамхиншаб гэхэ мэтэ үбшэн хүн бүхэн гэхээр өөртөө «няажа» байгаа. Харин энэ намарай сэрэгтэ таталгада иимэрхүү ушарнууд орой дайралданагүй. Энээн тухай республикын сэрэгэй комиссарай орлогшо, полковник Д.И.Глотов прессконференци дээрэ мэдээсэбэ.

Д.Глотовой хэлһээр, албанда таталга һайн үнгэргэе байна. Мүнөө жэл Буряад оронһоо 1850 хүбүүд албанда мордохо. Эдэнэр гол түлэб ЗАБВО-до үлэхэ гэхэ гү, али Буряад Республикада, Шэтэ можодо алба хэхэ юм. Тийхэдэ 5-пиний Анапа хото, 30 хүн Архангельск хото шадархи «Плесецк» гэхэн космодром, яһала олон хүбүүд Номгон далайн флотто эльгээгдэхэ ёһотой.

Бадмажаб ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ.

УСТЬ-ОРДЫН НОНИН

ОЙХОН – АЯНШАЛГЫН ГАЗАР

Үзэсхэлэн һайхан байгалайтай Ойхон олтирогто, Байгалай эрьедэ ошожо, амарха хүсэлтэйшүүл ходоодо олон байдаг юм. Эрхүү талаһаа, жэшээлбэл, зундаа Ойхон олтирог руу үдэрэй 200–250 хүн аялхална. Тиймэхээ округой администраци өөһэдынгөө ажаһуугшадые амаруулхын тула Ойхон олтирогой дэбисхэрэй 6 гектар талмай худалдан абаха түсэбтэй. Тийн округой 6 аймаг тус тустаа 1 гектар талмай эзэлжэ, амаралтын гэрнүүдые барихаар хараална.

Ойхоной аймагай дэбисхэртэ аяншалга хүгжөөхэ талаар программа зохёогдожо, энэниие бээлүүлхын тула Эрхүүгэй администраци 17,5 мянган түхэриг мүнэ 1999 оной бюджетһээ номолго гэжэ шийдэбэ. Табан жэлэй хугасаа соо эндэ хоёр больница, хургуули баригдаха юм. Баяндайһаа Еланцы хүрэтэр һайн дардам харгы зохёогдожо, ашагалгада тушаагдаха.

Е.ЦЫБЕНОВА.

УРАН ЗОХЁОЛШОДОЙ ХОЛБООНОЙ ШЭНЭ ГЭШҮҮД

Бурядай Уран зохёолшодой холбоон нэгэ доро арба гаран шэнэ гэшүүдээр нэмэбэ. һаяхан «Россин Уран зохёолшодой холбоондой гэшүүн» гэхэн улаан гадартай үнэмшэлгэ поэт болон прозаигууд Чингис Гурьев, Цыденжаб Цыриторон, Агу Согномов, Геннадий Орлов, Светлана Нестерова, Татьяна Григорьева, Александр Лыгденов, Николай Исаев, Валентина Дугарова, Тимур Гомбожапов, Леонид Хомяков, Батор Батоев гэгшэдтэ барюулагдаба.

ҮНДЭНЭН ЛИЦЕЙН

20 ЖЭЛ

Һаяхан Улаан-Удын 24-дхи үндэһэн мэргэжэлтэ лицейн байгуулагдаһаар 20 жэлэй ой баяр баясхалангай оршон байдалда тэмдэглэгдэбэ. һайндэрые утахаая тус лицейн багшанар, һурагшад, лицей дүүргэгшэд, айлшад олоороо суглараа.

Тус лицейн директор Григорий Павлович Баглаев эдэ олон жэлнүүдэй туршада нэгшые үдэр таһалгаряагүйгөөр хүдэлжэ гараһан намтартай. Мүн лицейн олон тоото багшанар арбаад, хорёод жэлнүүдэй туршада залуу үетэниие хүмүүжүүлэн хургаһан байха юм. Тэдэ багшанартаа һурагшадшыг гарай бэлэгүүдые, баглаа сээсгүүдые барюулба.

Эгээл эрхим багшанар Буряад Республикын Арадай Хуралай, Эрдэм һуралсалай министрствын Хүндэлэлэй

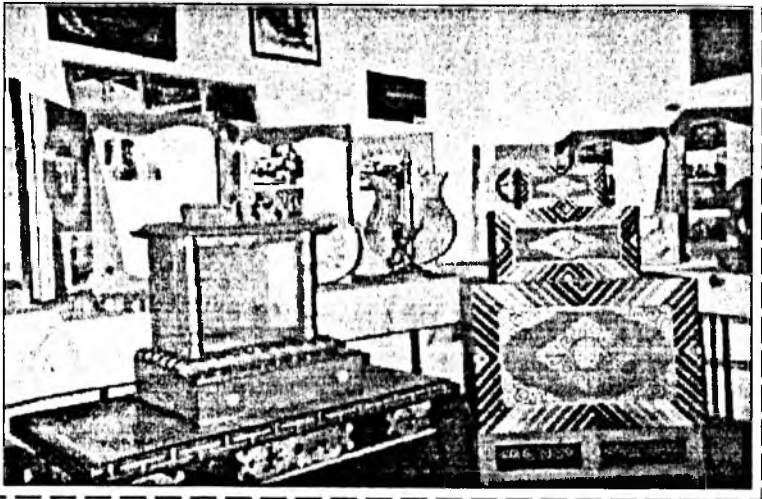
грамотануудаар шагнагдаа.

Үндэһэн лицейн эбтэй коллективые 20 жэлэйн ойгоор Буряад Республикын Экологийн талаар комитет, Бикомбанк, Улаан-Үдэ хотын Октябрьска районной захиргаан, Бурядай Эрдэмэй түб, «Байкалфарм» нэгэдэл, городой болон республикын тухай мэргэжэлэй дунда хургуулинуудай директорнууд амаршалжа, үнгэтэ бэлэгүүдэ барюулба.

Лицейн ойдо зориулагдаһан амаршалгын телеграмманууд маһай ороной нотаг бүхэнһөө эльгээгдэе.

Һайндэртэ сугларагшадта «Наадаан дээрээ» ансамбль (хүтэлбэрилэгшэнь Д.Б.Базаров) хонирхолтой концерт харуулаа.

Д.БАЛЬЖИНИМАЕВ.
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Лицейн һонин гаа.

училищи дүүргээд, Совет Армиин албанда мордоо бэлэй. Д.Банзаровай нэрэмжэтэ Буряадай багшанарай институтта нуража гараад, түрэл Захааминингаа хургуулинуудай директорээр, аймагай арадай гэгээрэлэй таагыг даагшаар ажаллаа хэн. 1960-аад оной тэн багша мүнөө болотор Зүүн Сибирийн гүрэнэй соёлой болон искусствын академийн кафедрада амжалттай хүдэлхөөр. Эрдэмэй кандидат, доцент Б.Ш.Доржиев эрхим хайн ажалынгаа түлөө олон медальнуудад шагнагдажа,

ОРОНГЫН ДУНДА ХУРГУУЛИЙН 100 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

ЭРДЭМЭЙ ЭХИН ХУРГУУЛИ

Ринчинов Ч.Л.

Наһатай болоод байхада, үхибүүн хаһадаа сугтаа наадаһан нүхэд, хургуулида хураһан үетэй, түрэнэ нотог ханагдадаг гэшэ. Мүнөө жэлдэ намартаа болохоо байгаа хургуулингаа ойн баярта, багшанар, шабинар, нотагай хүбүүд, басагад сугларжа сэдхэлээ сэнгүүлжэ, хоини хорьмойгоо хөөрэлдэжэ, тэмдэглэхэн гэшэ. Тиимэхээ түрэл хургуулингаа багшанары дурдаха хүсэл байна. Багша боложо хүдэлхэ гэшэ бэлэн хэрэг бэшэ. Үхибүүдыг хургаха, үзэг ном зааха, үнэн сэдхэлхээ, номгон даруу үгөөр үхибүүдтэ ойлгуулаха гэшэ багша бүхэнэй уялга.

Юмова Х.Г.

Бүхы наһаараа багша ябаһан Норбо Гармаевна Зодбосова дурдаа. 1919 ондо Дээдэ Ивалгын Ушар-Булаг нотагта Зодбо Гармын бүлэдэ түрэнэ намтартай. Бага балшар наһандаа эхэнээ гээгдэжэ, абатаа гэрэй ажал хэжэ байгаа. 1928 ондо хургуулида орожо, 1936 ондо дүүргээд, Улаан-Үдэ хотын педрабфагай училищи 2-3 жэл соо нуража дүүргээд, эхин хургуулин багша болоо хэн. 1938 ондоо Загарайн аймагта, Мухар-Шэбэртэ, Ивалгада, Хурамша нотагта багшалһан байна. 1965 ондо Буряадай габыята багша гэһэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртөө бэлэй. 1948 ондо Оронгынгоо хургуулида ержэ багшалхадаа, монгол хэлэ 1985 он болотор заагаа.

Зодбоева Н.Г.

Олон хүбүүд, басагадыг хургажа, дээдэ мэргэжэлтэй болгоһондонь баяр баясхаланиг хүргэнэбди.

1943 ондо Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ Чимит Ахамажопович Ринчинов хургуулида нуража эхилээ. Чимит Ахамажопович республикын аймаг нотагуудаар мүн лэ эрхим хайнаар багшалһан юм. Хургуулин директорээр хүдэлөө, совхозой парторг ябаһан юм. 1995 ондо наһанайнгаа амаралтада гарабашье, хургуулидаа хүдэлхөөр зандаа. Ходоодоо сээсн мэргэн, хүхиюун солбон ябадаг даа.

Цыденова В.Д.

1928 оной мартын 3-да Эрхүүгэй областини Үхэр нотагта багшын бүлэдэ түрэнэ Хензыхенова Евгения Артемьевна багша болохо хүсэлтэй байгаа. 1945 ондо Улаан-Үдэдэ педучилищи дүүргээд, 1948 ондо гэртэхиээрээ Оронго зөөжэ эрээд, хургуулида багшалжа захалаа. Оронгодо байхадаа, гэр бүлэ боложо, 3 хүбүүн, 2 басаганинь мүнөө булта айд болонхой. Буряадай АССР-эй, РСФСР-эй олон медаль, грамотануудаар шагнагдаһан гэшэ. 1970 ондо Оронгын совхоз «Совхозой хүндэтэ гэшүүн» гэжэ дипломоор шагнаһан байна. Евгения Артемьевна бүхы наһаараа багшалһан, хүйгэн дулаа үзэһэн байна. Хүндэтэ багшамнай, элүүр энхэ, ута наһатай, удаан жаргалтай, амар мэндэ хуугыг даа!

Полусурова С.Г.

Олон жэлэй туршада Оронгын дунда хургуулида хүдэлһэн, дүй дүршэлтэй багшанар мүнөөшье тэндэ хүдэлхөөр зандаа. Софья Григорьевна Полусуровагай олохон шабинар багшынгаа мүрөөр химик, биолог мэргэжэлүүдыг шэлэһэн гэшэ.

Баргажанай Улан нотагта директорээр хүдэлхэдөө, Владимир Хонхоевич Лоцинов эдэрб ажал урагшатайгаар эмхидхэжэ, арад зондоо хүндэтэй, ажалдаа амжалттай, зоние хүтэлбэрлэжэ шадаха байһанаа харуулаа хэн. 1979 ондо Оронго ержэ, хургуулида математикийн багшаар, директорээр хүдэлөө. Ажал дээрээ ехэ амжалта туйлаһанай түлөө оло дахин грамотануудаар шагнагдаһан, Россин арадай гэгээрэлэй отличник, Буряадай габыята багша гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртөө хэн. В.Х.Лоциновой директорээр хүдэлжэ байхада, хургуулимнай 1994-1997 онуудта бэлдэхэл хайнтай байһанаа харуулжа, аймаг соогоо ходо түрүү хуури эзэлжэ байгаа. Эдэ жэлүүдтэ дайнда хабаадаһан зондо, үшөө ажалдаа шалгарһан нотагай хүбүүдтэ зориюулжа, музей ба хүшөө нээгдэ хэн.

Хензыхенова Е.А.

Олон жэлэй туршада эхин классуудай хурагшадта «А» үзэг заажа, эрдэмэй харгы зааһан багша Валентина Дамбаевна Цыденова «Үзэглэл» ном зохиолсоһон байна. Дүй дүршэлтэй багша олон методическа заабаринуудыг бэлдэһэн гэшэ. Гүлмэр заахан үхибүүдтэ тодоор, ойлгосотойгоор тоо бодолго, уншалга заадаг заншалтай. Валентина Дамбаевна ба бусад багшанарнай бултадаа Буряадай гүрэнэй багшанарай дээдэ хургуули дүүргэнхэйүүд. Борис Цыбикжапович Доржиев, Дарима Дашиевна Бальжинимаева, Ханда Гомбоевна Юмова, Нина Никифоровна Сергеева гэшэ мүн лэ манай хургуулида хүдэлһэн юм.

Оронгын дунда хургуулин хүндэтэ багшанарыг дэмбэрэлтэ хайндэрөөр амаршалаад, зол жаргалтай элүүр энхэ ябахын хүсэнэбди.

Цырен-Доржо ЦЫДЕНОВ, ажалай ветеран. Оронго нотаг.

гүрэнэй үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэжэл байдаг.

Залуу наһанһаань эхижэ, урданай түүхэ домог, уг гарбал, дасан тухай хөөрөөнүүдыг нотагай үбгэд хүтгэдһөө бэшэжэл ябадаг. Мүн Росси болон Монгол гүрэнүүдэй архив, библиотекэнүүдэй материалнуудыг аһала уншаа, хараа. Эрдэмтын эдэ шухала мэдээсэлнүүд «Захаамин нотагай түүхэ», «Захаамин» гэһэн хоини номуудыг, түрэл нотагайнгаа дасан, дугангууд тухай олон статьянуудыг бэшэжэ хэблүүлхэдэнь ехэ тухатай байгаа хэн. Эдэ бүхы хэблүүлгэнүүдэй ашаар аяр хольн дайдаар Захаамин түүхэ, ажаһуудаг зон тухайн хайн мэдэхэ болоһон, тийхэдэ эндэхи дасан, дугангуудыг хэргэһэн дэмбэрэлтэ хэрэгтэ түлөө үзүүлһэн гэлсэдэг. Иимэ удхатай номууд болон статьянууд урдань хэблэгдээгүй шахуу бэлэй.

Бадма Шаркуевич дээдэ хургуулин багша хүнхадаа, олон үеын залуушуудта эрдэм мэдээсэе дамжуулаа, түүхэшэ эрдэмтэдыг бэлдэлсэжэ байдагаараа габыятай. Мүн тийхэдэ нотагай зон эрдэмтэ буурал багшала хүндэлэн, дулаахан үгэнүүдээр хөөрэн ябадаг заншалтай.

Бадма Шаркуевич багшамнай Татьяна Самсоновна гэжэ наһанайнгаа нүхэртэй эбтэй эетэй ажаһуудаг, зээнэрээ эрхэлүүлэн үндылгэлсэжэ байдаг. Ала хүндэтэ аха нүхэрөө 70 наһанайн ойн баяраар амаршалаад, ажалдань амжалта, бэеднэ элүүр энхэ, гэр бүлэдэнь зол жаргал нотаг зонийнгоо зүгһөө халуунаар сэдхэн хүсэнэбди.

Сергей БАБУЕВ, буряад хэлэ шэнжэлэгшэ.

Бадма Шаркуевич Доржиевай хэһэн хэрэгүүдын ехэ юм, хэблүүлһэн номуудыг олон байха. Сээсн мэргэн ухаатанай нэгэн, нотагай зоной омогорхол, найдамтай хайн аха нүхэрнай эдэ үдэрнүүдтэ 70 наһанайнгаа дабаан дээрэ гараба. Хангай баян нотагайнгаа түмэн зоной дунда, мүн республика соогошье түүхын гүнзэгы шэнжэлгэнүүдээрээ, залуу үетэндэ тухалдагаараа, зохид абари зангаараа хүндэтэй болоһон хүн.

Үни холын сагта гүрэнэй хилын харуудта Түхэн нотагаһаа Захааминда албаар эльгээгдэһэн булгад угтай үлэнтэн гэжэ аймаг зоной анхан байгуулан Үлэнтэ тосхондо эрдэмтэ түрэнэ намтартай. Эдир залуу наһанин дайнай хүндэ хүшэр жэлүүдтэ дайрагдажа, эртэ ажал хүдэлмэри хэжэ хүдэржэһэн юм. Удаань Улаан-Үдын багшанарай

Хүдөөгэймнай байдал ямар бэ?

ШЭНЭ БАЙРЫНХИД ШЭН СУУТАЙ

Хүдөө ажахыгаархидай хүндэ хүшэрхэн энэ сагта Хонхолын «Искра» колхозой Шэнэ байрын һу наалиин фермын хүдэлмэрилгшэд амжалттай ажалаараа суурхажа ябанад. Жэлэй эхинһээ үнгэрһэн 9 нарын туршада түрүү фермын наалишад үнээн бүриһөө дунда зэргээр 2526 килограмм һу наажа, жэлэйнгээ түсэб 226 килограммаар үлүүлэн дүүргээ хэн.

Шэнэ байрын фермэдэ оройдоо 6 наалишад ажалладаг юм. Тэдэнэр мүнөө 172 үнездыг харууһална. Наалишад октябрийн 1-нэй хараагаар булгандаа жэлэйнгээ түсэб холо үлүүлэн дүүргэнхэй. Эндэ эгээ ехэ дүн туйлаһан хүдэлмэрилгшэ гэхэдэ, Прасковья Игнатовна Горюнова болоно. Дүршэл экэтэй энэ наалишад үнээн бүриһөө дунда зэргээр 2746 килограмм һу наажа, жэлэйнгээ даабари 446 килограммаар үлүүлэн дүүргээд байна. Жэлэй эхинһээ абтаһан продукциянь тоолохо болоо һаа, 753 центнер 54 килограммда хүрэхэ юм. Энэмнай хараалагдаһан түсэбһөө 63 центнерээр ехэ болоно бшуу.

Гадна Л.Г.Козлова, Н.Ф.Хакимулина гэшэд харууһалжа байһан үнээн бүриһөө тэрэл 9 нарын туршада 2505-2598 килограмм һу наһан байна. Энэ хугасаа соо абаһан бүхы продукциянь баһал 700 центнерһээ холо дээгүүр. Фермын бусад наалишад - Е.И.Будникова, Л.В.Козлова болон В.П.Козлова гэшэд үнээн бүриһөө һаам 2410-2450 килограммда хүргэжэ шадаа.

Аймагай түрүү һу наалиин фермын наалишад ажалай амжалтада мал адуулагшад И.Н.Горюнов, А.И.Горюнов

болоод С.Н.Варфоломеев өөһэдынгөө хубитыг орууһан байна. Баһа тийхэдэ техник-үржүүлэгшэ В.Н.Чигирева, слесарь-заһабарилгаша В.Н.Рычков, тоо бүридхэгшэ Н.М.Рычкова болоод һу хүргэдэг аппаратай слесарь А.Н.Рычков гэшэд эмхи гуримтайгаар ходо ажаллажа, түрэл коллективэйнгээ хүдэлмэридэ ехэхэн хубитаяа оруулжа байдаг юм.

«Искра» колхозой Шэнэ байрын фермын, бүхы ажахын малшад бүри урданай боксово аргаар тугалнуудаа тэжээдэг юм. Түрүү онол арга хэрэглэжэ, залуу малаа, түлөө гээлтэ хоролтодо оруулдаггүй ёһо заншалтай гэшэ. Тиигээдшье һу наалиин фермэнүүдтэ дүршэл экэтэй тугалшад хүдэлмэрилдэг. Жэшэнь, дурсагдаһан фермэдэ Ж.В.Козлова Е.А.Варфоломеева хоёр нарай тугалнуудыг профилактори соо харууһална. Саашань М.Ф.Козлова, А.С.Рычкова, Н.Л.Будникова болон С.Л.Будникова гэшэд залуу малаа эзэн ёһоор харууһалжа, толгой бүриинь шэгнүүр ехээр, түргөөр дээшэлүүлнэ.

Байгша оной дүнгөөр тэндэхи наалишад үнээн бүриһөө 3000 килограммһаа үлүүтэй һу наажа, урагшатай ажалаараа урмашаха хараа бодолтой.

Багахан энэ коллективыг олон жэлэй туршада хүдөө ажахын бэрхэ эмхидхэлшэ, урагшаа ханаатай, ажалша бэрхэ эхэнэр, Буряад Республикын габыята малшан Валентина Ивановна Чигирева хүтэлбэрлэжэ ябана. Ажалай эдэ бүхы амжалтада фермыг даагшын аша габыань аргагүй ехэ ааб даа.

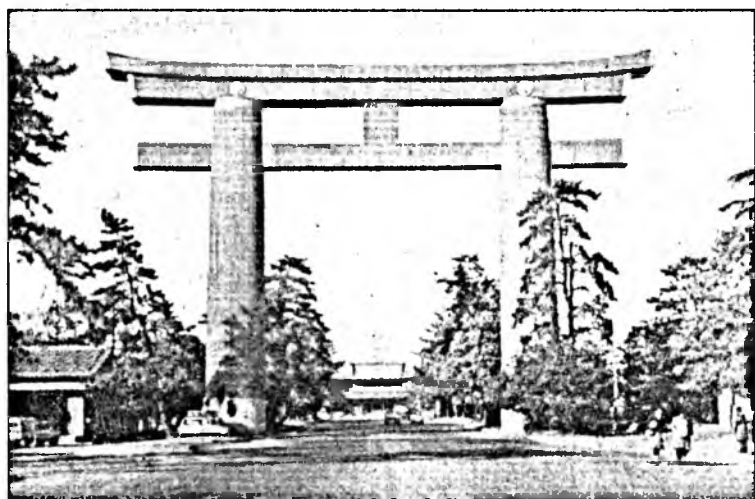
Василий ШИРДАРМАЕВ. Мухар-Шэбэрэй аймаг.

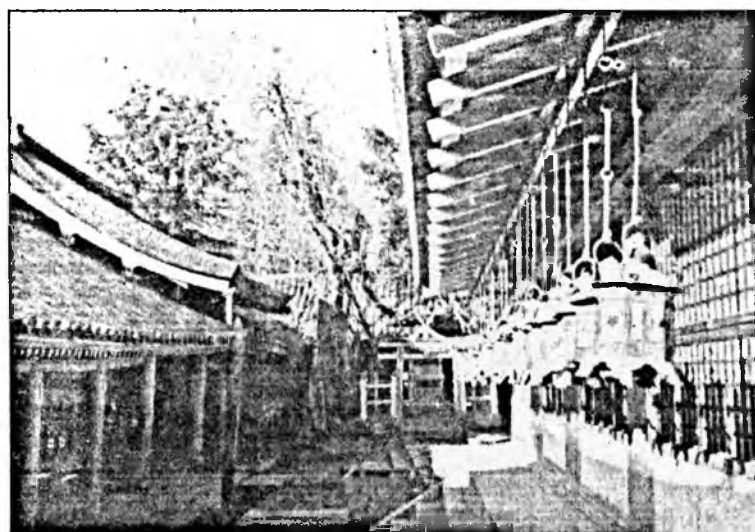
ТААГДАШАГҮЙ ТААБАРИДАЛ

Будда бурхан. Камакура

Хэйан гасан. Киото

Касуга гасан. Нара

Алтан павильон. Киото

«Владивосток» нэрэтэй аад, хүүдэнь «Приамурье» гэнэн шэнэ нэрэтэй болоһон гоё найхан, ялагар сагаан теплоходто хуужа, аяншалһан байнабди.

СССР-эй бүхы зүгһөөнь, Баруун заханаа эхилээд, заха холын Дунда Ази, аяар холын Яхад болон бэшэшье хото, хүдөөгэй орон нютагай түлөөлэгшэдһөө бүридэһэн энэ угаа һонирхолтой аяншалга нэгэ нара тухай болзор соо үнгэрөө һэн.

Үзэсхэлэнтэ найхан байгаалтай, суута Наран Улас гэдэг Япон гүрэнэй гайхамшагта нютагуудаар совет туристнуудай тоодо орожо, үзэһэн, дуулаһан, тон ехээр һонирхоһон юмэнүүдые мэдэн абажа, ухаан бодолдоо мүнөө болотор хадуужа ябаһанаа бүхы залуу үетэндэ, өөрынгоо аша, зээнэртэ хоорэжэ үгэхэ хүсэлэнтэй ябадагби.

Баян дэлгэр түүхэ домогтой, гэгээрэл, хүмүүжэлтэй, шажан мүргэлтэй, оюун бэлэгтэй, ажалша бэрхэ, эрдэмтэй хүн зоноороо суурхадаг Япон гүрэн тухай тэмдэглэлүүдэ эрхим хүндэтэ уншагшадай һонорто дурдаханаб.

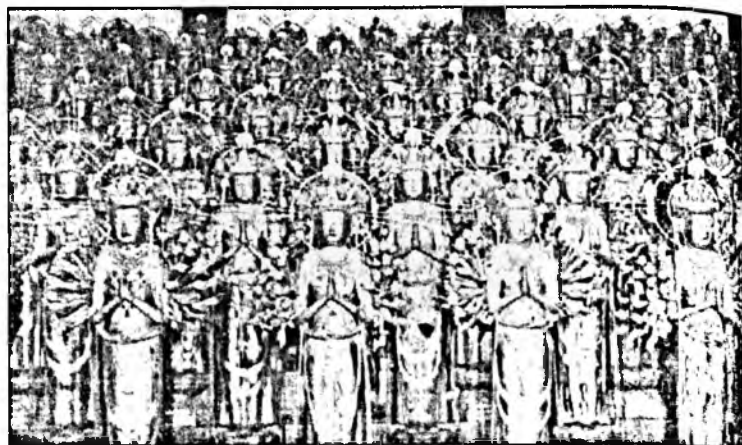
ЯПОН ГҮРЭН ТУХАЙ УРИД ХЭЛЭХЭ ҮГЭНҮҮД

Япон гүрэн гэшэ дүрбэн томо ба гурбан мянгаад жэжэһэн аралнууд дээрэ оршодог. Номгон далай, Японско ба Восточно-Китайска далайнуудаар хүрээлэгдэнхэй, тиймэһээ уһан далайн дунда мүнхэлэһэн гүрэн болоно. Хамтадаа 372 мянган дүрбэлжэн километр газартай гүрэн гэдэг юм байна.

Япон яһала тааруу зохид уларилтай. Аяар хойто заханаа бэшэ газар нотагтань дулаан, агаарынь шийгтэй. Үбэлэй саг ехэ зохид, намдуу аалин. Хабар намар хоёр - тон һайн саг гэжэ тоологдодог ха. Сууга япон вишнийн хабартаа сээргэлхыень зон яаха аргагүй ехээр хүлээдэг. Баһал намар болоходо, бүхы тойроод байһан алтан дэлхэй шад улаан, шара улаан үнгөөр бүрхөөгдэдэг гэжэ дуулаа һэмди. Өөһдөөшье энэниие хараһан байнабди. Гоё даа!

Япон гүрэнэй бүхы газарайнь 85% хадаа уула, хаданууд эзэлдэг юм байна. Тон үндэр, олондо мэдээжэ болонхой Фудзи хада. Далайн эрьһээ Фудзи хадын шорую хадаа аяар 3776 м юм ха. Фудзи гэдэг хадые «нойрсожо байһан вулкан» гэдэг. Фудзи гэнэн үгэ «гал» гэнэн удхатай.

Япон зоной домог түүхэтэй нарин нягта холбоотой ябаган зугаа үгэнүүд тухай олохон дахин дуулаһан байнабди. Худал юм гү, али үнэн юм гү, бү мэдэе даа, энэ аяншалга соогоо дуулаһаннай иимэ: амиды мэндэ энэ алтан дэлхэй дээрэ ябахада, газар хомор, олдохо гэшэнь бэрхэ. Хүнгэй наһа барахадашье, газар мүн лэ хомор, олдохогүй. Тиймэһээ наһа бараһан хүниие хүдөөлэгэ гэшэ хатуу. Газар байгаанье наа, үнэ сэн гэшэнь яаха аргагүй ехэ. Иимэ ушарһаа боложо, үнэ саһаа эхилээд, хада уулын хабшал, үндэр газарта уг изагуурай тухай газартай юм ха. Тэндэ кремаци хэһэнэй удаа

1001 Будда. Киото

үлэһэн үнэһэ табидаг гэхэ байна. Энээн тухай дуулахадаа, ехээр гайхахаар, хайрлахааршые байгаа һэн даа. Юундэб гэхэдэ, үргэн ехэ газар нотагтай, талатай, тайгатай, хүбшэртэй, эдлин СССР гүрэнэй аяншад ябаа ха юмбибди. Газар хомор, тиймэһээ хүниие хүдөө табихада бэрхэтэй гэжэ мэдэхэгүй байгаади даа.

Номгон ехэ далай ба далайнуудаар хүрээлэгдэнхэй Япон уласта тайфун, цунами гэдэг далайн уһанай хүсэ ехэтэ доагинууда угаа ехэ аюул ушаруулдаг юм ха. Нүгөө талаһаа далайн баялиг угаа элбэг даа. Номгон далай, жэшэнь, жэл соогоо 30 мн. центнер заһаа үгэдэг байха юм.

1946 ондо баталагдаһан Конституциин ёһоор, Япон гүрэнэй дээдын орган хада хоёр палататай Парламент болодог ха. Премьер-министр ба 16 министрүүд хадаа Министрүүдэй кабинет боложо, гүйсэхэхы засаг түрэ баридог юм байна. Япон гүрэнэй туг дундаа мандажа байһан улаан наранай дүр зураг саб сагаан бүд дээрэ зураатай байдаг. Тийгэжэ Наран Уласай (Японой) туг хадаа 1872 онһоо эхилжэ тогтоогдон табидагхай юм байна. Тиймэһээ Япон гүрэнине Наран Улас гэдэ нэрлэдэг байгаа ёһотой. Япон гүрэнэй герб хадаа 16 хризантемэ сээргэй дэльбэ (депестки) тэмдэгтэй. Японой бүхы газар хадаа 46 префектура боложо хубаагдаад, префектура бүхэн мүн лэ уездүүд болодог юм ха.

Япон гүрэнэй эртэ урдын түүхэ домог хаража үзэхэдэ, анхан түрүүшын зоной ажаһуудал мүнөө үеын эрдэмтэдтэ үшөө хүсэд эли тодо болоогүй байһаар. Археологуудай һанджаар шэжэлжэ үзэхэдэнь, Зүүн Ази ба Номгон далайн аралнуудһаа түрүүшын нүүдэлшэд ерһэн бололтой ха. Тэдэ заһаһан, агнуури ажалтай байһан. Хожом хойшодоо газарай ажал Хитадһаа дамжаһаар Япон ерһэн түүхэтэй.

Саашадаа Япон Солонгос хоёрой хоорондо барисаатай болоһон ушарһаа ноһо нэрхэхэ, түмэр түдэгэ, яһа г.м. болбосоруулга хэжэ эхилһэн.

Хитад, Солонгос дамжаһаар Энэдхэг оронһоо буддизм хадаа аяар холын Япон гүрэнэй газар нотагта 538 ондо хүрһэн гэдэг түүхэтэй.

Японой анха түрүүшын түб

болохо Нара хото хадаа 710-784 онуудай үедэ баригдаһан гэхэ. Тийгээд 70-аад гаран жэл соо түб хото байгаа. Энэ үедэ Японой соёлой хүгжэлтэдэ Хитадай үүрэг угаа ехэ байһан ха. Буддын шажан гэшэ аргагүй түргэн хүгжэһэн юм байна. Дасаг, дуган баригдажа эхилһэн байгаа.

Будда бурханай дүрэ аяар холын 749 ондо шудхагдажа мүнхэлһэн.

Мал ажалай талаар болоходоо тон һайн тэжээбэрийн газарай баһаа боложо, аалишаг хүгжэдэг юм ха. Япон гүрэнэй алишье нотагта сээсэрлиг, газарай ногоон ургасада тон ехэ анхаралаа табидаг. Дулаан байгаалитай, ходоодоо шийг нойтотой нотаг ороңдо мандарин, апельсин, яблока, клубника, персики гээд лэ ехэ түргөөр ургадаг юм байна.

Дэлхэйн гүрэнүүдэй дунда Япон хадаа электрын элшэ хүсэ ажабайдалдаа хэрэглэдэгээрээ 1-дхи һуури эзэлдэг юм байна.

Японой бюджеттэ туризм хадаа ехэ олзо оруулдаг гэжэ дуулаа һэмди. Никко, Камакура, Хаконэ, Киото, Нара, Саппоро г.м. хотонууд туризмын маршрут боложо үгэдэг ха. Жэлэй алишье сагта США, Англи, Хитад, Австрали, Филиппины гүрэнүүдхээ туристнууд ехэ олоороо ябажал байдаг.

Хүн зонойнгоо тоогоор Япон дэлхэй дээрэ 7-дохин һуурида байдаг. Манай ябаха үедэ Япон зонойнгоо тоогоор Хитад, Энэдхэг, Советскэ Союз, США, Индонези ба Пакистанай һүүлээр оршодог байһан. Үндэр наһатайшуул угаа олон.

Хүн зоноор олон гүрэнэ байра байдалай асуудал бэрхэл ёһотой даа. Дулаан байгаалитай, газарай хүдэлдэг аюултай гүрэн хадаа (холын хойто болохо Хоккайдо аралай газарһаа бэшэ) байра байдалаа, гэртэй, газаахия тиймэ бата бэхээр (маһадтал ади) түхээрэдэггүй ха. Айда ороходо, гэр соо мебель байдаггүй, бүхы унтарй хэбтэри, хубсаһа хунар, аяга табаг үдэрэй сагта саана холо, шкаф соо хуряагдадаг. Таһалгын дунда түхэрэн гү, али тэбхэр стол байха. Гуталаараа гэртэ ородог заншал үгы, газар орхижо, шархи үмдөөд ябадаг. Гэр байра түлигдэдэггүй, дулаан ха юм даа. Гэр байра барихада, газар хэрэгтэй. Тэдэ тэрэнь үнэтэй. Токио хотын Гинза гудамжа шадар 3,5 кв. м газар

ЗҮҮН ЗҮГНАЙ...

аяар 5 млн. иен сэтгэй; Нагасаки хотодо - 40-50 мянган иен.

Баруунай түхэлээр баригданхай гостиницанууд олон. Токио хотын гудамжада баригданхай гостиницада сүүдхын 40-50 мянган иен сэтгэй ха. Хүн зоной дунда нимэ хошон зугаа ябадаг юм байна: «Японец сейчас обеспечен электротехникой и электрооборудованием лучше, чем одеждой; одеждой лучше, чем едой; едой лучше, чем жилищем». Нээрээшье, Япон дэлхэй дээрэ фотоаппарат, автомашин, корабль гаргалгаараа 1-дэхи хуурида. Радиоаппаратура, синтетическэ волокино, загаһа үйлэдбэрлгээр 2-дохи хуурида ха.

Дээд эрдэмэй ажалшанай һарын салин 30-40 мянган иен, залуу ажалшанай - 12-15 мянган иен. Эдэ зон тон богони амаралтын үдэртэй (жэл соо 6 үдэр).

Япондо бүхы зон ажалаар хангаданхай гэжэ тоологдог. Энэнь нэгэ бага худал ха. Юундэб гэхэдэ, Токио, Осака хотонуудта бүхэли кварталнуудта ажалгүйшүүлэй хотон бии юм гэдэг.

Арад зон хабарай, намарай сагта өөһэдэньгөө социальна ба политическэ эрхын түлөө забастовко, манифестаци үнгэргэдэг.

Япон гидэй хэлээр, газарай овошгүй эдэснэй стол байдаггүй. Медузаһаа эхилээд, тон жэжээн ракушка хүртээр эдэснэй зүйлнүүд болодог. Ехээр эдидэг юумэн гэхэдэ, сагаан будаа. Тэрэниие жэл соогоо 1-3 дахин таридог. Мүн загаһа, жарахай баһал ехээр хоолдо ородог. Мяхан, тоһон, колбаса, сахар г.м. ехэл үнэтэй, юрын гэр бүлдэ гарзатай. Япон хүн хадаа американец хүнөө 16 дахин багаар мяха эдидэг. Зүгөөр 6 дахин ехээр загаһа эдидэг байна. Нэгэ килограмм мяхан 1500-3500 иен сэтгэй. Эдэе хоолой магнаинаар ябахандаа, айхабтар зохидоор табятай эдэб сортын мяха хараа һэмди. Маанадтал адлар килограммаар бэшэ, харин 0,20-0,50 г. мяха абажа байхыень харахандаа, ехээр гайхаа һэмди. Саашань хэлэхэдэ, нэгэ килограмм хилээмэн 200-300 иен, сагаан будаа - 280 иен сэтгэй. Туристнуудай һайн ресторанда үдэн хоол 1000-1500 иен болодог байгаа.

Гейшэнүүг. Киото

Эмнэлгэ хадаа баһал үнэтэй сэтгэй. Жэшээлхэдэ, аппендицидэй операцн хүүлээд, 4 хоногто больницада хэбтэхэдэ, 70 мянган иен түлэхэ ёһотой.

Гэгээрэл ба соёл тухай хаража үзэхэдэ, дэлхэйн хоёрдохи дайнай урда тээ Япон гүрэнэй гэгээрэл, соёлой гурим хадаа США-гай маягаар табятай байһан. Дайнай һүүлээр энэ гурим хубилалтада ороһон.

Нуралсал 4 шата боложо хубаагдана: бага хургуули (6 жэлэй), дунда (3 жэлэй), дээдэ (3 жэлэй), университет (4 жэлэй). Энэһинээ гадна 2 жэлэй колледжнууд, университетэй дэргэдэ энэл хургуули дүүргэгшэдэ аспирантура байдаг. 6-һаа 15 хүртээр эхин ба дунда хургуули уялгата ба түлбэригүй. Бага хургуулида хэшээлнүүд 45 минута, дунда - 50 минута соо үргэлжэлдэг. Ямар онол аргаар хургуулида хүүгэдэе хурганга гэшэб гэбэл, хэшээлнүүдэй эхиндэ дискусси ба экскурси үнгэргэгдэнэ. Экскурсионно поездууд, автобусууд, далайда тамардаг томо онгосонууд үхиүүдтэ тааруулжа зохёһон. Хото хүүдөөгэй гостиницануудта тааруулан номернууд байдаг юм ха гэжэ дуулахада, ехэл һонин байгаа даа.

Япони хадаа залуу үетэниие хургаха, хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ зүгөөргүй ехэ анхаралаа табидог байна. хургуулин хүүгэдэе сохио, хараажа, зэмлэхэ гэжэ мэдэдэггүй. Эхэ, эсэгэ гараараашье хүрэдэггүй.

Университет дүүргэһэн мэргэжэлтэд бултадаа яһала һайн ажалда орожо хүдэлдэг ха. Гүрэнэй университетэдэ орохо гэшэ угаа бэрхэ гэдэг. Хүн зоһинш олон, конкурс ехэ байдаг. Дээдэ хургуулида оролын шалгалта барихандаа, заабол түлбэр түлэхэ ёһотой. Үмсын хургуулида орожо хурахада, конкурс бага байдаг гэнэ. Юуб гэхэдэ, оролого ба нуралга угаа ехэ түлбэртэй. Дүй дүршэлтэй бага классай багша һарадаа 30 мянган иен, бага хургуулин директор һарадаа 40-45 мянган иен абадаг. Бага хилссуудта япон, хари хэлэнүүд, арифметикэ, естествознани, хүгжэм, зураг, гимнастика, түүхэ заагдадаг. Бүхы классуудта спорт угаа ехэ хуури эзэлдэг. Жэшэнь, хүнгэн алетикэ, гимнастика, бейсбол, регби, классическа барилдаан - сумо г.м. Сумо гэдэг национальна барилдаагаар чемпион Тайхо гэдэг аяар 120 кг хүндэ бэстэй. Сахалинда түрэн, ород эхтэй, япон абатай ха.

Нуралсалай шэнэ жэл апрелин нэгэнһээ эхилээд, мартын 31-дэ дүүрэдэг. Жэл соо хэды дахин амаралта байдаг.

Япон гүрэндэ яһала олон амаралтын һайндэрнүүд бии. Нэгэ хэдыень жэшэ болгон тоолоё. Январин 1 эгээл хүндэтэй, дуратай һайндэр. Январин 20-до 20 һаһаяа хүсэһэн хүбүүд, басагадай үдэр. Мартын 21-20 - хабарай үдэр, майн 3-

да Конституциин, майн 5-да - хүүгэдэй үдэр, сентябриин 15-да хүгшэдэй үдэр, сентябриин 23-24-дэ намарай үдэр, Спортын үдэр, ноябриин 3-да соёлой үдэр. Үшөө императорай түрэн үдэр байха.

НАГАСАКИ

Нагасаки хото айхабтар зохид газарта мүнцэлһэн хото байна. Восточно-Китайска, Японско далайнуудаар ба Номгон далайгаар хүрээлэгдэнхэй. Ёһотой ногоон сэсэрлиг соо оршодог хото даа. Хооһон, эзгүй газар огто үгы. Нагасаки хотын гудамжнуудай хоёр талаарнь жэлэй дүрбэн сагта жэмэстэ модод ургадаг байха юм. Маидарин мододой жэмэсүүдынь боложо эдэсхэнхэй, газараар унаад хэбтэнэ... Нагасаки гэшэ онгосо бүтээлгын ба заһабарилгын түб болонхой. Энэ хотодо загаһа болбосоруулгын томо бааза бии. Эдэе хоолой ба текстильнэ предприятинуудшые бии.

Статуя Мира гэжэ нэртэй хүрөөтэй скульптура хараабди. Нюдөө дугу анихай һужа байһан хүнэй скульптура байгаа ха юм даа. Энэ хүн хургаараа огторгой өөдэ заанхай. Энэнь хүн зон дахинаа атомна бомбодо бү дайрагдаһай даа гэнэн үдхатай тэмдэг ха. Нүгөө гарайнь альган доошоо, газар уруу харуулагданхай. Удхань хадаа атомна бомбодо дайрагдажа, зобожо туһһан ами һаһанһаа хосорогһонд «номгон нойрсогты» гэнэн тэмдэг ха.

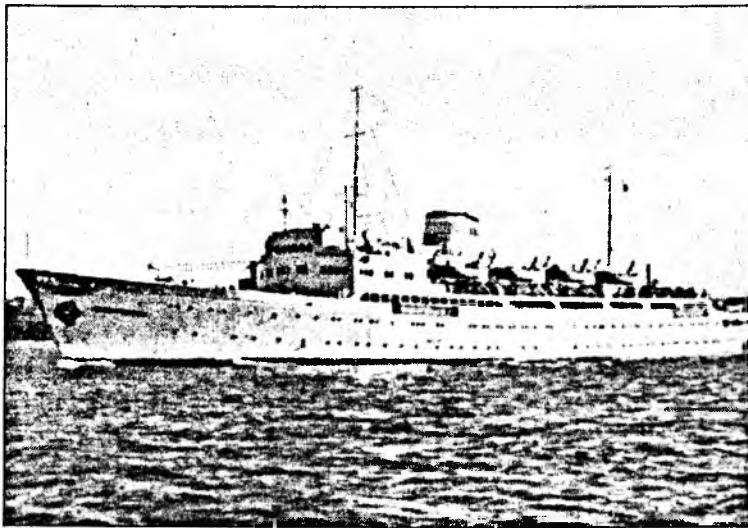
Нагасаки хотодо шэнэ шэнэ барилга, илангаяа заха үзүүрээрнь, олоор бүтэнхэй. Зоной байрын гэрнүүд адли түхэлэй проектээр баригданхай байхыень хаража һонирхообди. Тиймэ ушарһаа байрааа төөрихэ ушар болодог ха.

Нагасаки хотын хүүгэдэй сэсэрлиг ошожо хараабди. Ехэл уран бэрхээр баригданхай, өөрын онсо илгаатай. Ясли, сэсэрлигүүдэй олонхинь үмсын юм байна. Сэсэрлигтэ 3-6 һаһанай үхиүүд ябадаг ха.

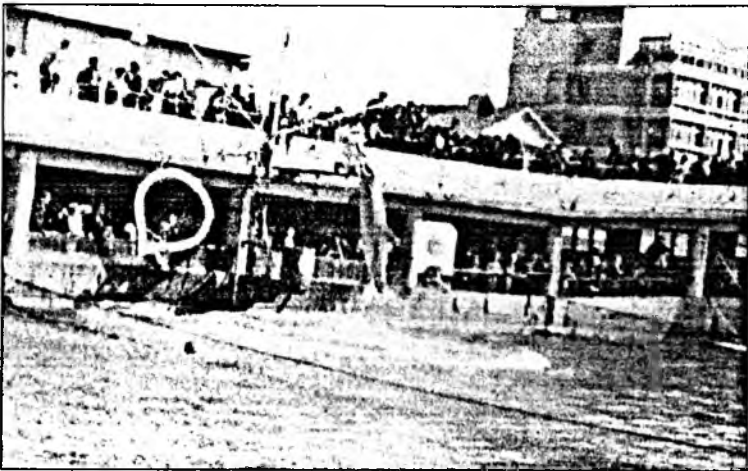
Энэ сэсэрлигэй удаа Нагасаки хотын 2-дохи хургуулида хүржэ ербэбди. Директорынь суглаанда байгаа. Тиймэһээ маанадые завуч угтан абаа. хургуули тухайгаа хөөрөжэ үгэбэ. Багшын ажалтай хүн хадаа энэ хөөрөө юрэдөөл ехээр һонирхожо шагнабаб. 1600 хурагшадтай, 39 классуудтай. Багшын салин һарадаа 40-50 мянган иен. хургуулин хурагшад бултадаа адлиханууд хара хүхэ үнгэтэй матроско формотой (басагад юбкэтэй, хүбүүд - үмдэтэй). Харахада ехэл зохидхонууд, хөөрхэнүүд байгаа һэн.

Наран Уласай манай ябаха, аяншалха харгы замда түрүүшын хото болохо Нагасаки хототой хахасаха саг хүржэ ерээ һэн даа... 17 часта Нагасаки хотоһоо гаража, Хиросима хото зориробди.

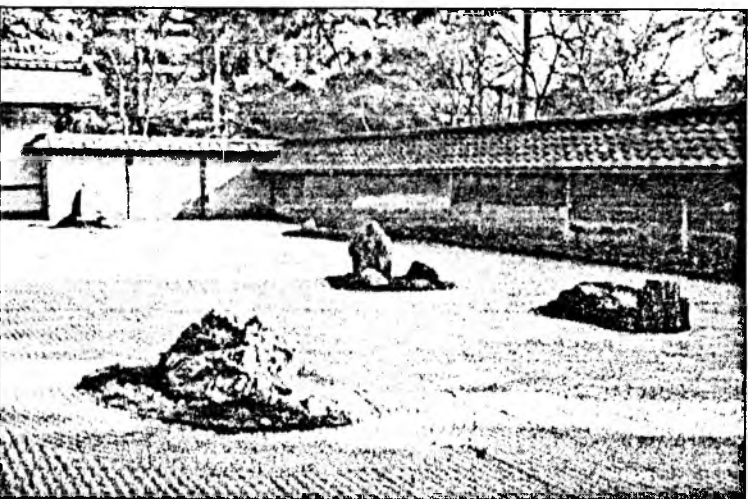
Дулма ДАРИЖАПОВА, педагогикын эрдэмэй кандидат. (Үргэлжэлэлын хожом гараха)

Далайн долги нэтэ эсхээл сагаан теплоход!

Аквариум. Камакура

Шулуунуудай сэсэрлиг. Киото

Шэнэ аппаратурануудые хэрэглэн, ном үзэхэдэ аятай даа!

зательства по фондам Минфина РФ (почти 9,6 млрд. дол.), которые формально не являются официальным государственным долгом и даже классифицируются западными финансистами как внутренний долг. Однако фактически он, как и долги местных и муниципальных органов власти, имеет статус государственного.

В отличие от внутреннего долга, в основном сделан-

ка евробондов, которые не практиковал в силу тех или иных причин СССР.

В принципе во внешнем долге, как и в долге вообще, нет ничего страшного. Все страны мира делают долги, рефинансируют их и получают новые кредиты. Так, в настоящее время весь государственный долг лидера западной экономики США оценивается в 5,5 трлн. дол. Только для ликвидации последствий последних финан-

ОТДАСТ ЛИ РОССИЯ СВОИ ДОЛГИ?

Одной из существенных проблем кризиса, которая как дамоклов меч висит над российской экономикой, является внешняя задолженность. В отличие от внутреннего долга эта проблема еще не проявилась в полной мере, однако уже в конце нынешнего года, а тем более в 1999 году она займет главенствующее положение.

К сентябрю 1998г. внешние долги России оценивались в 151,5 млрд. дол. (см. табл.). Эта цифра учитывает обя-

зательства по фондам Минфина РФ (почти 9,6 млрд. дол.), которые формально не являются официальным государственным долгом и даже классифицируются западными финансистами как внутренний долг. Однако фактически он, как и долги местных и муниципальных органов власти, имеет статус государственного.

В отличие от внутреннего долга, в основном сделан-

ных потрясений по линии МВФ для Японии было выделено 100, а для Южной Кореи - 67 млрд. дол. кредитов.

Вопрос же о новых внешних кредитах для России как никогда актуален. Дело в том, что в ближайшее время предстоит крупные выплаты по обслуживанию внешнего долга. На эти цели до конца 1998г. нужно будет потратить 3,2 млрд. дол., а в 1999г. - более 19 млрд. Это огромная сумма, и поэтому западные кредиторы выражают большую озабоченность по поводу возможностей России обслуживать долг.

В данной связи необходима выработка концепции развития нашего внешнего долга, которая станет составной частью экономической стратегии. Основными ее элементами должны стать определение новых возможностей обслуживания долга, прежде всего за счет наращивания экспортного потенциала и рационализации импорта, его реструктуризация, а также выбор перспективных направлений использования новых внешних займов.

Б.ХЕЙФЕЦ,
в.н.с. ИМЭПИ РАН.
«Экономка и жизнь» № 43.
Дана в сокращении.

«ДҮХЭРИГЭЙМНЭЙ» ЛИТЭ

Чингис хаанай тобшо налитар

(Үргэлжлэл. Эхинийн жилийн 23-най, августын 13-най дугаарнуудта)

1206 он (Чингисэй ехэ хаан болохоор түрүүшын он, улаан барас жэл). Энэ жэлдэ хаан дүшэн табатай болобо. Монгол Ехэ Уласые байгуулжа, Чингис хаан үндэр шэрээдэ хууба. Тийхэдэ гүрэн түрэ тогтоохо хэрэгтэ ехэтэ туһалхан наян найман габыатание шагнаба. Сэрэг засаг хоёрые нэгдэхэн дүрбэн түмэн болон ерэн таба мянган түмэн хэшэгтэн шэнээр зохёон байгуулагдажа, монгол уласай түрэ зохёобо. Мүн баһа энэл жэлдэ «Ехэ засаг» хуули тогтоогдоһон байна.

1207 он (Чингисэй ехэ хаан болохоор хоёрдохон он, улаагшан туулай жэл). Хдан дүшэн зургаа наһатай байхадаа, аха хүбүүн Зүчиэе томилжа, ойн иргэниие нэгдэхэн абаба. Мүн баһа тэрэ жэлдэ Тангад руу хоёр дахин дайгаар мордобо. Чингис хаан өөрынгөө алтан урагта харьяата арадаа, газар болон эд зорһоо хубаажа үгэбэ.

1208 он (Чингисэй ехэ хаан болохоор гурбадахон он, шара луу жэл). Энэ жэл Чингис хаанай алтан ордон шадар ехэ үйлэ хэрэгүүд болоогүй байна.

1209 он (Чингисэй ехэ хаан болохоор дүрбэдэхон он, шарагшан могой жэл). Хаан дүшэн наймангай болобо. Тангад уласые гурбадахияа дайлаба.

1210 он (Чингисэй ехэ хаан болохоор табадахон он, сагаан морин жэл). Чингис хаан дүшэн юһэ наһатай байхадаа, хаанай эрхэдэ аһалдаһан бөө Тэб тэигэриие хорообо. Тэрэ жэлдэ алтан уласые дайлаха бэлдэхэ хэгдэбэ.

1211 он (Чингисэй ехэ хаан болохоор зургаадахон он, сагаан хонин жэл). Табин наһатай байхадаа, Чингис хаан хоёрдохон арада ехэ сэрэг ударидаг, Алтан уласые гурбан замаар дайлаба. Монголой сэрэг түрүүшынхисэ Алтан уласай баруун ниислэл Дадун хотые эзэлэн абаба. Тийгэжэ Чингис хаан Алтан уласай сэрэгэй гол хүсые хүнөөһөн байна. Юһэдэхон арада монгол сэрэг Цавчаал хэрэмые эзэлэн абажа, Жүндү хотодо хүрэгэ ербэ. Тийгэбшье Монголой гол сэрэг Жүндү хотые добтолоод, абажа шадабагүй. Тийгээд үбэлэнь Алтан уласай хилэ шадар үбэлжэн, сэрэгэ эмхидхэбэ.

1212 он (Чингисэй ехэ хаан болохоор долоодохи он, хара бишэн жэл). Хаан табин нэгэн наһатай болобо. Хабарай түрүүшын арада Жүндү хотые дахин добтолобо. Тэрэ хабартаа монгол сэрэг Алтан уласай жанжин Хушахын гушан түмэн сэрэгые Хуй Хе Бууда бүриц дүнөөбэ. Чингис хаан

Алтан уласай баруун ниислэл Дадунниие дахин добтолобо, шархатаһан ушарһаа сэрэгэ гэдэргэнь тэхэрюулбэ. Киданууд «Зүүн Лиюу уласые» байгуулжа, Монгодо һайн дураараа хамтаран оробо.

1213 он (Чингисэй ехэ хаан болохоор наймадахон он, харагшан тахья жэл). Чингис хаан табин хоёр наһатай байхадаа, хабарай түрүүшын арада Алтан уласай зүүн ниислэл болохо Лиюу Янгые эзэлүүлхээр Зэбэ ноёниие томилбо. Тэрэ жэлэй арбадахон арада Чингис хаан элшэ томилжо, Алтан уласые буужа үгэхыень баадаха. Чингис хаан сэрэгэе гурбан газар хубаажа, Алтан уласые добтолон, Шандунь, Шаньси, Лхэбэй, Лиюунс гэхэ мэтэ газарнуудай ерэд хото, балгаһануудые эзэлбэ.

1214 он (Чингисэй ехэ хаан болохоор юһэдэхон он, хүхэ нохой жэл). Хаанай табин гурбан наһатай байхада, Алтан улас монголшуудһаа найрамдаха үршөөл эрихэдэнь, Чингис хаан зүбшоорбэ. Тийгэжэ тэрэ жэлэй зургаадахон арада Алтан уласай хаан Жүндү, хотоё орхижо, урдахи ниислэл Биянанин хотодо нүүжэ ошон байһа. Тийгэбшье долоодохи арада Алтан уласта этигэлэе алдажа, монгол сэрэг гурбадахияа Жүндү хотодо добтолобо. Мүн арбадахон арада Мухулай ноёной ударидаһан сэрэг Лиюушине дайлан добтолон байна.

1215 он (Чингисэй ехэ хаан болохоор арбадахон он, хүхэгшэн гахай жэл). Чингис хаан табин дүрбэн наһатай болобо. Тэрэ жэлэй хабар монголой сэрэг Лиюушине газарые бүрин эзэмдэжэ абаба. Гурбадахон арада Жүндү хотодо туһадхаар ерһэн Алтан хаанай сэрэг усадхагдаба. Тийгэжэ монгол сэрэг табадахон арада Алтан уласай ниислэл Жүндү хотые эзэлэн абаһан байна. Мүн баһа тэрэ жэлдэ Чингис хаан хэлэ бэшэгэй эрдэмтэн болохо кидан угай хүн Елүй Чуцайтай бэсэрээ уулзан хоёрдэдэбэ. Гадна ойн иргэд тэрэл жэлдэ буһалгаа гаргаба. Уласайнгаа дотоодо байдалые шиндхэбэрлхын тула Чингис хаан Хэрлэн дээрхи ехэ ордондоо бусаба.

1216 он (Чингисэй ехэ хаан болохоор арбан нэгдэхон он, улаан хулгана жэл). Хаан табин таба наһатай байхадаа, түмэдүүд мэтын ойн иргэний буһалгаае дарахаар, сэрэг томилбо. Наймангай Хүчүүгые усадхаһын тула Зэбэ ноёниие Хара кидан өөдэ ябуулба. Мүн тэрэл жэлдэ Хорезмдэ элшэ томилжо, аралжаа наймаанай хэлсэ тогтооһон байна.

Доцдок БАЛЖИНИМАЕВ.

Внешние долги по кредиторам, млрд. дол.

	1996	1997	Август 1998
Весь внешний долг, в том числе:	134,6	133,1	151,5
Долг Правительства Российской Федерации, в том числе:			
долг международным организациям	24,2	32,1	33,4
долг международным организациям	15,3	18,7	20,7
Бонды	1	4,5	15,5
Кредиты по правительственной линии	7,9	7,9	9,0
Коммерческие кредиты	0	1,3	1,3
Долг бывшего СССР, в том числе:			
долг международным организациям	0	0	0
Бонды	0,1	0,1	0,1
Кредиты по правительственной линии	61,9	59,9	59,9
Коммерческие кредиты	38,8	34,4	31,5
Бонды Минфина	9,0	9,0	9,0

ВСЕМ ИЗВЕСТНЫЙ СЕКРЕТ: ТЕИ В ГОЛЛИВУДЕ

Ой, зря сохнут тысячи поклонниц, совсем молодых и не очень, по звездным мужикам из Голливуда! На самом деле многим из них слабый пол - до лампочки.

2 мая 1997 года автомобиль певца и актера Эдди Мэрфи был остановлен полицией вблизи бульвара Санта-Моника в окрестностях Голливуда. Полицейских интересовал пассажир - проститутка-трансвестит Атисон Сейюли, которого Мэрфи подобрал с улицы несколькими минутами раньше.

Майкл Джексон - еще один популярный персонаж таблоидных разоблачений. В 1993 году он едва уладил скандал, выплатив родителям обиженного им мальчика 40 миллионов долларов. И продолжает гастролировать по миру в сопровождении проверенных и надежных малышей. Последовавшая сразу после скандала скоростная женитьба на дочери Элвиса Пресли Лизе была явной попыткой сбить с толку публику и длилась всего несколько месяцев.

Прима Голливуда Джоди Фостер появляется на людях в неизменной компании одной или нескольких поклонниц. Это не помешало ей стать матерью, а также блестяще сыграть роль агента ФБР, преследующего убийцу и гомосексуалиста-женоненавистника в нашумевшем фильме «Молчание ягнят».

Дэвид Копперфилд подал в суд на французский еженедельник «Пари-матч», поведавший, что помолвка иллюзиониста с немецкой красавицей Клаудией Шиффер-ширма, прикрывающая истинные любовные устремления маэстро. Копперфилд оценил нанесенный ему ущерб в 30 миллионов долларов.

Том Круз усиленно отменяет стойкие подозрения, продиктованные его регулярными появлениями на тусовках гомосексуалистов. Очаровательная супруга Николь Кидман и двое приемных детей дополняют образ гармоничной семьи. Но

звезды слишком на виду - в том их счастье, в том их беда.

Андрей КАБАННИКОВ.
(Наш соб. корр.).
Вашингтон.

После неприятностей с полицией Эдди Мэрфи стал всюду показывать свою красавицу жену.

О состоянии дел в мире сексменьшинств корреспонденту «КП» поведал руководитель европейской секции ассоциации Курт Криклер. Обстановка сложная. В 80 странах гомосексуализм запрещен законом, в 60 - разрешен, а в остальных - уголовные кодексы вообще умалчивают об этом явлении. Серьезную обеспокоенность вызывают настроения гомофобии среди населения. В Мехико, например, геи убивают чуть ли не каждые недели. Но хуже всего людям с нетрадиционной сексуальной ориентацией живется в исламских странах - таких, как Афганистан, Иран, Судан, где за акты однополной любви закон предусматривает исключительную меру наказания. В России, по словам Криклера, ситуация не самая плохая. Хотя в народе и существуют предрассудки, законодательство к гомосексуалистам стало лояльнее.

Леонид ТИМОФЕЕВ.
(Наш соб. корр.).

Женева.
«Комсомольская правда».

Не верьте идиллии: у Фостер на сердце совсем не Гип! И Ричард сохнет отнюдь не по Джоди...

хананаб. Ёро нүгэлтэ холын харалган тэрэ үбэл эжынгээ 'хормой'һоо бажуулдаһан табан багашуул сэрэгэй эшелонной далда ороторынь шэртэжэ, нөлбоһоёо

заатагүй ябажа хараха гэхэнииньшье ойлгосотой ха даа. Хотын үйлсөөр ябагаршни, сэрэгшэндэл адли хоёр хүлөө хас гүүлэжэ зогсоод, урдашни «Онон гол, Баатар хада, Алхана» гээд, бадагуудые ябууд уншаха.

Алхана баабай гээд бүхы нютагууд «Найман эсэгийн наран доро» гэхэн үлхөө шүлэгүүд соонь тоологдонхой. Эдэ мүнрүүдые бэшэһэн ушарни хадаа 1962 оной эхиндэ мянган хэхэгээр

сэсэржэ ябаһан мэтэ болодог хэн. Энэ поэдэй олон шүлэгүүд-дуунуудын гимн боложо, буряад арадай хүлдэ тэмдэгтэ үлэнги гэхэдээ, ехээр хэтэрүүлжэ магтаһан бологдоногүй юм байха. «Сэлэнгэ» - буряадааршье,

«ДУУШАЖ ХЭЗЭЭШ БАЙХАЛБИ»

Дургалга

ТЭРЭ саг үнгэрһөөр үни болоо. Бага балшар наһандаа поэдэй хүл нүсэггөөр һайсал оймоһон Бүхэн гол уһаа урагшань туужал байгаа хэн бээ. Сагайнгаа эрхээр «Үнэн» газетын редакциин хүдэлмэрилэгшэд шууяатай, хүхюүтэйнүүдышье ажалладаг хэн хабди. Эрвэлдээд лэ ердэг ээлжээтэ нэгэ үдэр газетынгээ хуудаһануудые уншанаб, уншанаб, булуудхануудые заһуулнаб. Тиигэхээр байтарни, удаадахи хуудаһан стол дээрэм бууба. «Абын дурасхаал» гэхэн Даши Дамбаевай поэмэ барлагдаһан байба. Тэрэниие сэдхэлээ хүдэлгэжэ, уяржа байгаад уншабаб. Мүнөөшье болотор тэрэниие мартадаггүйб.

Шарахан дахатай, поэдэй дүрэтэй, нүгөө тээнэ Сэлэнгэ мүнрэнэй нэгэ тохойн зурагтай - иимэ ном поэдэй 60 наһые тэмдэглээн соогуур хэблэгдэбэ. Тиин бэшэһэн бүхы зохёолнуудын энээн соонь булта ороо юм гү даа, али үгы гү, ороошьегүй наа, үлэхэн зохёолнуудын хожомоо хээээшье барлагдаха байха гэжэ найдахаар. Поэдэй энэ номые иранам, зай, һүүлдэ харуужамби гээд орхихын аргагүй, мур бүхэниинь сөхисотой, дэлисэтэй, ямар бэ даа эди шэдеэрээ сэдхэлэй хүбшэргэ дайража таһа булядаг - иимэ бурьялма бусалма тусгаар бэлигтэй хүн ябаһан гэжэ зоной мэдэхэ юумые дахин даабталгашьегүй бээ.

Газетынгээ хуудаһанда үни хада уншаһан мүнөөхи поэмыень зориуга бэдэрнэм. **Шэрүүн хүйтэн шуурган үбэл**
Шэнхинэн, хүнхинэн байгаа бэлэй.
Бордоһон саһатай нэгэ үдэр
Баруулжаа мордон гараа бэлэйш.
Эсэгийн илдам зөөлэн нүдөөр
Эгээл тиихэдэ намаяа харан,
Малгайм хасабша бүхөөр уяад,
Магнай дээрэм таалаа бэлэйш.
Үйдхар гунигта булта абтаад,
Үйдан хайлан зогсоо хэмди.
Бурхандаа төөдэйнай зальбараад,
Бусажа ерэхыеш найдаа хэмди.
Аяар холо тэрэ үдэр Арюунаар сэдхэлдээ хадуун ябанаб.
Малгайм хасабша бүхөөр уяад,
Магнай дээрэм таалаһын

аршаһаар үлэхэ үйлэтэй байгаал даа. Теэд тэрэл сагай эхэнэрнүүдэй, бэрээд, басагадай үйлэтэ хуби заяан иимэл байгаа. Сэрэгэй лүнхэн хара тоһоо худар эсэгээ эльгээгээд хүлээлгэн...

- Үнгэрһэн дайнда абамни унаа -
- Үнэнэй халуун тэмсэлдэ. Үнгэрһэн дайнда абамни унаа -
- Үргэн замуудай бэлшэртэ. Эжыдээ багашуул үлөө хэмди,
- Эсэгийн ехэ хүбүүнби. Үншэрхэ гэшые үзөө хэмди,
- Үлэхэн табанай нэгэнби. Жэнгинүүр хонгёо хонхын абяандал,
- Жэлнүүд нубарин үнгэрбэ.
- Үйдхарта бүлын сэдхэл ханаанда
- Унаһан абамни мүнхэрбэ.

Табан хонгоһоо Илалтын болохоо байхада,
Таһарааш манһаа, Түрэл инаг абамни!..

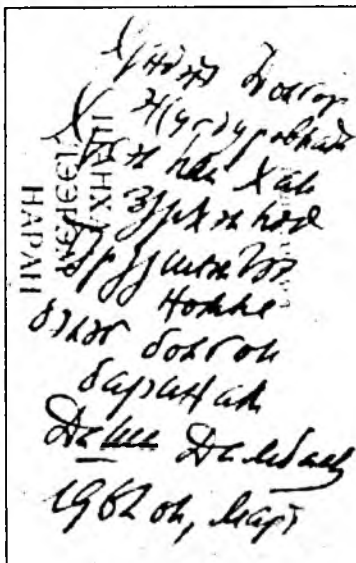
Эсэгэхээ үлэхэн багашуул бархиралдаһаар, баярлаһаар үндыдэг, хуби заяанайнгаа харгы зам олодог хуулитай ха юм даа. Эжымнай хадамда гараһаар үдинэй. Эжэл хүниинь абымни хануулдаг. Үншэн мантай эжыдэмнай туһалжа, үргэн маниие хүн болгон табилсаа...

- Ханада оршодог абымни дүрэ -**
- Харажал хододоо ябадагби.**
- Сэлмэг хурса нюдыень шэртээд,**
- Сэдхэл зүрхөө ханадагби...**

- зүрхэ хадхама мүнрүүд. Монгол туургатанай үри бэе байһан тула Даши Дамбаев үргэн Буряад орон дайдаараа нэгэ хажуунаань нүгөө заха хүрэтэр гүйлгэжэрхиһэн байна. Ойхон үндэрһөө эхилээд, улир мойһото Онон хатан, үшөө саашаа Монголой хилэ тээшэ нэмжыһэн Тариин тала хүрэтэр табилуулан байна, шүлэгүүдһэнь харахада. Али аргагүй богони наһа түхөөгдэхэн аад лэ, тэрээхэн сагхан соогоо үрдихэ гэхэн байгаа юм гү даа гэжэшье ханахаар. Богдо Чингис хаанай дурасхаалта газар дайдаар

Нютагаартнай ябаад ерээб гэхэн тэмдэг үгэбэ гэжэ ойлгохош. Онон хатаниие зубшаад, Богдо Чингис хаанай дурасхаалта газар олон гэжэ зон мэдэдэг ёһотой. Тогоон Шулуун, Дэлүүн Болдог, Сэрэг Нарһан гэхэ мэтэнүүд.

Номыень ирахата, шүлэгшэнтэй суг аяншалха юмши. Хүнхэрэй сагаан талаһаа эхилээд, торо

тобогор Баатар хада Будалан нютагые хануулха юм. Онон голой нүгөө бээһэнь эхилээд, Монгол орон тээшээ нэмжыһэн Тариин тала дайда болодог, тэрээн худар ябажа, Зүүн, Баруун Тари гээд шүлэгүүд соогоо бэшэһэн байна. Энэ ехэ талын дунда хуу марса болоһон уһатай, бэшэшые бодосууд байгаа юм бээ, хэмжүүргүй гүнзэги нуур бии юм гэдэг. Хүн амитанай тэрээн рууны ороо наа, гарахань бэрхэтэй, тагажа, хүхэжэ абашадаг юм аабза. Би тэрээгүүр ябаагүйб, бүхы түүхыень мэдэхгүйб, зүгөөр, жараад гаран ондо хэн ха, үбэлэй эхиндэ хэдэн хүнүүд хоёр машинаар Монгол орон худар зорижо гараад, энэ нуурай мүйһэн дээгүүр гарахадаа, ГАЗик машинатай хэдэн хүнүүд тэрэ нуурта шэнгэхэн юм гэлсэдэг хэн.

Бурьялаа аршаан булагтай Будалам тээһээ дабшажа, Гүнэй гэхэн нютагһаа гүнзэги бодолоор эзэлэгдэн... хүртэ байгааиин шэмэг хүдэнтэ нютаг ерэхэш.. Хуудам талада нуурижаһан Согто-Хангил, сахилзата Зүдхэли, тушаалта ноёдой тоонто болоһон Шандали нютаг, аршаан булагта

хэблэгдэхэн «Шанха дээрэм наран» гэхэн түрүүшынгээ номой дотор хабтаһандань «Хүсэл хайхан зүрхэнһөө түрүүшынгээ номые бэлэг болгон баринам. Даши Дамбаев, 1962 он, март» гэжэ бэшээд, намда бэлэглэхэниинь манайда байдаг. Мүн 1964 ондо гараһан «Сэнхир хүлэг» гэжэ номыньшье бии даа. Өөрэйнь моторлоһон бэшэлэгтэй энээхэн номыень Ханда эгэшынь сэдхэлые тэбшэжэ дамжуулха гээ хэм. Бодоходо, дүүгэйнгээ мүнхэ дурасхаалда музей эмхидхэхэ ябуулга хэжэ байгаа ёһотой, бүтээхынь байха. Нютагайнь зонхилогшод-тушаалтадаһаа эхилээд, бүхы зоной туһалалсахань лабтай.

Хүдэр шарайтай, саб сагаан шүдэтэй мүнөөхил Даши эдэ номуудай хабтаһануудһаа урдаһаамнай хаража һууна. «Буряад үнэн» газетын редакцида шууд алхамаар орожо ерээд, шүлэгүүдээ .нарбайхынгаа урда тээ самнажа бангаад, шанга шангаар уншахыень шагнахаш. Ямар ехэ охитой хэн бэ, шүлэгүүдээр

ородооршье орон соогуур хаа хаанагүй ямаршье тайзанууд дээрэхээ ханхи-нуулагдадаг дуун-бүтээл хамнай даа. Энэ дуун нэгэл хүниин туршада мүндэлхэн гэлсэдэг гээшэ бээбди. Бэлиг талаангаараашье, абари зангаараашье адлинууд Даши Дамбаев Базар Цырендашиев хоёр хяа тоосожо байгаад (шанга шанга абятайнууд, энээниинь магнитофондо буулгажа абаһан наа, ямар хонин байха хэн бэ) энэ дууе зохёоһыень зон мэдэдэг юм. Саашадаа эдэ хоёрой сугтаа зохёоһон дуунууд олон байха.

Буряад ороной олонхи шүлэгшэд, зохёолшод шэнги, Даши Дамбаев үндэр дээдэ «Арадай», «Габьяата» гэхэн нэрэ зэргэнүүдышьегүй хаабза. Эдэ бүгэдэндэ хүртэхэ сагыньшье болоогүй шахуу юм гү даа. Энэ дэлхэйтээ дан эртүүр хахасаа гээшэ хааб даа. Дээдын захиргаанайхид оюун бэлигтэнэй зохёолнуудые саг соонь сэгнэжэ тэмдэглэдэггүй үе байгаа хааб даа. Теэд энэ шүлэгшэнэй зохёол-эрдэни шулуун мэтэ яларжал байха заяатай, буряад арадай түүхэдэ алтан үзэгөөр оронхой. Дан элбэгээр мүнөө дэлгэрхэн тэдэ нэрэ зэргэнүүд Даши Дамбаевай нэрэдэ юундэб даа тогтонгүйгөөр тунхарижа байха бэшэ хэн аа гү гэжэ ханахаар. Юрэдөөл, уран зохёомоороо томо гэгшын хүшөө-памятник бодхоогоод, маанадаһаа таһаржа ошонхой даа. Энэ дурдалгые «Захяагаарнь» дүүргэе:

- Дуунуудыем, нүхэдни, Дурасхал болгон**
- Дурдажа,**
- Дуулан ходо ябаарайт.**
- Саһан сагаан сэдхэлым Сагаа нараар арюусхан,**
- Сагаан Дара Эхым дурсаарайт.**
- Сэнхир номин Сэлэнгым Сэсэг ногоон эрье дээр Сэдхэн намаяа**
- һуугаарайт.**
- Буурашагүй алдараар Буурал холоһоо**
- суурялһан**
- Буряад дайдын хүбүүнби!**
- Дундаршагүй духарагай!**
- Дуунаа болон мүнхэрхэ Дууна зүгэй солоньби!**
- Һарата хүниин аялгаар һанаан зүрхэ хүлгөөхэ**
- Һайхан сагай жэгүүрби!**

Д.ЖУГДУРОВА.

БУРЯТСКИЙ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ЯЗЫК: ВЧЕРА, СЕГОДНЯ, ЗАВТРА

(Отрывки из статьи)

После победы Октябрьской социалистической революции в числе основных выдвигались вопросы языкового строительства.

Первыми школьными учебниками по бурятскому языку явились учебные пособия, составленные на старомонгольском языке письменности: «Грамматика бурят-монгольского письменного языка» профессора Г.Цыбикова и «Учебная грамматика монгольского языка» Б.Бамбаева, «Грамматика письменного-монгольского языка» профессора Н.Поппе.

Несмотря на бурное развитие и обогащение литературного старомонгольского языка в Бурятии, по настоянию профессора Б.Барадина литературный бурятский язык взял в качестве своей основы селенгинский «цакающий» диалект. Одновременно был осуществлен переход на латинизированный алфавит.

После перехода а латинизированную письменность, грамотность населения к 1936 году была доведена до 70%, а в 1938 году -

до 90%. Было осуществлено всеобщее начальное обучение, полностью коренизировано преподавание в бурятской начальной и неполной средней школах, издано чрезвычайно много книг на родном языке. Этот период характеризуется расцветом бурятской художественной литературы.

Глубоко научная концепция ученых Г.Ц.Цыбикова, Б.Барадина, Ц.Жамцарано в языковом строительстве в Бурятии на ориентацию на старомонгольский письменный язык имела, по-видимому, вполне законное основание, исходила из истории установившихся в науке данных, которые подтверждают, что монгольские народы представляют собой этнически единый народ, имеющий общее происхождение, общую историю и единую культуру, впитавшую немалую толику культурных ценностей народов азиатского Востока. Основная цель вышеуказанных бурятских ученых - развитие культуры монгольских народов и их литературный старописьменный язык в едином русле, а не в отрыве друг от друга. К сожалению, эти благородные цели выдающихся бурятских ученых в период тоталитарного режима были безо всякого основания отвергнуты, за что они поплатились своей жизнью.

В третий период своего развития бурятский литературный язык, переведенный в 1939 году на русскую кириллическую графическую основу, стал развиваться на основе хоринского диалекта бурятского языка.

Современный бурятский алфавит и орфография, созданные на основе русской графики, являются национальной системой письменности, максимально учитывающей специфические особенности бурятского языка. Многолетняя практика применения нового алфавита показала его большое преимущество перед ранее употреблявшимися в бурятском языке алфавитами. Новая система письменности послужила важным рычагом в дальнейшем совершенствовании и окончательном формировании и становлении бурятского литературного языка.

Тем не менее в процессе развития, становления бурятского литературного языка, особенно в предперестроечный период, было немало трудностей и негативных сторон вроде застоя и кризиса. В связи с этим сейчас раздаются вполне обоснованные и возмущенные голоса в нашей печати и на различных симпозиумах и конференциях,

посвященных истории развития бурятской культуры, о том, что с конца 60-х годов после пресловутого запрета преподавания бурятского языка в национальных школах Бурятии, предпринятого тогдашним первым секретарем обкома КПСС А.У.Модогоевым, бурятский язык, окончательно утратив значительную часть приобретенных за предыдущие годы своих прямых функций как государственного языка бурятской республики, находится на грани вымирания.

Такой непродуманный, явно волюнтаристский запрет был, по-видимому,

продиктован той недалекновидной, раболепно-льстивой политикой тогдашнего руководства республики, которая нагло попирала законные права народа говорить и учиться на родном языке.

Подобная капитулянтская политика верхушки власти республики в языковом строительстве в угоду махровой московской шовинистически настроенной русофобии, денационализированной, конъюнктурной части бурятской интеллигенции нанесла огромный, прямо скажем, непоправимый ущерб, нокаутирующий удар в дальнейшем развитии бурятского языка.

Мы теперь пожинаем плоды этой волюнтаристской, дилетантской политики, которая в конце концов привела к насильственной дебурятизации, денационализации

Русифицировать бурят
идейным апологетам
«модогоевщины» не удалось

молодого поколения бурятской диаспоры в нашей республике, особенно в городах и райцентрах. Однако русифицировать бурят путем «переливания крови» и выравнивания идеологическим катком под лозунгом образования единого и нового советского народа идейным апологетам «модогоевщины» не удалось. Нельзя отрицать того факта, что духовная нивелировка была очень властной и воинственной.

И несмотря на это можно утвердительно сказать, что здоровый генофонд бурятской нации чудом сохранился. Дело в том, что в то время, как известно, социалистический абсолютизм, очень жестко регламентирующий все формы и содержания интеллектуальной деятельности всех наций и народов в СССР, закупоривал все жизнеобеспечивающие вены бурятского народа. При этом апологеты этой губительной политики надеялись на фатальную слабость национального характера бурят, исповедовавших буддийскую религию, в покорности причудам природы и власти, готовности принять все земные страдания безропотно.

Нынешние реформы показали, что идеологические наступления так называемой «модогоевщины» по дебурятизации бурятского народа, денационализации его интеллигенции, которые активно проводились особенно в последние годы застойного периода тоталитарного режима, не могли перечеркнуть культурную и национальную самобытность бурятской нации, которая имеет свою вековую и славную историю, которой может смело гордиться и восторгаться каждый бурят.

Возрождение культурного наследия бурятского народа активно началось после перестройки во всех ближних и дальних уголках нашей республики. В этом благородном деле огромную и плодотворную работу проделали бывший БИОН СО РАН, а теперь активно включился в эту работу Бурятский государственный университет (ректор С.В. Калмыков). Сейчас самая главная задача в возрождении культурного наследия бурятского народа - это восстановить и понимание государственного предназначения языка бурятской нации, его назаменимости в духовном развитии молодого поколения, так как язык не только лингвистическая категория, но и государственный герб нации. Он является непреходящей духовной ценностью, неиссякаемым богатством и национальным символом высочайшей культуры народа.

Улзы-Жаргал ДОНДУКОВ,
доктор филологических наук,
профессор БГУ.

НЕ ЗНАЯ ПРАВДЫ, НЕ НАДО КЛЕВЕТАТЬ

Тов. Дондуков, прежде чем оклеветать всенародно доброе имя ныне покойного А.У.Модогоева на страницах газеты «Правда Бурятии» 19 августа с.г. в статье «Бурятский литературный язык: вчера, сегодня, завтра», надо было Вам самому изучить все постановления бюро обкома партии и Совета Министров Бурятской АССР, связанные с обучением и воспитанием детей во всех видах школ, а не писать со слов некоторых недоброжелательных людей или не пользоваться слухами.

За период работы А.У.Модогоева на посту первого секретаря обкома партии с 12 июня 1962 г. по 7 января 1984 г. на бюро обкома КПСС рассматривались 20 раз вопросы, связанные со школой, обучением детей, с работой педагогического института, педагогических училищ и другие.

С какой злостью и ненавистью Вы обрушились, не зная истины, в своей статье на покойного Модогоева А.У.: «... С конца 60-х годов после пресловутого запрета преподавания бурятского языка в национальных школах Бурятии, предпринятого тогдашним первым секретарем обкома КПСС А.У.Модогоевым, бурятский язык, окончательно утратив значительную часть приобретенных за предыдущие годы своих функций государственного языка Бурятской Республики, находится на грани вымирания...». К вашему сведению, бурятский и русский языки стали государственными только с 22 февраля 1994 года.

Когда А.У.Модогоев бывал в деревнях и селах, к нему обращались рядовые труженики с одним наболевшим вопросом, как учить их детей на русском языке, начиная с 1 класса, наряду с изучением бурятского языка. И вот почему обкомом партии было дано поручение Министерству просвещения республики (Дугарову) изучить этот вопрос и внести на рассмотрение бюро обкома КПСС.

В итоге 2 марта 1967 года был рассмотрен вопрос: «О мерах дальнейшего улучшения работы средней общеобразовательной школы». При обсуждении вопроса выступили: Дугаров, Ангапов, Убеев, Бирюков, Дубровский, Хахадов, Павленко, Барыдаев и Модогоев.

В пункте 2 постановления записано: обязать Министерство просвещения приступить к планомерному и организованному переводу средних школ на новые учебные планы и программы в соответствии с планом Министерства просвещения РСФСР. В сельских национальных школах провести постепенно, в течение ближайших пяти лет, деление четвертых-десятих классов с числом учащихся свыше 25 человек для лучшего изучения русского языка на две группы.

Вы, Дондуков, со злостью и ненавистью употребив дважды слово «модогоевщина», сознательно оскорбляете его доброе имя, родных и земляков из Усть-Ордынского Бурятского автономного округа и принижаете его роль в развитии экономики и культуры Бурятии, как

видного государственного и общественного деятеля республики, славного сына бурятского народа. Вы должны публично через газету извиниться перед родными и земляками за свое вранье и оскорбления!

В своем ходатайстве от 20 сентября 1973 года в Совет Министров РСФСР Председатель Совета Министров Бурятской АССР Пивоваров Н.Б. писал следующее: «...имеются школы, в которых по желанию родителей, обучение детей бурят на русском языке начинается с 1 класса», «... у учащихся многих бурятских школ, особенно в школах, расположенных в небольших улусах ...беден словарный запас, слабы навыки устной и письменной русской речи, в силу чего они испытывают трудности при обучении в старших классах! В связи с этим родители, а также педагогические коллективы школ и исполкомы местных Советов обращаются в партийные и советские органы республики с просьбой начать во всех бурятских школах обучение детей на русском языке с 1 класса, сохранив при этом изучение бурятского языка и литературы как учебного предмета, ... но с обязательным прохождением всеми детьми, достигшими шестилетнего возраста, программы подготовительных бурятских классов. В связи с этим Совет Министров Бурятской АССР просит Совет Министров РСФСР решить вопрос об открытии в школах Бурятской АССР с 1 сентября 1974 года подготовительных классов без установления нормы их наполнения».

Дальше Вы пишете еще страшнее: «... Социалистический абсолютизм ...закупорил все жизнеобеспечивающие вены бурятского народа». Если брать ваши «умные» слова за действительность, то сегодня не должно быть ни одного живого бурята на нашей бурятской земле и на землях двух автономных округов.

А на самом деле все буряты нашей республики и в двух округах живут и

работают нормально, рожают детей, учат и воспитывают детей на традициях наших предков, из этой среды выходят видные государственные и общественные деятели, крупнейшие ученые с мировыми именами, талантливые педагоги, поэты, писатели, композиторы, музыканты, певцы, художники, артисты, высококвалифицированные рабочие, инженеры, архитекторы, руководители предприятий, организаций и учреждений.

Согласно статье 21 Конституции нашей Республики Бурятия «Каждый имеет право на ... защиту своей чести и доброго имени». Поскольку А.У.Модогоев не может защитить свою честь и доброе имя, я, коммунист и его земляк, решил на страницах газеты «Буряад үнэн» сказать народу правду и защитить честь и доброе имя А.У.Модогоева от вашей клеветы и ненависти.

Б.НИКОЛАЕВ,
ветеран тыла военных лет,
член КПРФ с марта 1956 года.
(Статья дана в сокращении)

Защитить честь
и доброе имя
А.У. Модогоева

Казалось, это было совсем недавно, когда в Эгитуйской восьмилетней школе, что в с.Можайка Еравнинского района, я, пятиклассник, впервые увидел и познакомился с Дамби, учившимся на два класса выше. Как я помню, знакомство было простым и непринужденным. Несколько непривычным, правда, показалось ощущение «равности» с

занятого в этом обширном и непростом хозяйстве.

1985 год становится по-особому примечательным в общественно-трудовой деятельности Дамбаева. Его направляют председателем в родной колхоз «Победа». И он с первого же дня, буквально засучив рукава, с одержимостью фанатика берется за довольно - таки запущенные к тому времени дела хозяйства. Как человек от

председателя в эти годы особое место занимают вопросы развития культуры и народного образования. Постоянная финансово-экономическая поддержка родной школы и х у д о ж е с т в е н н о й самостоятельности родного села (народного хора «Аялга», детского ансамбля и т.п.) - наглядное тому подтверждение.

В дальнейшей судьбе Дамби Базаровича знаменательным оказывается 1989 г. Он выдвигается кандидатом в народные депутаты СССР по Хоринскому национально-территориальному избирательному округу, включавшему пять районов - Хоринский, Еравнинский, Кижингинский, Баунтовский, Муйский. На выборах, впервые проходивших на альтернативной основе, Дамбаев уверенно выигрывает у своего основного соперника и становится народным депутатом СССР.

На этом высоком посту (вылоть до начала 1992 г.) он первостепенное внимание уделяет вопросам аграрной политики в региональном и национально-территориальном преломлении, проблемам выработки действенной законодательной базы взаимоотношения Союза ССР, РСФСР, автономных республик (прежде всего с учетом положения и интересов Бурятии).

После распада СССР и с началом разрушительных в существе своем реформ, как известно, наступают тяжелейшие времена и для сельчан. Они влекут за собой развал аграрного сектора экономики России, упадок сельского хозяйства, тотальное обнищание тружеников села. В этих условиях Дамби Базарович остается вместе с родным колхозом, мужественно преодолевает переживает и, где и насколько возможно, общается со своими колхозниками преодолевает критические моменты, обрушившиеся на жизнь усть-эгитуйцев. Но в 1994 году из-за болезни и необходимости лечения вынужден был уйти с поста председателя.

Однако по прошествии четырех лет односельчане вновь настояли, можно сказать, буквально уговорили Дамби Базаровича вернуться на прежнюю должность. Он соглашается. С его возвращением, дела усть-эгитуйцев туго, медленно, но все же вполне определенно стали поворачиваться в сторону поправки.

Такова высокая цена востребованности Дамбаева временем, людьми. Иначе, думаю, и быть не могло. Ведь он - настоящий патриот села. Человек, до конца преданный делу и жизни сельчан.

И вот, от души разделяя в эти дни радость семьи, односельчан, многочисленных друзей Дамби Базаровича в связи с его пятидесятием, хочется просто, но искренне пожелать ему доброго здоровья, личного и семейного благополучия. Пожелать ему быть, вернее, оставаться всегда на подлинно человеческой высоте - высоте нравственности, человечности и порядочности.

Владимир АНТОНОВ,
доктор философских наук,
профессор.

ДАМБИ ДАМБАЕВ: СКАЗ О ДРУГЕ, ПАТРИОТЕ СЕЛА

В кругу моих немало самобытных и талантливых людей. Среди них вряд ли найдется хотя бы два одинаковых человека - настолько индивидуальны и неповторимы облик, душа каждого из них. Но вместе с тем в моих друзьях есть всегда то, что объединяет их и притягивает к себе. Это общее «то» как раз добротой души и сердца, порядочностью и надежностью, способностью любого из них на самоотверженность и самопожертвование (в высоком смысле данных слов) ради человека.

В кругу таковых по-своему высвечивается и личность Дамби Базаровича Дамбаева - моего давнего друга. И действительно, Дамби Базарович - натура светлая и добрая. Человек с открытым и преданным сердцем. О таких как он справедливо утверждают: «Красив и внешне, и внутренне, красив и душой, и телом».

Мне кажется, что Дамби Базарович рожден для людей, во имя человека. Он - коллективист по духу. Но в то же время с этим качеством в нем восдино слито другое, по существу, противоположное начало: Дамбаев - яркая индивидуальность, самобытная личность. Его ни с кем не спутаешь. У него особая стать, особый облик. Он всегда по-особому улыбка и приветлив, по-особому отзывчив и открыт...

Опыт многолетнего общения и дружбы с этим всегда подтянутым, аккуратным, с ранней и обильной проседью, симпатичным человеком позволяет мне объективно говорить и о других его достоинствах. В качестве безусловно импонирующих мне черт здесь я назвал бы хорошо развитое у Дамби Базаровича чувство критической самооценки, ответственности, его здравомыслие, его нравственную культуру и наиболее сильной стороной Дамбаева, заметно возвышающей его в нравственно-культурном отношении, выступают самой природой предзаданные удивительная человеческая простота, личная скромность.

В эти дни моему другу исполнилось ровно пятьдесят.

ним, т.е. уже тогда с его стороны не чувствовалось возрастного и статусно - игрового превосходства. И вообще в те годы Дамби запомнился живым и веселым, добродушным и общительным учащимся. Я его припоминаю то в ватаге ребят, то в числе школьных активистов.

И вот Дамби Базарович уже на вершине, взмывшей ровно на полвека со дня рождения. А «внизу», т.е. за плечами, - богатая и содержательная жизнь, насыщенная интересными событиями, фактами, явлениями, наполненная напряженными трудовыми буднями.

Родился он в селе Усть-Эгита Еравнинского района. Окончив в 1966 г. среднюю школу, поступает в Улан-Удэнский механико-технологический техникум мясо-молочной промышленности. По окончании его работает на Еравнинском головном маслозаводе (с.Сосново-Озерск). Затем - служба в рядах Советской Армии. После демобилизации он возвращается в родное село и трудится слесарем МТМ колхоза «Победа». Здесь же его избирают секретарем комитета ВЛКСМ. В 1973 г. он вступает в ряды КПСС. И его переводят в Еравнинский райком ВЛКСМ заведующим орготделом. Затем утверждается инструктором райкома КПСС. В эти же годы он по заочной форме обучается в Бурятском пединституте им. Д.Банзарова и успешно заканчивает его.

В 1981 г. Дамби Базарович выдвигается на самостоятельную работу. Ему доверяют достаточно сложный и ответственный участок работы. Он избирается секретарем парткома колхоза «Дружба» Еравнинского района. За четыре года «секретарства» Дамби Базарович все время находится на «передовой линии»: в гуще жизни колхозников, на острие событий, процессов, происходящих в колхозе, в его самых горячих точках. Работает с полной самоотдачей. В результате не только быстро обретает необходимый опыт, но и заслуженно завоевывает признание настоящего политического вожака большого трудового коллектива,

природы сметливый, с ярко выраженным практическим умом, в то же время с глубокой аналитическим складом мышления Дамби Базарович быстро нащупывает основной пульс хозяйственной жизни и начинает эффективно выправлять колхозный курс в сторону улучшения. Надо признаться, именно в эти годы у Дамби Базаровича сполна проявляются такие позитивные качества руководителя как деловитость, реализм, принципиальность и настойчивость в постановке и решении вопросов хозяйственной и общественной жизни, требовательность к себе и к окружающим, чувство новизны. Причем все это органично скреплялось все теми же характерными дамбаевскими чертами: простотой и человечностью, добротой и отзывчивостью.

Достаточно сказать, уже в первые три года председательской деятельности Дамбаева наметился устойчивый рост по основным экономическим показателям. К исходу третьего, 1988 года, например, урожайность зернового поля поднялась на 7 центнеров, кормового - в 2 раза. Увеличился выход молодняка на сто маток: ягнят на 49, телят на 22, жеребят на 11 голов. Производство мяса возросло в более чем полтора раза, молока - на 25%, настриг шерсти с каждой овцы - с 2,26 до 3,51 кг. Заметно увеличился реализационный вес крупного рогатого скота. Стабильным становится денежный доход: его ежегодный уровень составляет более миллиона рублей (сумма внушительная по меркам того времени) против убытков 1985 г.

Немалое в этот период Дамби Базаровичем делается и в решении социальных вопросов. Реализуется целая программа по улучшению жилищных условий, социокультурного быта сельчан. При этом председателем умело решается проблема омоложения колхозников, заинтересованного возвращения и закрепления молодежи в хозяйстве. Также налаживается хорошая обратная связь с новобранцами из села в армию.

Кроме того, в деятельности

Шатар
УРАН
ЗОХЁОЛШЫН
ДУРАСХААЛДА

Шатараар заншалта болоһон Георгий Дашабыловой нэрэмжэтэ ойн баярай мурьсөөн урда жэлүүдэйхүүд үргэн хэмжээндэ үнгэрбэ. Ушхайтын гунда хургуулида шатараар болоһон хоёр үгэрэй энэ мурьсөөндэ хургуулин үхибүүдгээ гадна, ехшүүл эдэбхитэйгээр хабаажа, хюлгэ гээрэ «шуһагүй дай» шунал ехтэйгээр үүсхэбэ. хурагшадай, мүн ехшүүлэй гунда болоһон шанга тэмсэлнүүдые Ушхайта тосхоной шатарта дуратайшуул олоороо сугларжа, танил, талануудайнгаа түлөө үбшэн болотороо «үбгэбэ» гаа.

Энэ шанга тулалдаанда аймагай түб Хэжэнгээ, Ушхайта, Ульзят, Эгэрмэг тосхонуудгаа 12 командга хабаажа, хүнэй сэгьхэл буяма хурса наага харуула. хурагшадай гундаһаа Хэжэнгын лицей-хургуулин эдур шатаршад Эргынеев Баатар, Подпругин Зориг, Багмаев Мэргэн гэгшэд эрхим дүүгүүдые туйлажа, командаараа 1-дэхи хуурида гараба. Цымпил Балдановай хүтэлбэрлэн энэ командга аймагай өөһдгын хүтэлбэршин захиргаанай эргэм хуралсалай таһагай тогтооһон 200 түхэрэг, мүн «Буряад үнэн» газетын мүнгэн шангууд командга барюулагдаа. Хоёрдохи хуурида Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ 1-дэхи гунда хургуулин эдур шатаршад, гурбадаху хуурида Дээдэ-Хэжэнгын гунда хургуулин түлөөлгүшэд гаража, эргэм хуралсалай таһагай мүнгэн шанга хүртөө.

Ехшүүлэй гунда болоһон мурьсөөндэ 13 шатаршан, ахалагша классай 3 хурагша хабаадаба. Ана-мана шанга тулалдаануудай дүүгүүдээр түрүүшын хурунуудые олзын хэрэг эрхилэгшэ Б.В.Галсанов, Худанай гунда хургуулин багша Б.Д.Согномов, шатарай тренер М.Д.Донитов гэгшэд эзэлжэ, мүнгэн шангуудта, үнэтэ бэлэгүүдтэ хүртэбэ.

Эхлэрнүүдэй гундаһаа аймагай өөһдгын хүтэлбэршин захиргаанай пенсийн таһагай хүдэлмэрилэгшэ С.Ж.Гомбоева, эргэм хуралсалай болон шатарай ветеран Д.В.Ванчикова, ажалай ветеран К.Ц.Николаева гэгшэд шангай хурунуудые эзэлжэ урмашуулагдаба.

Георгий Дашабыловой 60 жэлэй ойе эмхи гуримтайгаар үнгэргэхэ хэрэгтэ Хэжэнгын өөһдгын хүтэлбэршин захиргаанай толгойлогшо С.Ц.Цыреторов, таряшадай «Залаата» ажахые хүтэлбэрлэгшэ С.Г.Гунсурунов, акционернэ «Булат Сервис» бүлгэмэй директор Б.Г.Тугдэмэ, эргэм хуралсалай таһагые даагша А.Ц.Золтоев, Ушхайта тосхоной фермернүүд, Хэжэнгын РСУ-гай директор С.Х.Дашиев болон бусад нүхэд мүнгөөр, орооно таряагаар ехэ туһа хүргэбэ.

Далай ХУБИТУЕВ

ПРОГРАММА ТЕЛЕРАДИОПЕРЕДАЧ

с 9 ноября по 15 ноября 1998 года

9 НОЯБРЯ. ПОНЕДЕЛЬНИК

ОРТ

9.00 Приключенческий фильм «На графских развалинах»

10.05 Ералаш

10.30 Дисней клуб

11.00 Новости

11.15 Домашняя библиотека

11.35 Алексей Кортнев в программе «Чердачок»

12.10 Каламбур

12.40 Крестьянские ведомости

13.10 Все путешествия команды Кусто

14.20 «Золотая речка» Зс.

16.00 Новости

16.15 Смехопанорама

16.50 Клуб путешественников

17.35 Дисней клуб

18.30 Гибель Гагарина. Факты и версии

19.00 Новости

19.15 Золотая лихорадка

19.50 Женские истории. Лариса Гузеева

20.20 Комедия «Укол зонтиком»

22.00 Время

22.40 Боевик «Захват-2». Территория тьмы»

00.30 Взгляд

01.15 Новости

01.35 Фильм «Комиссар»

РОССИЯ

9.00 - Фольклорная сказка «Три ветерана»

10.30 - Мультфильмы

11.00 - Доброе утро, страна

11.35 - Юбилейный концерт композитора Олега Иванова

12.30 - Подиум

12.55 - Домашние хлопоты с Натальей Варлей

13.25 - Яблони в цвету... Концерт памяти Евгения Мартынова

15.00 - Вести

15.30 - «Марьяна роцца»

16.00 - 50 х 50. «Буду звездой!»

Бурятское ТВ

17.10 - Мультфильм

17.30 - Музыкальная жемчужина

17.45 - Буряад орон

18.30 - Деловое время

Россия

19.00 - Моя семья

20.00 - Сиреневый туман

21.00 - Вести

21.30 - Мультфильм

21.45 - Сам себе режиссёр

22.15 - Фильм «Криминальный квартал»

23.45 - Агата Кристи. Пуаро

00.45 - Дежурная часть

01.00 - Вести

01.35 - Подробности (до 01.45)

АРИГ УС

10 НОЯБРЯ. ВТОРНИК

ОРТ

7.00 Доброе утро

10.00 Новости

10.15 Поле чудес

11.20 Взгляд

12.05 Алла Пугачева в гостях у «Смехопанорамы»

12.50 Домашняя библиотека

13.00 Новости

13.15 Вместе

14.05 «Анискин и Фантомас» 1с.

15.30 «Альберт - пятый мушкетер»

16.00 Новости

16.15 «Новые приключения Синдбада»

16.45 Счастливые случаи

17.30 До 16 и старше...

18.00 «Жестокий ангел»

19.00 Новости

19.15 Угадай мелодию

19.45 Час пик

20.00 Тема

20.45 Серпал «Скарлетт»

21.45 Спокойной ночи, малыши!

22.00 Время

22.45 Детектив «Сыщик»

01.10 Новости

РОССИЯ

8.00, 14.30, 14.50 - Доброе утро, Россия

10.15 - Дежурная часть

10.35 - Телеигра «Программа передач»

10.55 - Товары почтой

11.00 - Санта-Барбара

11.45 - Музыка, музыка...

12.00 - Вести

12.30 - «Графиня де Монсоро»

15.00 - Вести

15.35 - «Династия - 2: Семья Колби»

16.20 - «Богатые и знаменитые»

17.15 - Сказочный полдень

17.30 - Мультфильмы

Бурятское ТВ

18.00 - Программа передач

18.05 - Мультфильм

18.25 - Деловые вести

18.45 - Мы и наши

19.00 - Байгал

19.15 - Рек-тайм

19.25 - Гражданин и Закон. Программа посвящена Дню милиции

19.55 - Пульс

20.20 - Рек-тайм

20.30 - Республиканские новости

20.50 - Реклама

20.55 - Анонсы

Россия

21.00 - Вести

21.30 - История одного события

21.45 - Алтан сэргэ

11 НОЯБРЯ. СРЕДА

ОРТ

7.00 Доброе утро

10.00 Новости

10.15 «Жестокий ангел»

11.15 Тема

12.00 Хожкей, Евролига. «Волеренга» (Норвегия) - «Динамо» (Москва)

12.50 Домашняя библиотека

13.00 Новости

13.15 Вместе

14.05 «Анискин и Фантомас» 2с.

15.30 «Альберт - пятый мушкетер»

16.00 Новости

16.15 «Новые приключения Синдбада»

16.45 Зов джунглей

17.10 Детские анекдоты

17.30 До 16 и старше...

18.00 «Жестокий ангел»

19.00 Новости

19.15 Угадай мелодию

19.45 Час пик

20.00 Человек и закон

20.45 «Скарлетт»

21.45 Спокойной ночи, малыши!

22.00 Время

22.45 Детектив «Сыщик»

01.10 Новости

РОССИЯ

8.00, 14.30, 14.50 - Доброе утро, Россия

10.15 - Дежурная часть

10.35 - Телеигра «Программа передач»

10.55 - Товары почтой

11.00 - Санта-Барбара

11.45 - Музыка, музыка...

12.00 - Вести

12.30 - «Графиня де Монсоро»

15.00 - Вести

15.35 - «Династия-2: Семья Колби»

16.20 - «Богатые и знаменитые»

17.10 - Мультфильмы

17.30 - Тяжелая атлетика. Чемпионат мира

Бурятское ТВ

18.00 - Программа передач

18.05 - Мультфильм

18.25 - Бамбаахай

18.50 - Рек-тайм

19.00 - Байгал

19.15 - Юннаты - 98

19.30 - Худевэй ажаадаал

19.55 - Алтан сэргэ

20.20 - Рек-тайм

20.30 - Республиканские новости

20.50 - Реклама

20.55 - Мелодии родного края

Россия

21.00 - Вести

21.30 - История одного события

12 НОЯБРЯ. ЧЕТВЕРГ

ОРТ

7.00 Доброе утро

10.00 Новости

10.15 «Жестокий ангел»

11.20 Человек и закон

12.05 Клуб путешественников

12.50 Домашняя библиотека

13.00 Новости

13.15 Вместе

14.05 «И снова Анискин» 1с.

15.30 «Альберт - пятый мушкетер»

16.00 Новости

16.15 «Новые приключения Синдбада»

16.45 Класная компания

17.05 Умники и умницы

17.30 До 16 и старше...

18.00 «Жестокий ангел»

19.00 Новости

19.15 Эти забавные животные

19.45 Час пик

20.05 Чтобы помнили... Ролан Быков

20.45 «Скарлетт»

21.45 Спокойной ночи, малыши!

22.00 Время

22.45 Комедия «Берегись автомобиля»

00.30 Предсказание Сталина. Ч.2.

01.15 Новости

РОССИЯ

8.00, 14.30, 14.50 - Доброе утро, Россия

10.15 - Дежурная часть

10.35 - Телеигра «Программа передач»

10.55 - Товары почтой

11.00 - Санта-Барбара

11.45 - Музыка, музыка...

12.00 - Вести

12.30 - «Графиня де Монсоро»

13.20 - Старая квартира. Год 1974. Часть 2.

14.30 - Магазин на диване

15.00 - Вести

15.35 - «Династия-2: Семья Колби»

16.20 - «Богатые и знаменитые»

17.15 - Сказочный полдень

17.30 - Тяжелая атлетика. Чемпионат мира

Бурятское ТВ

18.00 - Программа передач

18.05 - «3, 4...»

18.25 - Сагай хурдэ

18.50 - Рек-тайм

19.00 - Байгал

19.15 - Видеоархивовка

19.20 - Акцент. Всемирный день качества

19.40 - Телефильм «Неподдающиеся итоги»

20.00 - Мир женщины

20.20 - Рек-тайм

20.30 - Республиканские новости

20.50 - Реклама

20.55 - Мелодии родного края

13 НОЯБРЯ. ПЯТНИЦА

ОРТ

7.00 Доброе утро

10.00 Новости

10.15 «Жестокий ангел»

11.20 Чтобы помнили

11.55 В мире животных

12.30 Смак

12.50 Домашняя библиотека

13.00 Новости

13.15 Вместе

14.05 «И снова Анискин» 2с.

15.30 «Альберт - пятый мушкетер»

16.00 Новости

16.15 «Старая, старая сказка»

18.00 «Жестокий ангел»

19.00 Новости

19.15 Джентльмен-шоу

19.45 Играй, гармонь любимая

20.15 Здоровье

20.45 Поле чудес

21.45 Спокойной ночи, малыши!

22.00 Время

22.45 Детектив «Хозяин тайги»

00.20 Предсказание Сталина. Ч.3.

01.05 Новости

01.25 Детектив «Пропажа свидетеля»

РОССИЯ

8.00, 13.30, 14.30, 14.50 - Доброе утро, Россия

9.15 - Тысячи и один день

10.15 - Дежурная часть

10.35 - Телеигра «Программа передач»

10.55 - Товары почтой

11.00 - Санта-Барбара

11.45 - Музыка, музыка...

12.00 - Вести

12.30 - «Графиня де Монсоро»

13.20 - Старая квартира. Год 1974. Часть 3.

14.30 - Магазин на диване

15.00 - Вести

15.30 - «Династия-2: Семья Колби»

16.15 - Мир здоровья

16.20 - «Богатые и знаменитые»

17.10 - Мультфильм

17.30 - Тяжелая атлетика. Чемпионат мира

Бурятское ТВ</

Гарагай 4-дэ хуушанай 23 (ноябрийн 11).
Хара нохой, Зхүхэ мэнгын, түмэртэ хуудалтай үдэр. Лусууд буудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, зальбарха, эм, аршаан найруулаха, лусууд тахиха, дошхон газар номгодохо, лусуудай болон уһанай балин гаргаха,

мэнгын, уһанда хуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, бурхан, сахюуса, тэнгэри, лусууд тахиха, харюулга хэхэ, хии бараа сараха, үзэгтэ һураха, бурханай ном шудалха, шэнэ гэр бариха, далага абаха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, аршаанаар бэсэ ариюудхаха,

XVII ЖАРАНАЙ ШОРОЙ ШАРА БАР ЖЭЛ (1998-1999 ОНУУД)

НАМАРАЙ ҺҮҮЛ ХАРА НОХОЙ ҺАРА

Буряад литэ	21	22	23	24	25	26	27
Европын литэ	9	10	11	12	13	14	15
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабаа Һара понөд.	Мягмар Марс Вторник	Һагда Меркури среда	Пүрдэ Юпитер четверг	Баасан Солдон пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран Воскр.
Үнгэ Үдэр	Сагаан Бишэн	Сагааршан Тичья	Хара Нохой	Харагшан Гахай	Хүхэ Хулгана	Хүрэгшэн Үхэр	Улаан Бар
Мэнгэ	Бшара	Чногоон	Зхүхэ	Зхара	Тсагаан	Уулаан	Всагаан
Һуудал	гал	шорой	түмэр	огторгой	уһан	уула	морон

Гарагай 2-го хуушанай 21 (ноябрийн 9).

Сагаан бишэн, 5 шара мэнгын, галда хуудалтай үдэр. Дашиинматай (үлзы хугагтай), маша хайн үдэр. Илангаяа бурханда мүргэхэ, зальбарха, буян үйлэдэхэ, сахюуса, лусууд тахиха, дасан (дуган) һүргэхэ, бурханай хүрэг арамнайлаха, номлолхэхэ, тэрэнни шагнаха, даллага абаха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, эм найруулаха, амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, хубсаһа эсхэхэ, холын замда гараха, бэри буулгаха, хяһа гаргаха, шабар хатааха, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, засаг түрэдэ ошожо гуйтатая мэдүүлхэ, эд худалдаха, худалдажа абаха, модо һуулаха, бужэг наада эрхилхэ, һайндэрлэхэ, гэр бариха, тангаригаа болюулаха, дайсанине дараха мэтын үйлэцүүдтэ хайн.

Зүгөөр энэ үдэр үһэ абажа болохогүй, үбшэн хүрэхэ тэнэ.

Гарагай 3-да хуушанай 22 (ноябрийн 10). «Аха бад дучен» - Бурхандай бууһан агууехэ саг» (дээдын оронһоо энэ түбидэ бууһан үдэр).

Сагааншан таһа, 4 ногоон мэнгын, шоройдо хуудалтай үдэр. Лусууд буудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, муу үйлэ буруудаха, ламые бараалхаха, эм найруулаха, эдэй тэнгэри тахиха, бурханай шэрээдэ мандал табиha, амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, һаһа утадхалгын ном уншуулаха, эд худалдаха, худалдажа абаха, үзэг, зурхай шудалха, уранай онол аргада һураха, модо һуулаха, дайсанине, ада шүдхэр болон наад тодхор дараха, таңгаригаа болюулаха, шуһа ханаха, төнөхэхэ, лусуудга үргэл үргэхэ мэтын үйлэцүүдтэ хайн. Гэбшье суглаа зарлаха, хурим түрэ, һайндэр хэхэ, харини газар руу нүүхэ, хэрэглэл газашан гаргаха, хээрэ хүдэлмэри хэхэ, гэрэй һуури табиha, угаал хэхэ, үһээ угааха, бэлбэлһэн эхилгэрэй гэртэ ошохо, үхибүү гэрһээ ондоо тээшнэ эльгээхэ, һаһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, хюмһа абаха, хубсаһа эсхэхэ мэтын үйлэцүүдэ сээртэй.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, эдээн, ундан элбэгжэхэ.

эм залаха, зурхай шудалха, тангаригаа болюулаха, агнуури хэхэ, Аюушын һаһил хүртэхэ, һаһанай хүсэ арьбажуулаха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, бүлэдөө даллага абаха, гэр бариха, тэрэнэ хүрээлхэ, дайсанай муу үйлэе таһалха, тэрэнни дараха, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлүүдые арамнайлаха, эд бүтээхэ, хюмһа абаха мэтын үйлэцүүдтэ хайн. Харин нүүхэ, субарга, мүргэл шүтээнэй бусад зүйлүүдые бодхоохо, суглаа зарлаха, үһээ угааха, һаһа барагшын хэрэг эрхилхэ, хүбүүдые сэрэгтэ үдэшэхэ, үхибүү хуудэ оруулаха, бага хүүгэдые гэрһээ ондоо тээшнэ эльгээхэ, газар, худаг малтаха, заһабарилха, һубаг татаха, тэнгэри тахиха, шулуу шорой хуудэлгэхэ, харюулга хэхэ мэтын үйлэцүүдые тэбшэхээр. Бэри тухай асуудалтайгаар дасанда хандахаар.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, эд зөөри, эдээн, ундан олдохо.

Гарагай 5-да хуушанай 24 (ноябрийн 12).

Харагшан гахай, 2 хара мэнгын, огторгойдо хуудалтай үдэр. Бурхан тахиха, номой үйлэ эхилхэ, тэрэнни гүйсөөхэ, дасан (дуган) нэхэхэ, үзэгтэ, зурхайда һураха, буян үйлэдэхэ, дайсанине дараха, хараал сараха, ехэ хүшни бараалхаха, гүрэм уншуулаха, заһал хүүдэхэ, ном номнохо, тэрэнни шагнаха, замда гараха, эһээбэри табиha, тангариг абалсан нүхэсэхэ, гэр бариха, тэрэнэ хорболохо, аршаанаар бэсэ ариюудхаха, шажанын һайндэр хэхэ, баярта ушараа тэмдэглэхэ мэтын үйлэцүүдтэ хайн. Гэбшье һаһа барагшын хуудэлхэ, зураг зураха, газар малтаха, бөөгэй хэрэг эрхилхэ, модо үндэһэтэйнь унагааха, нүүхэ, субарга, мүргэл шүтээнэй бусад зүйлүүдые бодхоохо, тэрэнни арамнайлаха, үбшэ аргалха, сахюуса, тэнгэри тахиха, уйлаха, гасалха, шуһа ханаха, төнөхэхэ мэтын үйлэцүүдые сээрлэхээр.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, үбшэн хэжэг хүрэхэ.

Гарагай 6-да хуушанай 25 (ноябрийн 13). Хандамаанарай Үдэр.

Хүхэ хулгана, 1 сагаан

дасан (дуган), субарга арамнайлаха, зураг зураха, бөлһэн, һинхэ дархалха, уран шудхалаа хэхэ, хюмһа абаха мэтын үйлэцүүдтэ хайн. Гэхэтэй хамта нүүхэ, тон шэнэ газарта бууса түхээрхэ, бэри буулгаха, хубсаһа эсхэхэ, үхибүү хуудэ оруулаха, бага хүүгэдые гэрһээ ондоо тээшнэ эльгээхэ, ехэ уһа гатаалха, дошхон газар номгодохо, агнуури хэхэ, заһаһа бариха, һубаг малтаха, дайсанине дараха, амитанай (хорхой шабхайн) ами таһалха, улай гаргаха, үхибүү үргэжэ абаха, хүн дүрээсэ алдаха мэтын үйлэцүүдые тэбшэлтэй.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, шодонэй хараа муудаха.

Гарагай 7-до хуушанай 26 (ноябрийн 14).

Хүхэгшэн үхэр, 9 улаан мэнгын, хада уулада хуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, сахюуса тахиха, субаргада болон мүргэл шүтээнэй бусад зүйлүүдтэ һүгэдэн шүтэхэ, лүи абаха, һаһа утадхалгын ном уншуулаха, амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, бисагал хэхэ, даллага абаха, хэшэг дуудаха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, номой үгэлгэ үгэхэ, хулгай дээрмэ дараха, дайсанине номгодохо, ваджрын болон пүрбын харюулга хэхэ мэтын үйлэцүүдтэ хайн. Зүгөөр шуһа ханаха, төнөхэхэ, худалдаа һаймаа хэхэ, ехэ үйлэ эхилхэ, тушаал эзлэхэ, бэри буулгаха, хурим түрэхэхэ, баһнада шабн болохо, хээрэ нүхэ малтаха, һаһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, замда гараха, үхэр худалдаха, андалдаа хэхэ, хюмһа абаха мэтын үйлэцүүдые хорихоор.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, зол ушарха.

Гарагай 1-дэ хуушанай 27 (ноябрийн 15).

Улаан бар, 8 сагаан мэнгын, модондо хуудалтай үдэр. Һүүл һарада бар үдэр тудалдаа, модон хохи гэгдэдэг. Иймэ үдэр алибаа һайн үйлэ үйлэдэхэ болохогүй, муу хойшолонтон байха юм гэдэг.

Нимэ үдэр үһэ, хюмһа абаһагаргүй.

ЭЭДЭ ГОЛОЙ ЛҮНДЭНШЭ, МЭДЭЛШЭД

(Түгэсхэл. Эхиниһишэ октябрийн 29-нэй дугаарта).

Юугээрээ Дэмбээ абгай шотагаархыһа гайхууднаб гэхэдэ, мүн лэ урданда байһан эди шэдигтэй зонгуудта адли мүнөөнэй маанадтай тохёолдожо байһан юумэнүүдые уридшалан хэлэжэ ябадаг байгаа. Бидэ мэдэдэгбди, үндэ болоһон энэ-тэрэ юумэнүүд сагайһаа ошохо тума бүри шаһар шэнжээс хубилгажа, һайшаажа мүлгэдэ-мүлгэдэһөөр һайхан домог, үлгэр шэнги болоһодог гээшэ. Энэ хэдынэ зүб, хэдынэ хүнүүдэй зохёһон бэ гэжэ мэдэдэгхэгүй. Харин Дэмбээ абгайн хэлэжэ байһан юумые цагаатинхид барацдан гэршэлхэ байха. Эндэ нэгэшье хуудал, нэмэгдэһэн юумэн үгы.

Жэжэһэн, 20-30 жэлэй саана, эгээ 60-70-аад онуудаар, манай гүрэнэй эгээ шанга хүгжэлтэ дороо ябажа байхада, «Совет засаг унаха юм» гэжэ Дэмбээ абгайн хэлэжэ байгаа ха юм. Хаанаһаа эгээһини таагаа? Энэ хүнэй хүндэл адли хүн ябаа һаань, тэрэ доронь үбшэһинь болоншдада гу, үгышье һаа, түрмэдэ һуулгаха байгаа, зүб гү? «Колхоз, совхоз тараха юм, дахинһаа үмсөөрөө бодожо гарахабди, дэри-дэриһаа хубаажа абахабди» гэжэ энэ хүнэй хэлэһинь дурсалдан һанажа байжа, мүнөө шотагаархидни баян барам байһан колхозойнгоо халажа, булта үмсөөрөө гаража байхадаа ойлгожо, гайхалдана. Эрдэм номгүй, ухаа дутуушаг хүн хадаа Дэмбээ «трактор, машина, техникэ» гэхын орондо жаа үхибүүдтэ адли эдһини «ар-эн, д-ран!» гэдэг байһан.

Үгышье һаа, Дэмбээ абгайн «Гэгээтэймнай дасан дахинһаа мүндрэхэ. Сайхан даа, сайхан!.. Бүрээ, бэшхүүр үлгэхэ даа», - гэжэ байжа айлаар яриха, «гүү!» гэн, эдэ инструментүүд дээрэ наадажа байһандаа, хургануудаараа харуулжа байха. Хэдэн жэлэй саада тэрэ Сартуул-Гэгээтэй дасангай шэнээр мүндрэлшоод, баяртай ехэ хураа, найр нааданай боложо, хэнгэрэг бүрээгэй ханхнажа байхада, шотагаархидниһаа «Дэмбээ абгайн хэлэһишэ орой руугаа боложо байна даа. Баарһан, өөрөө нимэ һайхан юумэ үзэхөгүй хуби заяангай байшоо. Хубилгаан, хубилгаан!» - гэдэжэ байхынь Улаан-Үдэрһөө энэ найрта элхээрээр эрээд байһан би хоёр шэхээрээ дуулаһан байһаб.

Эндэ бага зэргэ ондоо, зүгөөр Дэмбээ абгаида хамтааншые байхадаа болохо, нэгэ юумэн тухай дурдлаһуу. Гэгээтэй дасангай найрай һүүдээр «Алтан дэлхэйгээр аяншалһан алдарт бүрээ» гэжэ гаршантай эхэнгэ статья «Үнэн» газетэдэ би толлуулаа һэмби. (1992 оной августын 28-да). Статьягай гол удахан - Буряад ороной эгээ томо дасангуудай нэгэн болохо, хэдэн зуун ламаһартай, «Ганжуур ба Данжуур» сударнуудай бүхи ботинуудтай, паян тохой үндэр Майдари бурхантай байһан Сартуул-Гэгээтэй дасангай 1930-аад онуудаар халажа һандаржа, хооһоржо тоногдожо байхада, ори гансахан зөөри-алтан яачи (алта мүнөөр шэмэглэгдэжэ, сэрлэгдэжэ гоёоһон бүрээ яачил гэдэг) нэгэтэ харанхы һуни дасанһаа ори һураггүй үгы болоһон аад, аяар жараад жэлэй үнгэрһэн хойно гэнтэ хаанаһааһеб һөөрөө Гэгээтэй дасанда бии болоһоод, дасангай арамнайлагдаха байһан тэрэ намарай һайхан үглоогүүр, Дэмбээ абгайн хэлэһишээр, «гүү!» гэнһэн гоё сайхан аяагаар Эдэ голонгоо арад зоһини найман зүгөөһөн найр нааданда урижа байһан, яачил-бүрээгэй анха түрүүн Индини далайн оёорһоо гараһанһаа нааша саһата-мүлһэтэ Түбэд ороной хада уулануудые дабаһаар Байгал далайн баруун урдахи баян дэлгэр дайдалтай Эдэ голдо хүрэхэ ершээрһэн, үнэхөөрөөһинь, алтан дэлхэйин һоруудэгүүр алдарт аяншалга хэһэн бүхи түүхэ тухайнь бэшгэдэ һэн. Энэ яачилай

аяншалгата түүхэхээ хэлэжэ болоо һаа, дээрэ дурсагдаһан һүүдлын 60-аад жэлэй хугасаа соо хүршэ Цагаатин гоёдо нэгэшье үлүү хүнүүдтэ мэдэгдэнгүй байжа, гансал үндэр зиндаатай ламаһарай гармые дамжа дамжаһаар (нэгэ ламань һаһа барахынгаа урда нүгөө ламадаа дамжуулан үгээг байгаа, тиигэжэ 6-7 хүнэй гар дамжаһан) һүүдэй һүүдэ эрэн наһанайнгаа хашаада ороод байһан Галсан-Нима гэжэ нэрэтэй гэгшэ ламын гэрээ, гунгарбаа соо, бурхан номуудай ара талада шюужа хадагаалаатай байһанаа, шэнэ дасангай мүндрэлхэдэ, орон шотагаа, Сартуул-Гэгээтэйнгээ дасанга аюуһа һайхан хадагтайгаар бусаагдаһан байна. Шэнэ дасангай бодоогүй һаань, нютар соогоо үлшоод байһан энэ һүүдлын лама хэндэ тэрэ яачилые дамжуулаха байһан байгаа юм, бү мэдэе даа.

Дүрбэн жэлэй саада тэрэ, 86 наһандаа хүрэхэ һаһа бараһан мүн лэ шотаг, аймаг соогоо мэдэжэ эмшэ-тарниһан Галсан-Нима лама миний эсэгэ юм гэжэ таанадаа, уншагдаа, хэлэһүүб. Харин үхибүү үгы байһан Гончиг гэжэ хүндэ үргэдэһэн эсэгэмни Дэмбээ абгайн түрэнэн дүүнь байһан юм. Эдэ хоёрой дээрэ Дамба гэжэ нэрэтэй үшөө нэгэ хубуу байһанаа дайһаа бусажа ерээгүй.

Манай гэртэ алтан яачилай шюугаатай байһинь бидэ эсэгын олоц үхибүүд мэдэхэгүй байһабди. Тиймэһээ ухаагаар дутуушаг Дэмбээ абгайн мүндрэл эгээһини мэдэхэгүй байһаниһишэ лабай. Гэбшье Цагаатай шотагайнгаа үндэр-үндэр зиндаатай ламаһарай, түрэнэн дүү хубууһингээ энэ яачилые Гэгээтэй дасандайн харюулажа шадаха байһинь уг заяан-һаа бурханай табисуураар уридшалан мэдэжэрхинхэй хадаа... «бүрээ бэшхүүр үлгэхэ даа» гэжэ байжа яриха, «гүү-гүү!» гэнһэн аяагаар дуулажэ байжа, энэ алтан бүрээ дээрэ оороо наадаһаншуу боложо, хургануудаараа харуулжа ябаа хаш. Бил тиигэжэ этигээ байһан.

Саашань, лүндэншэдэ мэдэлшэд тухай өөрынгөө нэгэ ажагалаат, баримта хэлэһүү «Найман наһандаа - бурханай наһандаа» - гэдэ бага үхибүүд тухай манай арад зон хэлсэдэ гээшэ. Зүб хаш. Үхибүүн хүнэй досоохидол адли ариг сөөрө һайхан һаһаа хэлэһишэ байдаггүй ха юм даа. Бидэ ехэшүүдэй, бултанаймнай досоо инмэ туһалааг, сөөрө бодолнуудай ходоодо байһан һаань, үндэ тэрэ «коммунист гээһинь газар дээрэ болоо байха юм һэн бээ». Ехэнхи лүндэншэд юрын хүнүүдтэ ороходо ондоохон гэхэ гү, нэгэ бага ойлгодохоор бэшэ абарм зантай байдаг байна. Эдэ бурханай хайраар газар дээрэ хүн дунда ажаמידаржа эльгээгдэһэн хадаа, хүнөө эхээр яарха, зобохо заяатэй байдаг гү? Тиймэһээ һүүдэнь амиды бурхад боложо ошоодо хаш. Иисус Христосые һанш. Дээрэ бэшгэдэһэн Пүүзэ ламые абаад үзэхэдэ, ламашы һаа бэрхэ артистдаал адли энэ-тэрэ юумэ мори тэргэ дээрэ һуурайхай хөөржэ ябахада (зарим үсдөө талын дуьда гапсаараншые дуугаржа ябада байгаа хаш), хэрэгтэй сагтай энэжэ, гай-гашуудал тухай хөөржэ эхилхэдэ, орилжо ябадаг байһан байна. Ярууны мэдэжэ Молон баһа гээшэ юрын хүн бэшэ байһан гээшэ мэдэжэбди. Наян «Дүхэршэ» Эрхүүгэй суута мэдэлшэн, манай Дэмбээ абгайһаа дутуугүй, хуи зоцдо эхэ тойгоогүй ябаһан Барнаашка тухай ехээр бэшгэдэ. Болгарийн суута мэдэлшэн, нохор Ванга хушан тухай хэн дуулаагүй байжа Юуцэ нимэ хаб гэжэ гайхамар.

Юрэдөөл, энэхэн дэлхэймнай шюуса таабарин тетрадиниһишэ хуудалһан хэд шэнэһэн зузаан бэ, тэдхэн хэмжүүрэй шэнэжээр шэнэһинь бидэндэ тааганхай гээшэ гү?

А. ЛЫГДЕНОВ

Можно л...
красногорног...
по 300 и бол...
сектара? Н...
овошевон...
плечами и...
быть! А во...
закаменск...
Кузьмины у...
и считаю...
этом нет...
трудиться...
необходим...
необходим...
крестьянск...
- А вооб...
прекрасна...
своеобраз...
делится с...
Муржамал...
просто гре...
неплохие...
определен...
Действи...
небольшой...
прежде...
бесперспек...
то, когда...
Хамнейски...
заселенны...

1959 он...
Удынгөө Л...
багшанар...
Дашанар...
бараалха...
- Би яа...
хүнтэй уу...
гараял д...
Болзолдо...
шляпа м...
үмдэһэн и...
байба. Н...
Доржиев...
хоёроо А...
Удэшэ бол...
хоол бари...
сайрагай...
Айшан б...
шамбайш...
Эдир на...
биологиин...
хүн һэн...
һууха зу...
холбоһон...
тухай дуу...
- гэз һэн...
сэдхэлдэ...
хожомын...
бэлэйб. М...
газет...
согиндоо...
Мүнөө...
«Хуушан...
томохон и...
домог т...
шэглэнхэ...
вэлэртнүү...
Тэрэ үд...
Бавар а...
бүрдэлхэ...
болгожо...

У КУЗЬМИНЫХ МНОГОЕ ЕЩЕ ВПЕРЕДИ...

меньше), свой микроклимат: она расположена в ложине, что рядом с рекой Джидой, укрыта от ветров и в какой-то степени от холода горами. И это ее преимущество перед другими закаменскими селами усановцы сполна реализуют, получая полновесные урожаи картофеля, овощей и всей другой огородной снеди. Усановцы, разумеется, достаточно трудолюбивые люди. Кузьмины же оказались работниками из категории не просто трудолюбивых, а еще более высокой - и отсюда непростые результаты.

- Встаем, конечно, же чуть пораньше других, как и ложимся спать несколько позднее соседей, - признается глава семейства Александр Васильевич, - Тут уж просто вынуждены - хозяйство у нас несравненно большее, чем у кого-то либо другого. Кроме огорода имеем свою ферму крупного рогатого скота (двести с лишним голов), правда не такую уж и большую, держим свиней - 3 свиноматки с приплодом, другую живность. Так что спать по много часов просто некогда.

Послушать супругов - особого секрета в их недавно достигнутом результате нет. Однако разгадку нахожу у них в доме. Выясняется, что Татьяна Муржамал-Беймахаалбетовна

серьезно изучает новинки агротехники выращивания овощных культур, «почитывая» специальную литературу не без применения на практике самого стоящего, на ее взгляд, из описываемого опыта и практики.

- Выращиваем огурцы, перец, петрушку и морковь. Последнюю культуру продавали даже на Улэгэтайский плодоовощной завод, - продолжает рассказ Кузьмина, - и получили неплохой приработок.

Вообще же Кузьмины для Усановки весьма состоятельные люди. И дом у них просторный, и техники достаточно, и всего другого. Свой достаток супруги сделали

своими руками. Добавим - привыкшими к упорному и повседневному труду. Тяжелому физическому - следующее добавление.

Появились же Кузьмины в Усановке двадцать один год назад. Александр местный. У него здесь масса не только знакомых, но и родственников. Однако он после армии «шоферил» в Улан-Удэ. Татьяна же городская, выросла в поселке Загорск и освоила было мужскую профессию слесаря, затем токаря. Тем не менее они в семейной жизни не пригодились, когда после свадьбы муж уговорил ее переехать в село, здесь она поступила просто по отчаянному, решив пойти дояркой на местную ферму, хотя до этого до смерти боялась коров. Впрочем, она и в дальнейшем будет поступать также смело и решительно, и это в их семейном дуэте будет иметь весьма серьезное, а порою решающее значение.

А когда в 1992 году совхоз «Хамнейский», в котором они работали, распался на фермерские хозяйства, они основали свое и стали хозяйствовать самостоятельно. Не без ошибок, разумеется, на первых порах.

- Как мы жалели, что не взяли на причитающийся нам пай зерновой комбайн, - вздыхает теперь Александр, - а когда хватились, все

они оказались разобранными, а купить новый уже не позволяли средства. Тогда бы, получи мы его, специализировались бы скорее всего на зерне.

Однако, как видим, свою «пищу» Кузьмины-фермеры все же нашли. И неплохую.

- Сегодня мы в состоянии накормить капустой весь район, - не без удовлетворения говорит Татьяна Муржамал-Беймахаалбетовна, - Однако при ее перепроизводстве мы вынуждены вывозить продукцию в Улан-Удэ и самим реализовывать на колхозном рынке. Порою и за полцены.

Тут Кузьмины правы, что говорится, на все сто: будь в республике структура, которая бы выкупала у фермеров готовую продукцию, как хорошо было бы. Но увы, и это - нерешенная еще проблема. А вообще сколько их у фермеров таких нерешенных проблем! Потому приходится им жить калекой, что постепенно они будут решаться. Вот и Кузьмины также ею живут, а так они, как я знаю, относятся к тем фермерам, которые уже прочно стоят на ногах и у которых впереди достаточно серьезные перспективы.

Галина ЗАНАЕВА,
наш корр.
НА СНИМКЕ АВТОРА:
фермер из далекой, горной
Закатня Т.Кузьмина.

Можно ли в условиях Закамны, края горного и таежного, выращивать по 300 и более центнеров капусты с гектара? Наверняка, специалист-овощевод скептически пожмет плечами и заявит - такого не может быть! А вот супруги - фермеры из закаменского села Усановка Кузьмины уже ряд лет выращивают и считают, что ничего особенного в этом нет, просто необходимо трудиться от души, соблюдая необходимую агротехнику, и при необходимости прилагая крестьянскую смекачку.

- А вообще-то у нас в Усановке прекрасная земля и свой своеобразный микроклимат, - делится «секретами» хозяйка Татьяна Муржамал-Беймахаалбетовна, - и просто грешно здесь не получать неплохие урожаи, правда, при определенном старании.

Действительно в Усановке, небольшой деревушке, из тех, что прежде назывались бесперспективными (в ней и прежде то, когда она входила в совхоз «Хамнейский» было около сорока заселенных домов, а сегодня и того

НЭГЭ ШҮЛЭГ ТУХАЙ

(Уянгата дурсалга)

1959 оной намар нэн. Нислэл Улаан-Удынгоо Ленинтэй гудамжада Буряадай багшанаарай дээдэ нургуулин багша Дашанима Доржиевич Доржиевтай бараалхабаб.

- Би яаралтайшаг ябанаб, эндэ нэгэ хүнтэй уулзаха гэлсээ нэмди, дээшээ гараял даа, - гэбэ. Дээшэлбэбди. Болзолдоһон газартань бараан үнгэтэй шаяпа малгайтай, саб сагаан суба үмдэһэн шамбайшаг янзын хүн утажа байба. Нюргаар дундууршаг. Дашанима Доржиевич зүүлжээ эрьен, айлаан бидэ хоёроо дахуулаад, кафедэ оруулба. Үдэш боложо байһан саг. Тэндэ үдэһын хоол барижа, айлаанаа хүндэлжэ, мүн «айрагайшы» дээжые үргэхэ саг гараа. Айлаан бидэ хоёроо танилсуулба. Тэрэ шамбайшаг хүмин Улаан-Баатар хотын эдир натуралистнуудые нургадаг биологийн багша Цэвэршэй Базар гэжэ хүн нэн. Минини шэнэ танил зугаалжа бууха зуураа: «Хяагта хото машиние холбоһон хүйһэн гээшэ, бидэ энээн тухай дуу зохожо дуулаха ёһотойбди!» - гэбэ нэн. Эдэ хэлэһэн үгэнүүдынь минини сэдхэлдэ алтан нэрээдэһээр нэбтэржэ, хожомынь 1978 ондо шүлэг найруулан бэлэйб. Мүнөө тэрэ шүлэгы «Хэжэнгын гол» газетэнээ «хуулажа», «Буряад үнэн» сониндоо эльгээбэб.

Мүнөө Дашанима Доржиевичтай «Хуушан буряад хэлэн» гэжэ томоотой томохон ном гарганхай, доктор зэргэтэй, домог түүхын долгин соо холье шүлэглэнхэй, мэдэгдээгүй тээшэ, шэнэ нээлтэнүүдэ тээшэ зурына. Тэрэ үдэшэ таралган дээрээ анда пүхэр Базар айлаандаа хоёр ботинһоо бүрдэһэн «Гэсэр» үльгэрые гарай бэлэг болгожо баряа нэн.

ХЯАГТА ХОТО БАЙГУУЛАГДААНАРЬ 250 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

Ази түбинн гол үүдэн Алтан ганжар Хяагта лэ. Аяар зүүни голлуулан Анхан табяа хаалта юм.

Хангал хүжын утаагаар Монгол орон сэнхннэгэ, Алас саанань уняартаад, Агуу Хитад ээнхыгээ. Аажам ехэ зүүн зүгэй Аян харгы ута нэн - Тэрэ холын зуун жэлэй Тэмээн хамбын утаһан...

Сая зонтой Бээжэнгээр Сайтай хамбы зурыгаад - Үргоо, Хяагтын сээжэн дээр Үнгын сэнгээр хурылаа! Булган - хара алтаараа Буряад дайда солорхоо, Хибэс торгон сайгаараа Хитад эндэ соёрхоо.

Ази түбинн оршом соо Аралжаан түб - Хяагта нэн, Губинн сүлхэ «онгосоор» Гуйбан буудог Бухта нэн.

1984 ондо Алтай тээшэ шэглэжэ ябахандаа, Хяагта хотын түүхэтэ шарайтай анха түрүүн танилсаа нэм. Тэрэнэй хойто жэлүүдтэ мүн энэл хотоһоо бэриние буулгаха хубитай байһан хадаа, Ази түбинн алтан богоһо бологшо буурал хонгор Хяагтатый бусажа золгодог байһалби.

Гэнтэ мэдэн гэхэдэм энэ шүлэг бэшэгдэһээр хорин жэл үнгэршэһэн байба. Үшоошые «ноирсожо» хэбтэхэ юм аад, ээлжээтэ «Дүхэригөө» абан гэнээмни тэндэ Хяагта хотын 270 жэл тухай материал гаража, би оороншые «нэрижэ», дары нара хараха зүг тээшэ ябууланни энэл дун.

Дансаран ДОРЖОГУТАБЛАЙ,
Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ.

ХАРТЫМНАЙ ДАРДАМ ГҮ, ЯАХИГАЙ ГҮ?

Манай аймагта олон жэлэй туршада харгы барилга - заһабарилгын участок хүдэлмэрилдэг юм. Энэ хадаа гүрэнэй «Буряавтодор» гэжэ нэгэдэлэй тухай нэгэ эмхи болодог.

Мүнөө тэндэ 60 гаран хүн, тэдэнэй тоодо трактористнууд, автомашинын жолоошод, автогрейдеристнууд хүдэлмэрилжэ байдаг.

- Манай Мухар-Шэбэрэй участок жэл бүри горитойхон ажал ябуулха, хэхэ арга боломжотой юм, - гэжэ тус эмхиин начальник П.Н.Олеников хөөрэнэ. - Яһала ехэ барилга-заһабарилгын хүдэлмэри хэдэгбди. Теэд үнөөхил мүнгэ зөөрин ехээр дуталданһаа боложо, өөһэдтөө бии байһан арга боломжонуудаа хүсэдөөр хэрэглэжэ шаданагүйбди.

Тиибэшые манай харгын эзэдэй ажал хэрэгүүд, мүнөөдэрэй онсо байдал харадаа абажа сэгнээ һаа, тиимэ муу бэшэ. Жэшээн, жэлэй эхинһээ үнгэрһэн 9 һарын туршада 781,7 мянган түхэригтэ ганса барилгын хүдэлмэри хэһэн байна.

Гадна энэл хугасаа соо нютагай мэдэлдэ ородог харгынүүдэй зарим газарта горитойхон заһабарилга хэгдээ юм. Энэ хүдэлмэри дүн хамта 459,7 мянган түхэриг сэнтэй болоо. Жэшээлхэдэ, аймагай түб Мухар-Шэбэрһээ Суулга тосхон ошодог харгын 50-дахи километртэ харгын нюруу дээрэ шорой ехээр адхагдаа, нягтажаруулагдаа, мүн ондоошые 234,8 мянган түхэригэй хүдэлмэри хэгдэһэн байна. Байгша ондо федеральна мэдэлэй Эрхүү - Шэтэ гэжэ харгы дээрэ 3000,1 мянган түхэригэй, үшөө нютагай мэдэлдэ байдаг харгынүүд дээрэ 1281,9 мянган түхэригэй хүдэлмэри хэгдэһэн тоотой.

Харгын участкай хүтэлбэрилэгшэд жэлэй дүрбэн сагта хүдэлмэришэдөө ажалтай, мүнгэ салинтай байлгаха ехэ оролдогто гаргана.

- Ганса өөрингөө харгын хүдэлмэри хараад байха болоо һаа, жэлэй 4-5 һарын туршада хүн зоннай ажалгүй бууха болоно. Энэ хадаа мүнөөдэрэй эрхэ

байдалай хойшолон ааб даа. Энээнине нэгэ бага зөөлэрүүлжэ гэхэ юм гү, хүдэлмэришэдэйнгээ ажабайдал ехээр доройтуулхагүйн түла ондоо предпряти болоод эмхи зургаануудтай сэхэ хэлсээ баталжа, элдэб ажал хэнэбди, - гэжэ ДРСУ-ай ахамад инженер-экономист Л.В.Оленикова дуулгаа нэн.

Тиигэжэ тус коллектив жэлэй эхинһээ 427,6 мянган түхэриг сэнтэй хүдэлмэри хэжэ шадтад байна. Тэрэнэй тоодо «Тугнуйские нивы» гэжэ хүдөө ажахын, корпорациин 188,5 мянган түхэриг мүнгөөр Степное тосхондо орооһо адхаха тухай асфальто-бетонно талмай хээд байнабди.

Мухар-Шэбэрэй харгы барилга-заһабарилгын участок 99 километр федеральна, үшөө 363 километр нютагай мэдэлэй харгинуудые харууһалжа, заһабарилжа байдаг юм. Энэ жэлэй эхиндэ Хүсөөтэ - Сагаан-Нуур болон Сагаан-Нуур - Харауз гэжэ хамта дээрээ 9 километр утатый шэнээр баригдан асфальт нюруутай харгы тушаажа абаа нэн.

60-аад гаран хүдэлмэришэдтэй энэ коллективтэ ажалай түрүүлүүл олон ааб даа. Харгын 5-дахи участкае олон жэлэй туршада Я.Е.Пирогов хүтэлбэрилнэ. Автомашинын жолоошон А.Е.Брылёв, автогрейдерист Н.В.Киреев, тракторист Д.В.Индюхин гэгшэд Хошуун-Үзүүр - Никольское, Түгнэ-Шэнэһэтэ - Хүсөөтэ, үшөө тиихэдэ Түгнэ тосхон ородог харгын 10 километрые, хамта дээрээ 67 километр утатый харгы заһабарилжа, үдэр бүхэндэ гэхээр хаража байдаг юм.

Богонихоноор хэлэхэдэ, манай аймагай харгын эзэдэй хүндэ хүшэрхэн мүнөөдэрэй ажал хэрэгүүд нимэ байна.

Василий ШИРДАРМАЕВ,
Мухар-Шэбэрэй аймаг.

Ургэлжээл. Эхининь октябрин 8-най, 29-нэй дугаарнуудта).

СУРИЯ БАДИИН ТҮҮХЭ (Табадахн сэрэгшын хоороон)

Бигарма Зади богдо лусуудай хаанай басагантай жаргалтай ажабуужа, гурбан хубүүдтэй болоһон юм. Тэднэ Эндэрэ Бади, Зандра Бади, Сурия Бади гэжэ нэрэтэйнууд хэн. Хоёр аханарын гэр бүлэ болонхой, Сурия Бади үшөөл гэрлээдүй, ан арьяатаниие, шубуу шонхор агадаг хэн. Нэгэтэ тэрэ эхэл эсэнхэй, ундаа хүрэнхэй агнууриһаа бусажа ябаба. Ехэ ахындаа - Эндэрэ Бадинда ороходоо, тэрэ хамганайн оёдол хэжэ хуухые хараба.

- Ангажа унахаяа байнам, уһа уулгыш, - гэжэ Сурия Бадин хэлэхэдэ, ахын хамган:

- Хүлээ. Хүлээншэ басаган ерэхэдэ хэжэ үгэхэ. Би бурхадта хибэс нэхэжэ, сүлөөгүй байнаб, - гэбэ.

- Гэргэдэй үгэ нимэл даа, - гэжэ Сурия Бади уураа хүрбэ. - Ангажа үхэхээ байхадам, бурхадтай хибэс нэхэлгээ үлүүдэ тоолонош.

Үбгэншэй дүү намайе гэргэн гэжэ нэрлэбэ гэжэ ахын хамган гомдоод, тэрэниие наадалжа эхилбэ.

- Би зарасаһин бэшэб. Намга оложо шадаха юм наа, 32 лагшан бэлигтэй, 60 эгшигтэ зарлигтай эхэнэрие абаад, дуран соогоо заража байхадашин болохо.

- Тиимэ эрдэм бэлигтэй, баян зөөритэй намга оложо абахаб гэжэ шини хажууда Бурхадтай урда тангариг үргэнбэ. Тиихэдэмин шамда хэр һайн байгша ааб, харуужамди. Би ябахамни, үгэдөө хүрөөгүйдөө бусахагүйб, хайшаа ошоһоноо хэндэше хэлэхгүйб, - гэжэ Сурия Бади хэлбэ, гаража ошобо.

Нэгэ хэды саган үнгэрхэдэ, бага хубүүгээ үгылһэн эхэ эсэгэнэ хэдэн сэрэгшэдые түшэмэлүүдтэйгээр бүридхэн суглуулаад, бэдэрүүдэ ябуулба. Нилээд удаан бэдэрүүл хэжэ ябаһанай удаа тэднэр Сурия Бадине хэдын хабшал соо бурханда мүргэжэ байһыень олобо. Уйдхарта абтаһан гэртэхиндэ бусахыень түшэмэлүүдтэй хэлэхэдэ, тэрэ таһа арсаба. Гансал ехэ бэрини тэрэнтэй ушараһаа юумые мэдэхэ тухайда дурдаад, бэшэ ондоо үгэ Сурия Бадин хэлэхгүй байхада, бэдэрүүдэ гарагнад бусаха баатай боложо, Богдо Бигарма Зади хаанда энээнэ дуулгабад.

Богдо Бигарма Зади ехэ бэридэе ошожо, одхон хубүүнэйнгээ ямар шалтагаанһаа гэртэе бусахагүй байһые мэдэжэ ерэхыень хатанна эльгэбэ. Тэрэ бэри харюу үгэхэе түрүүнээр арсаба. Тэдэ лусуудай басаган хэн тула хатай дошхон абари үзүүлжэ, бэрингээ хасар алыгдажа, харюу үгэхгүй бол, үшөө шангаар хэнэгдэхэш гэжэ занба. Тиихэдэни бэрини уйлан байжа, Сурия Бадинтэй юун дээрнээ хеморолдоһоноо дууһыень хэлэжэ үгэбэ. Уураа хүрэн хатан хаан үбгэндөө хэлэжэ, ехэ бэринэ одхон хубүүнэйнгээ бусажа ертэр түрмэдэ хаахыень идхаба. Бигарма Зади хатанайнгаа үгөөриб боложо, бэринэ түрмэдэ

хааба. Тиигэхэ сагаарнь Сурия Бади масаглажа, хүзүглэн ябажа, аяшпалһаар, маха бодын шанга хатуужал гаража, бэсын зоболондо эзлэгдэхэе болибо. Иимэ шанарта хүрэгшэ хүн арши гэжэ нэрэтэй болодог юм.

Нэгэтэ Сурия Бадини нуурай эрьдэ хүзүглэн хуухадань, Сугар хаанай албатан болохо ехэл һоншоуша зантай, хобдог сэдхэлтэй бирман хажуудань ербэ. Тэдэ Сурия Бадин хэн байһыень, юундэ аяшпалһыень, хаанахи орон шотаһаа ябахыень хурагшалаад халабагүй. - Би бурхадта хүзүглэжэ, боди

Нэгэтэ Сурия Бади Сугар хаанда үргэмэл басагантайн гэрлэхэ дуртайгаа хэлбэ.

Сугар хаан гэр бүлынгөө болон гүрэн түрэн удхатай асуудал шийдхэлсэхыень түшэмэлүүдэ дууджа, хүршэ хаанда басага арсажа, аршини хамган болгожо үгэхэ тухайдаа хэлбэ. Түшэмэлүүд хаан урдахн үгэдөө эзэн байха зэргэтэй, хүршэ хаанда арсабал ёһо буса үйлэ гэдэбэ. Ноён Заман гэдэг түрүү түшэмэлын бүришые ехээр буруушааха байба.

- Хүршэ хаанай урда үгэнэн үгэе арсаа бол, албатанайнгаа, хамаг хүршэнэрийнгээ, хаан

бшуу. Сурия Бади ехэ баярай үдэ ахынгаа намга түрмөһөө сүлөөлбэ. Ехэ бэрини үбгэнэйнгээ дүүгэй хамганай үнэхөөрөө 32 лагшан бэлигтэй, 60 эгшигтэ зарлигтай мэдэхэдэ, бэсэ илагдһанда тооложо, өөрыгөө буруутанби гэжэ мэдэрбэ.

Хөөрөөгөө дүүргээд, табадахи табсангай сэрэгшэ ингэжэ хэлбэ:

- Хэрбээ ши, Аржа Буржа хаан, Сурия Бади гү, али Шалуу мэтэ, Богдо Бигарма Зади хааниие эидэ дурданашыегүйб, агуу арга шадалтай байгаа бол энэ хаан шэрээдэ хууха эрхэтэйш.

хүндэ ехэ шагнал үгэхэб гэжэ тангариглаба.

Бэдэрүүдэ ябаһан хүнүүд Богдо Бигарма Зади хаанай ордондо ербэд. Тэдэнтэй хөөрэдэхэдөө, тэрэ ингэжэ хэлбэ:

- Нүхэрни - Шалуу эндэ байгаа наа, нэгэтэ бэшэ Шолмосые дараһан тула, тэрэнитнай диилэхэ хэн. Тэдэ мүнөө нүхэрни гэртэе үгы, хайшаа ошоһыень би мэдэнэгүйб. Нүхэриемни олоболтнай, хаанайтнай басагые абаржа шадаха байха.

Тэдэ хүнүүд Шалууе нэрээрүүгээр бэдэржэ олобо,

АРЖА-БУРЖА ХААН

сэдхэлдэ хүртэжэ, ширваан болохо хүсэлтэй хүмби, - гэжэ Сурия Бади хэлбэ. - Эгээ мүнөө би аршини хахыда оронхойб.

- Ши арши гэдэг гүш? - гэжэ бирман хүхирбэ. - Миний үбшэн хамгые ямаршые эмшэд аргалжа шаданагүй. Гансал арга үлөө гэжэ эсэгшүү хэлэе юм. Аршини улаан зүрхэнһөө мяханай хэлтэрхэй абажа, хамгандаа эдюулэе һаамни, тэрэмни үхэлһөө зайсажа, эдүүр энхэ бэсэдэ бусаха. Ши арши үнэхөөрөө болонхой наа, зүрхэнһөө нэгэ хэлтэрхэйе үгэжэ, хамгыемни үхэлһөө абарыш.

Сурия Бади сэгжээ хахара эсхэд, зүрхэнһөө отолжо, нэгэ хэршэмэг мяха бирманда үгэбэ.

Тэрэн урдань дохижо, баясхалан хүргөөд, Сугар хаанда сэхэ ошожо, ингэжэ хэлбэ:

- Агууехэ хаан, шини ороңдо арши гээшэб гэдэг хүн бии болонхой. Үнэхөөрөө, тэрэ арши юм гү гэжэ туршажа, улаан зүрхэнһөөн хэлтэрхэй мяха эриньемни, энэ үгэбэ.

Тиигэжэ тэрэ бирман хамгагүй аадлэ, нангин хахытай хүшине мэхэлжэ, хара бэсэдэ үлүү туһа хараһан байгаа. Мэхэнэ бирман Сугар хаанай хамаг албатанайнгаа туһадатэр аршини дууджа асархыень дурадхаба. Хаанда энэ дурадхалын һайшаагдажа, бирманда мүнгэ барюулба. Тиигээд түшэмэлүүдше зүбшэжэ, нангин хахытан хахыта аршини ордондоо уриха гэжэ хэлсэбэ.

Сугар хаанай эгээл һайхан ордондонь Хурмаста тэнгэри хаанһаа уг гарбалтай үргэмэл басаганин зарса эхэнэ үгэдтэй байдаг хэн. Энэ ордондо аршини байлагабал таатай гэлсэжэ, тэрэниие урижа асархада тэндэ байлажа, үргэл мүргэлөө хэхэдэни, басаганин туһатай байха гэжэ тэдэ хэлсэбэ.

Сугар хаанай тэрэ үргэмэл басаганин хүсэ ехэтэ хүршэ хаанда хаданнагдаха болоһон хэн. Сурия Бади уригдажа ерэхэдэ, Сугар хаанда ехэтэ һайшаагдаба. Харин үргэмэл басаганин сэрбэсэтэй, иддам шарайтай Сурия Бадине хараһаар дурланшажа, эсэгэдэ энээнэ хэлбэ.

Сугар хаан иимэ хүрэгтэй болохоёо арсахагүй, харин Хурмаста тэнгэри хаантай түрэл болоболынь, нангин хахыдань зохистой байха тухай аршида ойлгуулхые оролдодог болобо. Тиигээдше тэрэ басаган урин зангаараа, эсэн ухаагаараа Сурия Бадини зүрхэ сэдхэлһыень татадаг байба.

түрэнгөө нэрие хухалхаш. Тиигээ болшини, бидэ ондоо хүшине хаан болгохобди, - гэжэ тэдэ түшэмэл занба. Иимэ юумын тохёолдобол хаан шэрээдэ намайе хуулгаха гэжэ Ноён Заман бодоһон байгаа.

Сугар хаан ехэтэ хүрэдэжэ, түшэмэлүүдэ һүүшынги һаналые дэмжэхыень гуйжа оробо, ехэ санлага эмхидхэжэ, тэдэнэртэ элбэг бэлэгүүдые барюулба, тушаалуудыень дэшилүүлбэ, тэдэн бүхэндэ өөрөө духарна бариба.

Энээнэй һүүдэ түшэмэлүүд Сугар хаанай өөрынгөө һэшхэлээр болохыень, басаганайн дурлаһан хүнгээ гэрлэхыень зүбшообд.

Сугар хаанай басагаая тэрэндэ арсаһан мэдэн хүршэ хаанда ябуулагдаба. Энээнэни ехэтэ гомдоһон тэрэ хаан Сугар хаанда дийлэн орохоёо мэдүүлбэ.

Эгээл энэ үдэ Сурия Бади агуу хүсэтэ Богдо Бигарма Зади хаанай хубүүн байһанаа Сугар хаанда хэлэжэ, дийлэн ороһон урдаһаа суг тэмсэхэ тухай хэлсэ баталжа ерэхэе эсэгэдэ ошохоёо мэдүүлбэ. Уданшыегүй эсэгэтэе золгохоёо замда тэрэ гараба.

Богдо Бигарма Зади хаан хүлгүй ошобо гэжэ һанаһан хубүүнэйнгээ амиды мэндэ орожо ерэхэдэ, айхабтар баясажа, гуйлтыень дүүргэжэ, Шалууган ударидалгатай сэрэг үгэжэ ябуулба. Сурия Бади Сугар хаанда оусажа, шилэһэн сэрэгүүдны добтолһон хаанайхые диилэжэ, оронивень оһодын мэдлэдэ абаба. Энээнэй удаа Сурия Бади Сугар хаанай үргэмэл басагантай гэрлэжэ, эсэгын мэдлэй ороной эзэн болобо. Ушарын хэдаа хадам эсэгын шэрээдэни хууха үригүй байгаа

ШАЛУУГАЙ АЯНШАЛГА (Зургаадахн сэрэгшын хоороон)

Шалуу түшэмэлэй хубүүн нүхэртэй хэн. Тэрэн түрүүшынгээ намга үхүүдэд, багахан хубүүтээ үлөөд байтараа, хоёрдохиео гэрлэе хэн.

Хоёрдохн хамганин тэрэ хубүүн харшаладаг байба.

Нэгэтэ үдэр тэрэ хубүүн нүхэртээ тэбэг сохижо наадаба. Хубүүнэй наадаанда халажа, шангаар сохижорхиниини тэбэгын сонхоор ороод, хойто эхын духада буушаба. Хойто эхэ ноураа шулгара маажал, үбгэндөө гүйжэ ошоод:

- Харана гүн, хубүүнни намайе ишэрни сохибо, - гэжэ хүхирбэ.

Үбгэнини хубүүндэ ехэтэ уурлаад, гэртэһээ үлдэбэ.

Хохидон хубүүн Шалуу нүхэртөө ошожо, тохёолдоһо ушараа хэлбэ, хоёр нодонэйнгээ хараһан тэнгэ шотаг ороһондые зайжа гарахаяа хэлбэ. һайн сэдхэлтэ Шалуу нүхэрөө гансаарыень табиыхаяа хайрлаад, хойулан замда гарабад.

Тэдэнэр Цандра Хаанайда ороһоор ябабад. Тэрэ хаанай хамаг муу муухайе сэрэлдэг басаганин бурханда ехэтэ хүзүглэдэг, ойн жэмэс суглуулжа эдэлдэг хэн.

Нэгэтэ тэрэ басаганай жэмэс суглуулжа ябатарынь, Шолмос абаад ябаһаба. Тэрэ хаанай шолмосууд ехэл олон байгаа. Хаан хүүхэнэй хажуудань ябаһан хүлэһинэ басагад ехэтэ хүрдэн гүйдэн ерэжэ, Хаанда дуулгаба. Хаан зүг бүхэн тэнгэ бэдэрүүлшэдые эльгэжэ, Шолмосоо басагыень абарһан

Шалуу хаан хүүхэниие абарха боложо, тэрэ дары бэдэржэ гараба.

Нэгэ нуурай эрьдэ унтажа хэбтэһэн гоё эрын хажууда гоё хубсаһатай эхэнэрэй хуухые Шалуу хараад, Шолмос, тэрэндэ хулуулгаһан хаан хүүхэн эдэ гэжэ ойлгобо. Хажуудань модоной оройдо Шалуу гараад, хаан хүүхэнэй Шолмосоо холо болохыень гараараа зангаба. Хүүхэнэй хажуу тэһээ болонсоор, Шолмосой һэрхыень хүлэжэ номоё дэсэд хууба. Унтаһан Шолмосые харбаһан, һүнэһэнэйнгөө бусажа ерэхэдэ дахин амидырха байгаа бшуу. Шолмосын поһроо һэрхэ хирэнээр Шалуу харбажа, тэрэниие байрадань алаба. Энээнэ удаа Шалуу нүхэртэйгөө хаан хүүхэниие дахуулаад, эсэгэдэни ошобо: Харгыдаа түшэмэлэй хубүүн хаан хүүхэндэ дуралшажа, Шалууда жүтөөрхөжэ эхилбэ. Шалуугай өөрһөөн үлүү мэдэрһэн тэрэ хубүүн нүхэрөө үзэн ядаһан сэдхэлдэ нэрбэгдэбэ. Харгыдаа тэдэнэр хуушан худагай хажууда хонолгодо оробод.

Худагһаа уһа удхахада тэрэн соо хэнэйшөө байһые Шалуу мэдэбэ. Үнэхөөрөшөө тэндэни үшөө нэгэ Шолмос бии байгаа. Шалуу худаг өөр хоёройн хоорондо хэбтэһэн нүхэр дэргүүрээ һуршара залаад Шолмосой гаража ербэһэн, харбажархихаар блэн эһээ унтангүй хууба. Гэнтэ һэрһэн нүхэрны дэһинэн номыень харахадна:

- Ши намайе алаад, хаан хүүхэниие абаха гэбэш, - гэжэ хашхара табиба.

- Тэнэг байнаш, - гэжэ Шалуу нүхэртөө худаг соохи Шолмосые алаха гэрһээ хэлбэ. - Тэрэ Шолмос маанадые хоролхоб, унтахыемнай хүлэжэ байна.

Нүхэрны Шалуугай үгэдэ этигэнгүй, мүнөөхисэл хэлһэн зандаа байба.

Шалуу уураа хүржэ: - Тиигээд ши харууһалжа хоньш, - гээд, номо һуршаа нүхэртөө хаяжа үгөөд, унташаба.

Нүхэрны хаан хүүхэн тухай һанаанда эзлэгдэхээр уданшыегүй поһртоо диилдэһэбэ. Шолмос худагһаа гаража, хаан хүүхэниие абаад, тиһинэ һөөргөө орошобо. Шалуу һэрээд, хаан хүүхэниие үгылжэ, нүхэрөө бодхоороод харуулаа байһан аад, унтаһанандан ехэтэ эльгэбэ.

Тэдэ яахаб, Шолмос хаан хүүхэниие худагтаа оруулаһан байха гэлсэжэ, тэрэн соо

«Гурбан хүсэл» ГЭНЭН КОНКУРСДО

«...БАЙХАН СЭДЬХЭЙ ГҮЙХАБ»

Хэрбээ шэдиин хүсөөр гурбан хүсэлэйм бэлүүдэгдэжэ болохо наань, нэн түрүүн би өөртөө наһан соомни хүрэхэ мүнгэ эрихэ нэм.

Хоёрдохи хүсэлни гэхэдэ, Россин Президентгэ һонор хурса ухаа гү, али һайхан һанаа сэдьхэл гуйха байгаа. Президентнай ухаагаар тулюур юм гү, али муу һанаатай юм гү, бү мэдэе. Энэ дутамалайнь хүсэлдөө һаа, гүрэн түрүмнай байдал һайжаржа магад.

Зүгөөр һүүлшымни, эгээл шухала хүсэл ямар бэ гэхэдэ, эжымни жаргал, буян, ута наһа эдлэг лэ даа. Бэшэ намда юунише хэрэггүй.

Дарима ЦЫБИКДОРЖИЕВА, 11-дэхи классай һурагша.

БОДОЖО ҮЗЭБЭЛ...

«Гурбан хүсэл» гэжэ уншаад, бодолгото болобоб. Байга, гуйха эрихэ юумэн олон лэ ааб даа, оройдоо гурбынь лэ шлэхэ хэрэгтэй.

«Хүршэ Ариуна басаганай зүрхэ сэдьхэлье эзэлэ һаа» гээд эгээн урид һанаандамни ороодхини. Энэ басаган минни һанаа бодолье тамалһаар үнинэй, гэбэшье һамайе огто анхардаггүй. Сэбэрнарайтай һаам, али гэбэл, баян түрэлхидтэй һаам, анхарха нэн гү? Ехэ гэгшын гэр байратай, япон гоё машинатай, хармаандаа ходо мүнгэтэй ябадаг һаа...» гэжэ тоолоһоор байгариин гурбан хүсэл гэдэ. Харин Ариунамин гэгтэ, баян бардам болоошые һаам, тэрэл заһдаа тоогоогүй һаань, яахабиб?!

Али сэхэн мэргэн ухаа, хэмгүй ехэ бэлиг, аза талаан эрихэм гү? Үгы даа, һайса бодожол үзэхэ хэрэгтэй...

Баяр ДАМБАЕВ, һурагша.

БУРЯАД ХЭЛЭ БЭШЭГЭЙ ТАҢАГ ШЭТЭДЭ НЭЭГДЭЭ

1997 ондо Шэтэ хотодо Николай Гаврилович Чернышевскийн нэрэмжэ-тэ Забайкалийн гүрэнэй багшанарай университетэй филологическа факультетэй дэргэдэ эгээл түрүүшыншье буряад-ород хэлэ бэшэгэй таһаг нээгдэе юм.

Энэ таһаг нээхэ хэрэгтэ Забайкалийн гүрэнэй багшанарай университетэй ректор Валерий Павлович Горлачев ехэ туһа хүргөө. Агын Бурядай округһоо гадна, Шэтэ можын дэбисхэр дээрэ, Шэтэ хотодо ажаһуудаг бурядай эблэлэй гэшүүд, Норзогма Жугдуровна Рыгзенова нангин һайхан эрмэлзэл хүсэлөө гаргажа, энэ хэрэг бүтээхэ ажалда нилээдгүй, сэгнэшэгүй ехэ хубияа оруулаа.

Ород хэлэ бэшэгэй кафедрые даагша Лариса Павловна Алексенко энэ ажал хэрэгтэ мүн лэ эдэбхитэй хабаадалсаа.

Буряад, ород хэлэ бэшэгэй таһаг нээхэн зоной урда - түрэл хэлээ үзэхэ һонирхол, зорилготой залуушуулые түрэл хэлэндэнь һургаха, түрэл арадайнё ёһо заншал, соёл,

түүхэ зааха таһаг бии болгохо гэхэн зорилго байгаа.

Түрүүшын 25 оюутан шалгалта барижа, тус таһагта ороһон байна. 19-нимин Агын округһоо, 6 оюутан Шэтэ можын нотагуудһаа һурахааа ерээ.

Харин мүнөө жэл хэл-сээнэй ёһоор оролтын шалгалтануудые амжалта-тайгаар үгэһэн 25 хүн эндэ һурана.

Агын округто, Шэтэ можын нотагуудаар ажаһуудаг залуушуул иишээ ерээжэ һураха аргатай болобо гэшшэ.

Шэтэ хэрэг эхилһэн зон олон бэрхэшээлүүдые дабахадань, Оюутадай ном үзэхэ класс таһалга бэлдэгдээгүй, буряад хэлэн дээрэ хэблэгдэһэн номууд үсөөн, мүнгэн зөөри ехэ хэрэгтэй байгаа. Эдэ бэрхэшээлүүдые дабахадань, тэдэндэ Агын окроно, округтой һургуулинууд, Шэтын бурядай эблэл, оюутадай гэртэкин шадаха аргаараа туһалаа юм.

Шэтэ хэрэг мэргэжэлдээ ехэ дуратай залуу багшанар, оюутадые түрэл хэлэндэнь һургана. Бурядай гүрэнэй багшанарай университетэй буряад хэлэ бэшэгэй фа-

культет дүүргэһэн Булад Баирович Шойнжонов, мүнөө энэл дээдэ һургуули улаан дипломоор түгэхсэхэн Дулма Базаровна Шойнжонова гэгшэд манай багшанар болоно.

Мүнөө хоёрдохи курсда һуража байһан оюутад һуралсалай жэлэ һонирхол-тойгоор үнгэргөө, мийн һууха сүлөөгүй элдэб хэм-жээ ябуулгануудта хабаадаа бшуу. Тэдэнэр Сагаалганда концерт-наада бэлдэжэ, багшанарайнгаа урда хариулан байна. Концерт-наадынь Шэтын телевидениин «Сагай амисхал» сэхиэр экранаар дамжуулаа. Оюутад үбэлэй амаралтын үедэ фольклорно практикада хүдөө нотагуудаар гараһан байна.

Ерээдүй сагта өөһэдэн буряад хэлэ бэшэгэй кафедратай болохо, бурядай воскреснэ һургуули нээхэ гэхэн түсэбүүд тухайгаа Булад Баирович мэдүүлэе һэн. Тиймэһээ Шэтэ хотодо баһал буряад аялга дуун, зугаа наадан үргэнөөр эдэлжэ эхилхэн.

Дарима ЦЫДЕНОВА, Забайкалийн гүрэнэй университетэй оюутан.

Хаана, хэзээ юун болооб?

165 ЖЭЛЭЙ САНА...

Октябрь харын һүүл багта, 165 жэлэй саана болоһон хоёр үйлэ хэрэг тухай тогтожо хөөрэхэм.

Түрэл нотагаа бусаха эрхгүй, хольн хари газарта гуша гаран жэлдэ ажаһууха баатай байһан Михал Клеофас Огинский тэрэ үедэ наһа бараа һэн. «Огинский» гэхэн нэрэ дуулахадаа, тэрэнэй зохёон суута полонез тухай һанаа ёһотойт. Зүб даа, Михал Огинский Польшын суута композиторнуудай нэгэн, менуэт, вальс, романс, марш мэтын олон зохёолнуудай автор юм. Хори гаран полонез сэнэһэн юм, харин «Эхэ оронтой хахасалга» гэхэн бүтээлынэ эгээн мэдээжэ ааб даа.

1765 ондо түрэнэн М.К. Огинский Польшын хаан шэрээ эзэлхэ эрхэтэй үндэр изагуурта граф байһан юм. Үндэр түрэлэй ёһоор, мүн өөрын оюун бэлигэй ашаар Михал Огинский бүри залуугаар дээдэ тушаалнуудые эзэлһэн намтартай: Англида ба Голландида Польшын элшэн сайд, мүн Россин империин сенатор байгаа. Гэбэшье аристократ Огинский түрэл Польшынгоо эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэлшэ, революциин сэрэгшэ болоһон алдартай. 1794 ондо Тадеуш Костюшкын хүтэлбэри дорто Краковто эхилһэн зэбсэгтэ буһалгаанда хабаадахадаа, өөрынгөө мүнгөөр сэрэгэй часть бүридхэжэ зэбсэгжүүлһэн, гартаа буу барижа, ород армийн частьнуудтай тулалдануудта хабаадаһан байна. Ород хаанай сэрэгүүд поляк патриотуудай буһалгаае хэрзэггээр дараһан, буһалгаашадые хатуугаар хэһээһэн юм. Олон мянган полягууд Сибирьтэ, тэрэ тоодо манай Буряад орондошые сүлэгдэһэн байха. Олон мянган хүн Эхэ оронһоо гаража ошохо баатай болоо һэн. Тэдэнэй тоодо - Михал Огинский. Хэтэ мүнхэдөө түрэл нотагтаа хахасажэ байхадань, зүрхэ сэдьхэлһэнь гашуудалай, Эхэ орондоо халуун дуранай мэдэрэлээр дүүрэн гайхамшагта хүржэм эдэлэн мүнделөө бшуу...

Эгээ 165 жэлэй саана, түрэл үгэрүүдтэ Швециһээ уг гарбалтай промышленник Эммануил Нобелин гэр

бүлэгэ Альфред хубуу түрээбэ. Эммануил Нобель удаан сагта Россид ажаһууһа юм. Тэрэ дэлхэй дээрэ то бүтээһэн гэшшэ. Петербурга өөрын механическа заводта һэн. 1853-1856 онуудта, Крым дайнай үедэ, Э.Нобель ород армиее буу зэбсэгтэ минэнүүдээр хангадаг байгаа.

Альфред Нобель Россин эрдэмтэд Н.Зимин болон В.Петрушевскийн ажалтай нитроглицеринэй химическа технологитой танилсажэ эрдэмэй энэ туйлалтые хэрэглэхэб гэжэ бодомжолтой шэнжэлгэ ба туршалганууды хэһэн юм. Тийгэжэ 1863 ондо, 30 наһатайдаа тээрэ бодосуудай үйлэдбэри хидхэн байгуулаад, 1869 ондо Великобританида зохёо бодосуудые бүтээхэ талай патент абаһан түүхэтэ Тэһэрдэг тэрэ бодосууды «динамит» гэхэн юрэн нэрэтэй болоо һэн.

Зохёон бүтээгшэ, промышленник Альфред Нобель бараханаа урид бүхы эриез (капитал) уласхооронд Нобелевскэ жаса болго тухай захиһан юм. 31 миллион шведскэ кроно тоологдодог жасын мүнгэн олзо ехэтэй облигаци болон займ гэ мэтэшэлэн болгогдонхой. Ж бүри тэдэнһээ абтадаг орошо 5 хубида хубаагдаг гуримтай. Физикын, химийн физиологийн гү, али медицинай найрамдал бэхжүүлгын талай ажал ябуулгын һалбаринуудаар Нобелевскэ шангуу барюулагдадаг гэшшэ. Мүнөөнэ залуу үетэндэ танил Нобелевскэ лауреадууд гэбэл:

XIV дугаар Далай-лама Михал Горбачев, ород үзэхөөлшод Иван Бунин, Иосиф Бродский, Борис Пастернак болон бусад болоно. 1896 ондо Нобелевскэ шанда хүртэлгэһэн олон юм ааб даа. Эгээ үндэр, ялас гэмэ, түүхэтэ туйлалтануудай түлөө барюулагдадаг энэ шангай нэрэ хүнд алдар соло 100 гаран жэл туршадэ буурангайгул даа.

Магад XXI зуун жэлдэ манай буряад угсаатан Нобелевскэ шангай лауреат болохо аалһан Туяна САМБЯЛОВА

ХАТАРАЙ НАЙНДЭР БЭЛЭГЛЭВЭ

Хорёод жэл соо «Лотос» гэжэ нэрэтэй зүүн зүгэй хатарай ансамбль байхадаа, Буряад Республикын гүрэнэй шангай лауреат Дандар Бадлуевай хүтэлбэрилдэг энэ коллектив холо ойро суурхаһан, искусствода дуратайшуулай үндэр сэгнэлтэдэ хүртэһэн гэшшэ ааб даа.

Хоёр жэлэй саана коллектив зохёохы намтарайнгаа шэнэ хуудаһа иража, «Бадма сэсэг» гэхэн хатарай театр бии болгоо һэн. Театрай дэргэдэ «Уян бэлиг» гэхэн һайхан нэрэтэй хүүгэдэй хатарай һургуули нээгдэһэн юм. Ерээдүй мэргэжэлтэ хатаршадые бэлдэхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуудаг Дандар Жапо-

вич Бадлуев эдир артистнуудтайгаа хамта Канада болон США гүрэнүүдэй оло олон хотонуудаар энэ намар гастрольдо ябажа ерээ.

Энэ жэлэй туршадэ «Бадма сэсэг» театр Буряад оройнгоо хэдэн аймагуудта, тодорхойлол, Яруунада, Хяагтада, Түнхэндэ хүрээжэ, дүүдөөгэйхидтэ хатар наадаяа бэлэглэе һэн. Буряад угсаатанай ажаһуудаг Агын, Усть-Ордын тойрогууд энэ коллективые хоёдол урижа, хүлээн ядажа байдаг даа.

«Бадма сэсэг» хатарна

Октябрийн 31-нэй үдэшэ оперо болон балетэй академическэ театр соо «Бадма сэсэг» нийслэл

хотынхидой сэдьхэл ханааба. «Түрэл аялга» гэжэ нэрлэгдэһэн программын түрүүшын хубида заншалта ёһоор буряад ба монгол дуу хатар дурадахадаа. Арадай инструментүүдэй оркестрэй гүйсэдхэһэн монгол туургата арадуудай уян һайхан аялга (оркестрэй хүтэлбэрилэгшэнь Наранбаатар), буряад ба монгол арадай дуунууд хатар наадантай зохибоходоо, нэгэ нийтэ бүридэлтэй, удха түгээдэр бүтээл болоно гээд һанагдаа

һэн. Тийхэдэ хатар бүхэ өөрын сюжеттэй, багахан зүрхэ гэхэдэ, алдуу болохогүй.

Программын хоёрдохи хубине солонгос, энэдхэг, хитэ араб болон бусад зүүн зүрхэ арадуудай уян нугархай нюдэ хужарлуулама хатарнууд шэмэглээ. Артистнуудай гэр хубсаһан харагшадай анхары татаа ёһотой.

Театральна хоёрдохи зонийнгоо эхиндэ «Бадма сэсэг» ёһотой хатарай найнда бэлэглэвэ. Бурядайн ажал зохёохы эрхим коллективүүд нэгэндэ шэнэ амжалта бүри үндэр туйлаа хүсэбөө.

Туяна САМБЯЛОВА, Гомбо САМБЯЛОВАЙ фото.

ЗУРХА СЭДЬХЭЛЭЙ МҮРНҮҮД,
ЗҮБШЭХЭ ӨНӨТӨЙ ЗҮЙЛНҮҮД

СПОРТИВНОМУ ОРИЕНТИРОВАНИЮ - 35 ЛЕТ

ВПЕРЕДИ - ЗИМНИЕ СТАРТЫ

Федерация спортивного ориентирования Республики Бурятия завершила летний сезон, проведя открытое первенство г.Улан-Удэ, посвященное памяти Арсентия Ивановича Иванова, 11 октября на Аршане, вблизи от лыжной базы ЛВРЗ.

Арсентий Иванович успешно работал, совмещая свою работу

Арсентия Ивановича идеально читается рельеф местности.

Наша Бурятия обладает разнообразным ландшафтом, представляющим интерес для ориентировщиков. О стартах в г.Улан-Удэ вспоминают многие ветераны спортивного ориентирования бывшего Союза.

В этом году исполнилось 35 лет спортивному ориентированию в России.

Иркутск и г.Улан-Удэ. Очень активным было участие кружковцев РЦДЮТиК, которые летом этого года отдыхали и тренировались в полевом лагере юных

начальника отдела конструкторского бюро ЛВРЗ с общественной деятельностью тренера спортивного ориентирования. Уйдя на заслуженный отдых, посвятил себя воспитанию молодого поколения. Сегодня в Улан-Удэ и других городах Сибири живут и работают его воспитанники, которые немало делают для развития ориентирования. Значительная часть спортивных карт была в свое время откорректирована им. Мы и сегодня бегаем по тем картам, по достоинству оценивая их точность, корректность в угловых, линейных и площадных измерениях. По картам

Бурятские ориентировщики по праву могут эту дату назвать своей. Первые соревнования по закрытому маршруту проводились туристами Бурятии осенью 1963 года. Арсентий Иванович был одним из первых ориентировщиков г.Улан-Удэ.

Воткрытом первенстве в пяти возрастных группах приняло участие 148 спортсменов из Иволги, Мухоршибири, Ацулы, г.Гусиноозерска, Читы,

ориентировщиков «Найди сам свой путь».

На дистанции 5,9 км с 11 КП (контрольными пунктами), в группе сильнейших чемпионов стал Савиновский Святослав (ТОО «Бертан»). Мастер спорта

С.Савиновский показал результат 33 мин.08 сек., Трифонов Виктор («Бурятэнерго»), Горюнов Николай Иванович (ПГО «Бурятгеология»), Семушев Виктор (ВСГТУ) стали чемпионами.

У женщин в своих возрастных группах на дистанции 3,8 км с 8 КП чемпионкой стала Савиновская Марина (29 мин. 40 сек.). Среди ветеранов первенствовала Шагдарова Нелли Рандаловна (СК ЛВРЗ). На той же дистанции у юношей победил Засухин Филипп, у девушек на дистанции 3,2 км с 7 КП - Корытова Катя (33 мин. 40 сек.). Оба они кружковцы Республиканского центра детско-юношеского туризма и краеведения.

Эти старты стали традиционными благодаря усилиям ФСО (председатель Осипов Е.Ю.). Награждение чемпионов обеспечил городской комитет по делам МТФиС, а также небольшую поддержку оказал Госкомитет РБ и РЦДЮТиК.

Впереди зимние старты на маркированной трассе, ориентировщики уже готовят лыжи. На дистанциях зимнего ориентирования мы будем рады снова видеть лыжников.

Г.П. БУХАЕВА.

НА СНИМКЕ: чемпионка по спортивному ориентированию Савиновская Марина; на старте Засухин Филипп - чемпион среди юношей и Задеванова Маша.

МОИ ПЕРВЫЕ ВПЕЧАТЛЕНИЯ О БГУ

Итак, я стал студентом I-го курса отделения РЯНШ ФБФ БГУ (самого крупного ВУЗа республики). И мне, как вчерашнему школьнику, сразу же бросается в глаза несколько различий между школой и университетом:

Во - первых, тебе предоставлено больше свободы, нет постоянной опеки (надзора) учителей.

Во - вторых, все по - новому: новые друзья, новые впечатления, новые знакомства.

Мне очень понравились лекции В.И.Золхоева, М.И.Тулохонова, А.А. Кирпичникова. У В.И. Золхоева лекция проходит на одном дыхании, со смехом и шутками, что не дает студенту заснуть на лекции. Рассказывает он увлеченно, раскрывая трудный материал легко и просто.

Удивляюсь и необыкновенной памяти Михаила Иннокентьевича Тулохонова. На протяжении всей лекции он цитирует высказывания многих известных людей, приводит целые отрывки из произведенийстного народного творчества, не пользуясь и клочком бумаги!

Очень увлекательны лекции Андрея Анатольевича Кирпичникова, его познания на современные темы (глобальная информационная система ИНТЕРНЕТ,

программы, компьютеры, сканеры, принтеры и т.д.) поистине неисчерпаемы. Поэтому его лекции очень интересно слушать. К тому же в вычислительном центре очень хорошая материальная база (современные компьютеры 4-го поколения, а не допотопные советские компьютеры марки «Корвет», которыми и мы пользовались в школе).

Что мне не нравится:

-Во - первых, отсутствие доступа в главную Национальную библиотеку.

-Во - вторых, отсутствие шахматного кружка (у меня третий разряд), и приходится ходить в секцию борьбы, что для меня не совсем подходит. Так как я учусь со 2-ой смены, чтобы успевать в учебе, заниматься общественной деятельностью, читать книги, общаться с друзьями, отдыхать, мне нужно научиться планировать свое время, которого мне постоянно не хватает.

Но ведь именно в этом и состоит прелесть студенческой жизни, чтобы преодолевая трудности, работать над собой, продвигаться дальше. И я приложу все усилия для успешной сдачи экзаменов в предстоящей сессии!

Намжил НИМБУЕВ,
913 «а» группа отделения РЯНШ ФБФ

БУХЭЛИ СУҮДХЭ СОО «ПУЛЬС-РАДИО»

Гурбан жэлэй урда, октябрийн 10-да Улаан-Удэдэ «Пультс-Радио» гэхэн радиостанци мүнцэлөө бэлэй. Тэрэ үдэр элдэб дохёонуудые түрүүшынхисэ эздэлүүлхэдэнь, ехэ дуратайгаар хүн зон шагнаа лон.

«Пультс-Радио» болбол Буряадта байгуулагдаһан түрүүшын гүрэнэй бэшэ радиостанци юм. Тэрэнэй дамжууланууд бүхэли сүүдхэ соо агаарай долгиңдо гарадаг, мүн мэдээжэ болоһон элдэб дуунуудыше эздэлдэг. Гадна сүүдхын ямаршые сагта эндэ ерээжэ гү, али хонходожо, дуратай дуугаа захиха, нүхэдөө амаршалхада ехэ зохида.

Нүүлэй үедэ хүгшэн залуугүй булта энэ радиостанци шагнадаг болоһой. Юулдэб гэхэдэ, элдэб түхэлэй нааданууд болон лонин дамжууланууд үнгэргэдэвэ ха юм.

Светлана ЖИГЖИТОВА.

Литая үедэ...
об?
ЧА...
прег хубуу...
ануил Нобель...
сида ажануу...
хэй дээрэ то...
ро табиha мн...
Петербургт...
еска заводт...
онуудта, Кры...
э, Э.Нобель...
буу зэбсэгэ...
нгадаг байга...
обель Росси...
Вимин бол...
ин ажалтай...
эй химиче...
танисахэ...
йлалтые яа...
бодомжол...
уршалганууд...
гэжэ 1863 о...
йдаа тээрэ...
йлэдбэри...
улаад, 186...
ританида э...
үтээхэ тала...
ан түүхэтэ...
бодосууды...
эһэн юрэн...
эн.
эгшз, пром...
д Нобель н...
ид бүхы з...
уласхоорон...
каса болго...
ом. 31 милл...
гоологдог...
зо ехэтэй ак...
он займ гэ...
огдонхой. Ж...
абтадаг ол...
а хубаагд...
икын, хими...
гү, али мед...
турын, мүн...
жүүлгын тала...
н халбарин...
эскэ шангу...
ээшз. Мунөө...
нил Нобелев...
л:
Далай-лаң...
ев, ород ур...
н Бунин, Иос...
ис Пастерни...
оно. 1896 ойн...
нда хуртэша...
даа. Эгээл...
гэмэ, түүхэ...
түлөө бар...
нгай нэрэ хүн...
О гаран жэл...
агүйл даа.
н жэлдэ ман...
н Нобелевск...
болохо аала...
а САМБЯЛОВА

ТУРЭЛ-
НИВЕРСИТЕДНИ,
МАРШАЛНАБ!
ЗУНАЙ амаралтын хаһа
тэржэ, Н.Г. Чернышевскийн
жэжэтэ Забайкалийн
багшанарай
гүрэнэй
ниверситет 60-дахи жэлээ
буу зэбсэгэ
нгадаг байгаа
обель Росси
Вимин бол
ин ажалтай
эй химиче
танисахэ
йлалтые яа
бодомжол
уршалганууд
гэжэ 1863 о
йдаа тээрэ
йлэдбэри
улаад, 186
ританида э
үтээхэ тала
ан түүхэтэ
бодосууды
эһэн юрэн
эн.
эгшз, пром
д Нобель н
ид бүхы з
уласхоорон
каса болго
ом. 31 милл
гоологдог
зо ехэтэй ак
он займ гэ
огдонхой. Ж
абтадаг ол
а хубаагд
икын, хими
гү, али мед
турын, мүн
жүүлгын тала
н халбарин
эскэ шангу
ээшз. Мунөө
нил Нобелев
л:
Далай-лаң
ев, ород ур
н Бунин, Иос
ис Пастерни
оно. 1896 ойн
нда хуртэша
даа. Эгээл
гэмэ, түүхэ
түлөө бар
нгай нэрэ хүн
О гаран жэл
агүйл даа.
н жэлдэ ман
н Нобелевск
болохо аала
а САМБЯЛОВА

Балтаангууд хоёр аха дүү байсан гэхэ. Эдэ хоёр Байгал далайн саанахи тосхондо ажаһуудаг байханаа, далайн мүйлхэн дээгүүр нүүжэ, Буряад орон руу ерэхэн байха юм. Шэмээнтэн Гутайда, Балтаангууд Алташа нютагта түбхинэн

аймагнаа эмшэниие дуудаха болоходо, агаарай онгосо байхагүй, оондоо асарагты гээ. Сомон аймаг хоёрой хоорондо 300-гаад модон газар ошохо аргагүйдэнэбди. Туһалыг!» гэжэ гуйгаа бэлэй.

Валентина Батуевна тэрэ хүниие үзэжэ, мууень гарган байгаа. хүнииндоо тэрэ хүниинь

МЭРГЭН УДАГАНАЙ ХУБИ ЗАЯАН

Бэшүүрэй аймагай Гутай нютагай Алагүй Шэмээнтэн угтай Дашийн Гомбожабай Батын басаган Валентина 1948 оной шорой хулгана жэлэй ноябриин 15-най үдэр Бурханай тэмдэгтэй түрбэ ха. Мүнөө дуурисаха солотой удаган Валентина Батуевна Балдахинова болонол даа.

Бага балшар наһандаа үбгэн аба Гомбожаб, хүгшэн эжы, Бэшүүрэй арад зоной дунда мэдээжэ, хүндэмүүшэ болоһон удаган Сэнгаали хоёрой гар дээрэ үдэжэ ехэ болоһон, ном хударта хураһан байха юм.

Валя басаган жаахан ябахандаа, галда шатажа, уһандашые шэнгэжэ үзэхэн гээ. Тиихэ үедэ айл бүхэн зайн галтай байха бэшэ, керосин, соляркаар аһадаг дэн хэрэглэдэг байгаа. Нэгэтэ абань дэн соохи солыркын

бөөлжэһэн, доошоо хууһан байба. Үглөөгүүр ошоходонь үбшэн тэрэ хүниинь орон дээрээ хуунхай тамхи татажа, хүнөөн болонхой байба. Хэды эмшэлүүдхэнэй хүүдэ, үбгэжоол эдэгэжэ, гэртээ хариһан юм. Нүгөөдөн мухар гэдэхэндээ хурса үрбэсэлтэй (аппендицит) болоод, баһал операцита орохо болоһон байгаа. Тэрэ басага 2-3 эмшэлүүдхэнэй удаа һайн болоод гэртээ харижа, Валентина Батуевнае урижа сайлууһан, баяр баясхалан хүргэхэн байгаа.

Валентина Батуевнагай таһалга соо баярай тэмдэгтэй, дурадхалай тусхай дэбтэр бин юм. Тэрээн соонь холо, ойроһоо ерэхэн олон тоого хүн зоной бэшэхэн баяр омогорхой үгэнүүдэй аржытар бэшээтэй байхыень уншахада одоол урма баярай ошоной досоомнай бадарһандал адляар үзэгдэдэг лэ.

дууһахадань, солярка нэмэбэ ха. Тиихэдэ бензинтэй холиһотой солярка хэһэн байба.

Абынгаа дэн аһаахые хүлээжэ, стол түшөөд хууһан басаган ойро зуура һажаа ха. Энэ үедэ дэнгээ аһаан гэхэнь, адхарһан бензиндэ галай аһаахада, абань дэнгээ шдэгээрхихэн байгаа. Түрэ зуура гал дүлэн хажуудань һажажа хууһан басаганай толгойдо аһаалай. Галай ажуудда ороһон Валиин үһэн, шэхэн, хасар шатажа, удаан саг соо аргалуулаа бэлэй. Харин эдэгэхэдэ, нэгшөне хорьбогүй һайн болоһон байгаа. Хоёрдохинь, үхибүүд Гутай голдо уһа оймжо, тамаржа наададаг байба. Валя басаган оймжо ябаһаар эрьюулдэ ороолгожо, собхорон хашхараа һааб даа. Дүтэ байһан томо хүбүүд басагые абарһан байгаа.

Мүнөө болоходо, энэмнай юрын хэрэг бэшэ, харин басаганай бурханай табисууртай байхые гэршэнэ.

Хоёрдохинь, үхибүүд Гутай голдо уһа оймжо, тамаржа наададаг байба. Валя басаган оймжо ябаһаар эрьюулдэ ороолгожо, собхорон хашхараа һааб даа. Дүтэ байһан томо хүбүүд басагые абарһан байгаа.

Валентина, Батуевнагай эсэгын утга 40-оод бөө, удаган тоологдоно. Мүн эжынь угта баһал бөө, удаганууд... Шэмээнтэн

хуурижаа. Алагүй хадаа Булагат гарбалтай.

Валентина багшанарай институт 1980 ондо дүүргэхэн юм. Тиигэжэ ябаһаар угаа дахажа, удаган болоходо, хүн зондо туһа хүргэжэ ябана. Харин удаган болоһон харгынь хүнгэн байгаа гэхынь аргагүй юм.

1984 онһоо үблэжэ, зобожо ябахадань, Михаил Цыденович Цыреиев Надежда Ананьевна Степанова хоёр Валиин ерээдүй харгы заһажа, сэбэрлэжэ үгэхэн байха юм. Удаань Кабанскын аймагай Ранжурово тосхондо ажаһуудаг республикын Заарин ехэ боо Левонтий Абзаевич Борбоев манжалай хэжэ, багшань болоһон. Энээнэй хүүдээр нютагайнь боо Басто Ивановичта панараа хүүлэжэ, удаган боложо, хүн зондоо туһагай хэрэг бүтээлсэжэ эхилхэниинь энэл даа.

1993 ондо Монгол ороной боонэртэй харилсаа, холбоотой боложо, суг хамтадаа ажаалаа хэдэг болоһынь тэмдэглэхэ шухала. Тэдэнэрэй дундаһаа Дорнод аймагай Баян уула сомондо ажаһуудаг Заарин Цэрэн боо Улаан-Үдэ хотодо үнгэргэгдэхэ уласхоорондын ехэ хуралдаанда хабаадалсахынь урижа ерээ һэн. Эцэнь 1996 оной июль һара болоно. Мүн Хубсагуул аймагай Сагаан уула сомоной боо Пүрэвтэй хамта удаган Надмид Баятаатай танилсаһан байна. Монгол уладай урилгаар Губи-Алтайн аймагай Чандмани сомондо ошоходонь, эмшэ нэгэ басаган больницыдаа урижа, 2 хүниие үзүүлхэн юм. Нэгынь үзэн гэхэдэнь, гэдэхэниинь дүүрэжэ, ехэ болоһонхой, хүндөөр амилжа, уухилжа хэбтэбэ ха. «Үбшэн энэ хүн манайда эмшэлүүдхэеэ ороһоор удаан болоо. Операцита хэжэ гэхэдэ,

Яхадай Республикын Нерфигри хотодо ажаһуудаг Манадмиева операцита хүүлээр инфекцита абаад, гурба дахин операцита ороһон аад, эдэгээгүй байгаа. Харин Валентина Батуевна тэрэниие түргэн саг соо эдэгэхэн юм. Усть-Удинскын аймагай Малышово тосхой Абхадеева уураг тархийнгаа хальһа гэмтээһэн хүбүүгээ аргалууһан. Эрхүү хотын хохор болоһон Анна Власенко харадаг болоһон, Баргажанай аймагай Баян-Гол тосхой Жалсан хүбүүн богони хүлөө тэгшэлжэ, ябадаг болоһон тухайгаа бэшэхэдэ, долёобортоо домтой удаган Валентина Батуевнада баяр хүргэхэн бэшэгүүдынь урмаһан байжа уншаһанбди.

1996 ондо Улаан-Үдэ хотодо зарлагдаһан уласхоорондын хуралдаанда Монголһоо ерэхэн Заарин ехэ гэгээн бөө Сэрэн бабай манай республикын «Бөө мүргэлэй» эблэлэй бүлэг боо, удагануудта шэнэ нэрэ зэргэнүүдые үгэжэ баясуулаа, омогорхуулаа һэн. Тэрэ тоодо Валентина Батуевнада дуурисаха удаган гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоо бэлэй.

Арад зонойнгоо аша туһада алба хэжэ ябаһан манай Валентина Батуевна эдэ үдэрүүдтэ 50 наһанайнгаа алтан ойн үдэрме тэмдэглэнэ. Валентина Батуевна, энэ алтан ойн баяраартай Танаа амаршаланбди. Тиихэдэ эм домто долёобор хурган, альганайнгаа элшэ хүсэтэ эди шдией арад зондоо зорюулжа байһыетнай үндэрөөр сэгнэжэ, бултанай түһөө доро дохин мүргэжэ, үшөө ехэ амжалта хүсээл даа.

Бадма ЦЫРЕМПИЛОВ. Зурагууд дээрэ: мүргэлэй үедэ; Эрдэни бөөтэй, Цэрэн Зааринтай.

ЗЭРЭЛГЭЭТЭНЭН ЗЭДЭМНИ

Үзэсхэлэнтэ үнгэтэ газар дээгүүр үүрэй сэлмэг үглөөгүүр хүбэн сагаан үүлэдэй доохонуур, адагнаань хэбэртэй, ариуун тунгалаг уһатай Зэдээ үгсөөд ниидэжэ ябанам. Оо, ямар гоёб даа алтан дэлхэй... харахаар, гайхахаар, һонирхохоор юумэнүүд олон болобо, ниидэлгээс халта түргэн болгохоо һанаад, баруун хүлөө урагшань аалихангаар түхсэд зүүн

хүлөө яаралгүйгөөр үргөөд табиһаа байтараа гэнтэ һоришэбэ...

Зэдэ... Зэдэ...

Зэрэлгээтэшэһэн Зэдэмни! Балшар бага наһанһаа энэ голой эрьедэ эрэ боложо тнжээб. Хэдыш олон ехэ, бага гол мүрэнүүдые хаража, хүлөө норгожо, аян замда ундаа харяагаашые һаа, Зэдэмни минни наһандам нэгэл, эддин дэлхэйн шэмэг мэтэ һанаандам байдаг. Байдалай бүхы орсо ябадалые, алтан дэлхэйн шоусые ойлоһонни энэ голой эрье дээрэ, эндэхэл эхитэй. Булта хүүгэд байхадаа, түрүүшын алхам хэһэн шэнгил хүйтэн долгитой уһан соонь шунгажа хураабди, тэрэ сагта хургаха, заабари үгэхэ хүнүүд үгы һэн. Тиигэжэл онгосоор голоо гатажа, үндэр эрьехэ шанха уруу айхаа мэдэхгүй хүрээжэ, намарай хүүлээр һая хүрээжэ байһан нимгэн мүйлхэн дээгүүр, хотойтор, абяа гаратарнь конькигаар гүйдэдэг һэмди. Ехэ бороогой хүүлээр уһанай үерлэхэдэ, бүхы хүүгэд эрье дээрэ сугларжа, хэды шэнгэн, хэды саг соо яажа нэмэнэб, бага болоноб гэжэ адаглажа, бэе бэлтэжэ боосолдожо, үглөөгүүр баһал гүйдэжэ һөөргөө ерэдэг бэлэйбди. Одоо хэды олон жэлэй туршада загаһа барижа, түүдэг дээрэ шаража, амтархажа хуудаг һэмди. Дан олые барижа, уһаа бузарладаггүй, байгаалидаа паринаар хандадаг, гамнадаг байгаа гээшэ гүбди. Баабай, ибниш хургаал Чэн бээ даа. Хэды олон баяртай, жаргалтай үдэрнүүд уһанай эрьедэ үнгэрөө гээшэб, одоол мартагдахагүй хаш. Баабаймнишые Цыбиков Даши Намсараевич эсэгын дайнда ябахандаа, Зэдэ голни ходо нюдэнгэйм урда миралзатан урдажа байһандал болодог һэн гэжэ хөөрөдэг һэн. Баабайнгаа хөөрхэн нэгэ ушар һанаандаа бүхөөр хадуужа абаа бэлэйб... «1945 ондо, ябаган ерэгэй 892-дохи пдкын бүридэлдэ

оруулагдажа, оодоо шарануудтай (японгонтой) болоһон дайнда хабаадаа һэн. 150 модоной зайе сэрэгшэд хэдэн сүүдхын туршада дабажа гараха ёһотой байгаа Бултанай абажа ябаһан уһан удангүй барагдашаба. Тойрог хооһон губи. Дүтэ нааша үгэ байхагүй. Шанга наран, ша тооһон. Ундаа хүрээжэ, аман хатахаһаа ехэ зоболон үгы юм даа. Гурбан сүүдхэ ябаһа нэгэ горхо харажархибада. Литр хахад хэмжээнэй фляк соогоо уһа абаад, нэгэ аман гудамхи жархиһан хүм. Хүнэ амндаралда уһанай сэлэ сэгнэшгүй.

Тиихэдэл Зэдэ голни нюдэнгэйм урдуур эзэлүүдгэ миралзан долгилходол, амтаг уһанһаань дүһал дүһалаар амсажа байһан мэтэ һанаа бэлэйб.

Абынгаа энэ дурсалгай ходо һанажа, зэрэлгээтэ Зэдэдээ шүтэжэ ябадагби.

ЗЭДЭ ГОЛОЙ АРЮУНДА

Нурта голой арюунда Наратай байха ёһотой даа. Наһатай баабайн үргөөндэ

Найртай байха ёһотой даа

Зэдэ голой арюунда Зэрэлгээтэй байха ёһотой даа.

Заяатай баабайн үргөөндэ Зугаатай байха ёһотой даа.

Хабтагай Зэдын эхиндэ Хуратай байха ёһотой даа.

Хүгшэн баабайн үргөөндэ Хүхюутэй байха ёһотой даа.

Жалга, Амбын оройдо Жабартай байха ёһотой даа.

Жарантай баабайн үргөөндэ

Жаргалтай байха ёһотой даа.

Валерий ЦЫБИКОВ

Улаан-Удын 37-дохи дуураа

хургуулин багш

Факс.

БОДИ САГААН СЭДЬХЭЛЭЙ БОДОЛ МАНДАА ТҮХӨӨЖЭ...

наһанайнь ойтой
уулан, зэргэлжэ хуудат
суг ажаллаһан, шотаг
хүдэ дэти болоһон ажалай
Буряад Республикын
багша Цыпилама
Цыпилова тухай
бэшхэ хүсэл гэнгэ түрөө
Гуша гаран жэлдэ
аряагүй багшалжа, хэды
варьварь эрдэмэй дэжэдэ
Хэшээлүүдтээ одоол
ёһоор ханджа, багшын
бэшэ ажалы амжалтаар
гэжэ Цыпилама
тухай хэлмээр.

эной зунай дунда нарада
аймагай Усть-
гудай гэжэ хуурида
Худара-Сомон) Цыбингэй
булдэ гурбан хүбүүдэй
одоо удаан хүлэгдэһэн эрхэ
Цыпилама басаган түржэ,
бээр болоһон юм. Багаһаа
хэсгой, саанаһаа абыластай,
басаган шотагайнаа 7
хуруули 1942 ондо, Эсгэ
хамгаалгын Агууехэ
дүэн соогуур дүүргэд,
сагай хүндэ хүшэр
багша болохоёо
Хяагтын багшанарай
шотодо орожо, тэрлээ 1945
дүүргэ хэн. Дайнай дүлэтэ
дүүрэг үнгэрэн ошожо, зоной
дүүрэг байдлаа орохо үеэр
басаган шотагтаа багахан
дүлэт ном заажа эхилээн юм.
Эсгэ үедэ аймагай соншой
дүлэттээр манай шотагай
Дымбрылов Будажан
дүүргэ хэн. Эдэ залуу хоёр инаг
дүүрэг охинодо абажа, хуби
дүүрэгтэ золтой байгаа.
дүүрэг хүн харин гэжэ

буряадууд хэлсэдэг. Энэ зүб лэ
даа. Сэлгээ тоонто шотагһаа, аба
эжлээ үршөөл абажа, Түгнын
сагаан талын шотаг инагтаа 1948
ондо эрээ хэн. 1949 ондо Барай
эхин хургуулида Хошуун-Узүүр
шотагта эрэхэдэнь, Ширип
Эрдынеевич Эрдынеев, Мария
Артемьевна Бакланова хоёр
багшалжа байгаа. Эрэхэдэминше,
саанадаа ажалаадамнише энэ
сагаан сэдхэлтэй, һайн һанаатай
багшанар харгы замшени зүб
заажа үгөө гээд Цыпилама
Базаровна баярые хүргэн һанадаг.

Ингэжэ багша
мэргэжэлэйгээ зам Хошуун-
Узүүртэ үргэлжэлүүжэ,
түрүүшн үдэрһөө өөрыгөө һайн
талаһаа харуулжа, сэбэр
сэдхэлээрээ, ариун
һэнхэлээрээ, даруу нам
зангаараа гансашье
хураһидайнгаа дура татаа бэшэ
даа...

1968 ондо хайрата хани
нүхэрһөө гээгдээ хэн, хүгшэн
залууе илгадаггүй, хүржэл эрэдэг
оршолон ха юм. Хэды хүндэ
байгаа даа, хэды олон һүниүүд
үргэнэ һойргүй үнгэрөөб!

Үдэшэ үглөөгүй, үдэр һүнигүй
долоон үхибүүдэйнь,
шанинарайн ошотой урин хараса
урлаһанань лэ харагдажа байхал
даа. Тэдэнээ зүб харгыгаар
ябуула, сээжэ зүрхэндэнь зориг
хүсэһэй зула бадарааха, хүнэй
зэргэ хүн болгохо гэнэн
асуудалнууд Цыпилама
Базаровнагай сэдхэл ходо
хүлгөөхэ...

Энэрхы һайхан сэдхэлтэй
энхэртэн эхэ долоон үхибүүдээ
хүлһи дүрөөдэ гарһы ганзагада
хүргэнхэй. Шотагтаа хүүгдэй
сэсэрлигэй хүтэлбэрлэлгэнэ
Эльвира басагантаа, Володя
хүргэнтээ амгалан тайбан
ажанууна. Ехэ хүбүүн Анатолий
Улаан-Үдэ хотодо трикотажна
фабрикын механическа цехэй
хүтэлбэрлэлгэнээр ажаллана, 2
үхибүүтэй. Баяр хүбүүн
хүбүүтэй. Баясхалан хүбүүниш
шотагай сельпогай түрүүлгшэ, 2
хүбүүтэй, Идамжал хүбүүниш
Валентина нүхэртээ Галтайн
хургуулиин багшанар юм. Эля,
Дынсыма басагадын баһал багша,
мэргэжэлтэй. Дыжидма (бага
басаганинь) сельпогай
бухгалтер.

Ингэжэ өөрын үхибүүд
ёһотой бэрхэ мэргэжэлтэд
болоһой. Харин олон
хураһадын баһал бэрхэ зон
болоо. Тэдэнэй дунда олон
багшанар, врачнууд бусад
мэргэжэлтэд бии.

Энэ дэлхэйдэ 7 үри хүүгдые
мүндэлүүжэ, хүл дээрһы
гаргажархөөд, 17 ашанар
зээнэрээ, харин үшөө гушаа
тэбэржэ, баясажа, үзэсхэлэнгэ
газар дайдала үзэн хаража
хуухаһаа ехэ жаргал хаана
байхаб?! Анханай энхэргэн, ун
номгон зантай, урин намдуу
нүхэрөө 70 наһанайнь ойгоор
үнэн зүрхэлһөө амаршалажа, арбан
сагаан буйн эдэлжэ, жаргалтай
хууһишени үрэншэб.

Роза БАРМИТОВА,
багша, ажалай
ветеран.

ПРИГЛАШЕНИЕ

В воскресенье, 8 ноября в 12 часов в выставочном зале национальной библиотеки (ул. Ербанова, дом 4) Андрей Стрелков, трижды посетивший Тибет прочитает лекцию «Потала». На лекции будет продаваться книга А.Стрелкова «Тибетский дневник», где описаны два путешествия в снежную страну – в 1996 и 1997 годах.
Приглашаются все желающие.
Плата за лекцию 5 рублей.

Учебно-научно-производственный комплекс «Экология-кожа-мех» производит:

- выделку и крашение пушно-мехового, овчинно-шубного сырья;
- реставрацию меха (очистка, окраска, стрижка, расчесывание, додублирование, жирование, придание блеска волосному покрову)
- реставрацию меховых изделий (перекрой, ремонт цигейковых шуб, замена ткани на крытых полушубках).
- пошив цигейковых шуб, крытых меховых полушубков, шапок, воротников, жилетов, горжетов, матрацев, спальньих мешков и автомобильных чехлов.

ОБРАЩАТЬСЯ ПО АДРЕСУ:
Улан-Удэ, ул. Ключевская 12, тел. (30-2) 37-56-44

ТОО АКЦЕНТ

Тел.: 21-66-72

приглашает посетить магазины «Оптика» по адресам:
ул.Свердлова 12, ул.Ленина 24, администрация ж/г исполкома, Дом торговли, II этаж, поликлиника мясокомбината. **БЫ МОЖЕТЕ ОФОРМИТЬ ЗАКАЗ ПО ДОСТУПНЫМ ЦЕНАМ НА КАЧЕСТВЕННУЮ ПРОДУКЦИЮ.**
По ул.Свердлова, 12 принимает врач оптометрист.
Часы работы с 9 до 18.00, выходной воскресенье.

МАРШАЛТА

Буряад һайхан багшамнай,
Буатанай эхэ мэтэлта,
Дүйхэр балшархан маншине
Күтэлэн ябаа бэлэйлта.
Күхезн болобо -
хубаалдажа,
Күшэр болобо - тулгалсажа,
Хэды манаар эсэбта.
Энэ энээни хэмжээ һэм,
Түлһыт даа манаа
мүнөөдөр!
Наһанай жаргал эдлэжэ,
Наартай золтой нуугыт даа,
Жал сагуудай нэлгээн соо
Жаншэдгүй алхалан ябыт
Даа!
Олон тоото
шанинарайн зүһөө
Гысыма Доржиева
дого дохин
амаршална.

КУПЮ
Старый холодильник, можно
неисправный.
Тел. 26-86-59

Кузов ВАЗ-2121. Тел. 37-66-81.

Электрочайник «Мечта» б/у. дешево.
Тел. 25-65-52.

ПРОДАЮ
Частный дом в Нижней Иволге.
Недорого. Звонить в вечернее время.
Тел. 37-66-58.

3-комн. бл. квартиру в поселке
Иволгинске. Тел. в Улан-Удэ 22-88-34.

Новый спальный гарнитур «Яшма».
Тел. 37-39-27.

Стиральную машину «Белка-10М»
(новая), мягкую мебель (Румыния) в
хорошем состоянии. Тел. 37-88-55.

Небольшой металлический гараж.
Тел. 33-82-08 (после 18 ч.)

Гараж на Стеклозаводе. Тел. 21-
94-72.

Дачный участок в с/о «Колос»,
незатопляемый или меняю на дачу в п.
Сотниково.
Тел. 22-52-13

ВАЗ-21083, 1993 года выпуска.
Тел. 21-67-68. Звонить с 15 до 21 ч.
МЕНИЮ
3-комн. квартиру + кап. гараж на
2 и 1-комн. квартиры.

Тел. 37-63-80

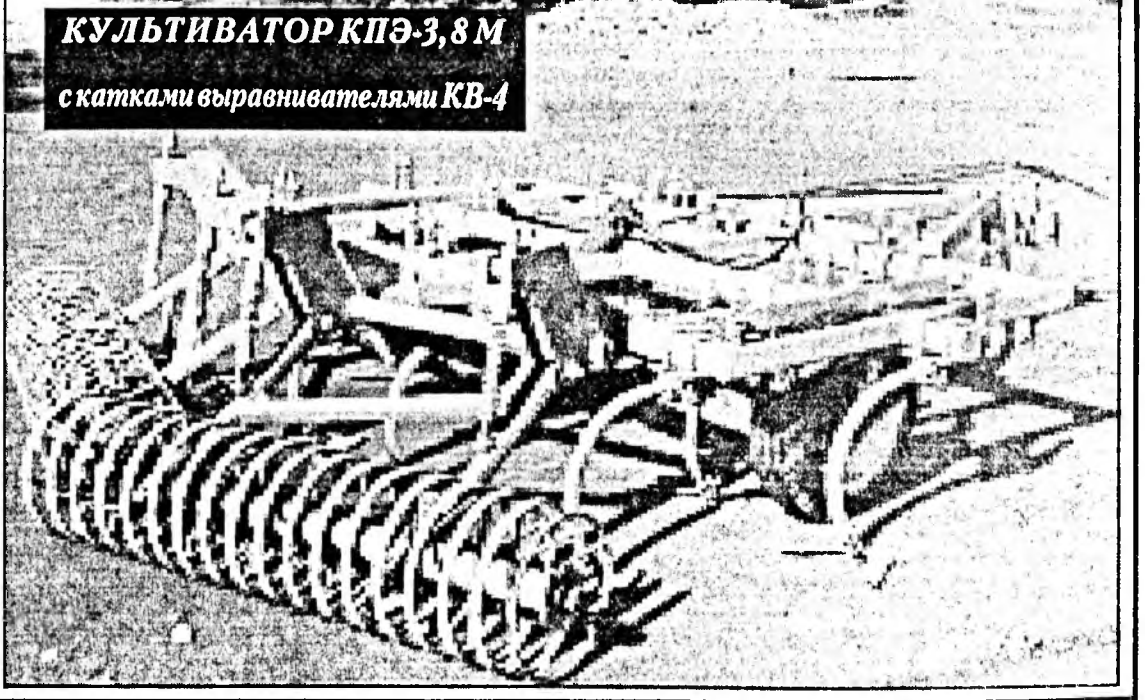
Частный дом 7х8, огород, баня,
летний водопровод, дрова, флигель на
двух благоустр. по предложению. Адрес:
ул. Братская, 51

3-комн. неблагоустр. квартиру, 2
этаж в дерев. доме на 1-комн.
благоустр. квартиру в любом р-не
города, или сдать в аренду на 2 года,
оплата вперед. Обр-ся: ул.
Корабельная, 10, кв.8.

ОАО «Улан-Удэнский судостроительный завод»

предлагает:

КУЛЬТИВАТОР КВ-3,8 М
с катками выравнивателями КВ-4

ОАО «УЛАН-УДЭНСКИЙ СУДОСТРОИТЕЛЬНЫЙ ЗАВОД»
ПРИСТУПИЛ К СЕРИЙНОМУ ИЗГОТОВЛЕНИЮ
КУЛЬТИВАТОРОВ И ЗАКЛЮЧАЕТ ДОГОВОРА С
КОЛЛЕКТИВНЫМИ ХОЗЯЙСТВАМИ НА ПОСТАВКУ НА
ПРЕИМУЩЕСТВЕННЫХ УСЛОВИЯХ.

НАШ АДРЕС:
670000, Россия, Бурятия, г.Улан-Удэ
ул. Корабельная, 32.

КОНТАКТНЫЕ ТЕЛЕФОНЫ: (3012) 21-96-62 -
генеральный директор; (3012) 21-28-03 - зам.
генерального директора по производству и экономике;
(3012) 21-63-00 - зам. генерального директора по
коммерции, снабжению и общим вопросам; (3012)
21-33-55 - служба маркетинга и сбыта; (3012) 21-96-
... факс.

Комсомолой байгуулагдахаар 80 жэлэй ойдо зорюулагдажа «Зүүн зүгэй нэбшээн» гэж нэрэтэй ном бүри хаяхан хэблэгдэн гараба гэшшэ. Тэрэ ном Буряад Р е с п у б л и к ы н Залуушуулай, аяншалгын, физкультура болон спортын талаар гүрэнэй комитетдэй мүнгэн туһаламжаар наара хаража, уншагшадта хүргэгдэбэ ха юм.

гей Сындуевай, Аркадий Переновэй, Тимур Тугутовай, Амарсана Улзытуевай, Наталья Хадановагай, Виктор Харитоновой ород хэлэн дээрэ бэшэгдэнэн шүлэгүүд, Солбон Аюшеевэй, Цыренжаб Бадмаевай, Баяр Балдановай, Амгалан Будаевай, Тимур Гомбожаповай, Цыбигмид Дамдижаповагай, Хандажаб Дампиловагай, Санжай-Ханда Дармаевагай, Вадим Самбаевай, Соёл Сандаковой буряад, хэлэн дээрэ бэшэ-

„ДУХЭРИГТЭ“
ДУТЭЛЭЕ,
МА БУИДЭ
НОЁР
ТАНИЛСАЯ!

43 наһатай, томо болоһон хоёр үхибүүдтэй, холшоргүй зохид дүтэрхы наһанай, түбшэн, үнэн сэхэ абари зантай эрэ хүнтэй танилсаха байна.

1941 ондо түрэнэн, үндэр томо бээтэй, яһала һайн ажалтай, архи тавагшар байдалтай эрэ хүн таараха наһанай зохидхон эхэнэртэй танилсаха хүсэнэ.

1957 ондо түрэнэн, хүдөө нотагта үмсын ажалтай эрэ хүн дүтэрхы наһанай түбшэн зохид эхэнэртэй танилсаха байна.

1944 ондо түрэнэн, хүдөө нотагта ажаһуудаг, тусхай дунда гургуулиг эхэнэр холшоргүйхэн, тааруу наһанай эрэ хүнтэй танилсаха хүсэлэнтэй.

1927 ондо түрэнэн, амьаран гэр бүлэ болоһон үхибүүдтэй, архи уудагшар тамхи татадаггүй, хүдөө нотагта ажаһуудаг эрэ хүн тааруу наһанай эхэнэртэй танилсаха байна.

Городто ажаһуудаг 58 наһатай эхэнэр (пенсидэ байһан) дүтэрхы наһанай зохид эрэ хүнтэй танилсахые хүсэнэ.

Городто ажаһуудаг 40 наһатай, өөрын гэр байдалтай, ажалтай эхэнэр тааруу наһанай эрэ хүнтэй танилсаха хүсэлэнтэй.

Городто ажаһуудаг 55 наһатай, гургуули худартай, амьаран түбхинэ үхибүүдтэй, өөрын гэр байдалтай, ажалтай эхэнэр таараха наһанай түбшэн зохид эрэ хүнтэй танилсаха байна.

Хүдөө нотагта ажаһуудаг 52 наһатай (нохой жэлтэй) дээдэ гургуулиг эхэнэр (тоо бодолгын багша) түбшэн даруу эрэ хүнтэй танилсаха хүсэлэнтэй.

65 наһатай, амьаран айл боложо түбхинэһэн хубуум басаган хоёртэй хүдөө нотагта ажаһуудаг эрэ хүн таараха наһанай зохид эхэнэртэй танилсахые хүсэнэ.

1963 ондо түрэнэн, хүдөө нотагта ажалтай, гартаа дүйтэй эрэ дүтэрхы наһанай зохид эхэнэртэй танилсаха байна.

50 наһатай, хүдөө нотагта ажалтай, гэр байртай эхэнэр тааруу наһанай холшоргүй эрэ хүнтэй танилсаха хүсэлэнтэй.

65 гараһан наһатайше һаа, зохёохы ажалаа үргэлжлүүлһээр зандаг архи уудаггүй, тамхи татадаггүй, амьаран байдалтай эрэ хүн дүтэрхы наһанай түбшэн даруу эхэнэртэй танилсаха байна.

27 наһатай, хүдөө нотагта ажаһуудаг, үмсын ажал эрхилдэг түбшэн даруу залуу хүн таараха наһанай зохидхон басагантай танилсаха хүсэлэнтэй.

Женщина 30-ти лет с в/о желает познакомиться с мужчиной 28-37 лет без вредных привычек, без жилищных проблем для создания семьи и дружбы.
Писать: г. Улан-Удэ, 670000 п/п IV- АЖ № 522288

46 наһатай, городто ажалтай, гэр байртай эхэнэр дүтэшг наһанай түбшэн эрэ хүнтэй танилсаха.

1966 ондо түрэнэн, эмшэн мэргэжэлтэй, ганса хубуутэй, городто ажаһуудаг эхэнэр таараха наһанай холшоргүй, түбшэн зохид эрэ хүнтэй танилсаха байна.

Һайшаагдаһан абонентүүдтэ бэшэгүүдые эльгээхэ гэбээхэ сээбэр, шэнэ конвертүүдые бэшэг соогоо хэхэээ бү мартагшар.

Хүндэтэ уншагдаг айһараада!
Редакциһаа адрессүүдые хүлээжэ байһгүй, һайшаагдаһан номертой харюу сэхэ эльгээбэл, таарамжатай гэжэ һануула. Тиимэлээ саашадан нотаг нотагайнгаа почтын таһагта (номертой) а/я нээгээд үлгээбэл, нэрэ, фамилияа заагаад, "до востребованья" гэһэн тэмдэгтэй бэшэг соогоо заагаа хаатнай, һайн байгаа.

Энэ ном соо Булат Аюшеевэй, Андрей Квятковскин, Баир Сибидановай, Екатерина Смолевагай, Есу-

һэн шүлэгүүд, Баяр Баторжигиевай, Цырен Шойжинимаевай, Инна Шагнаевагай дуунууд оруулагдаа. Энэ ном соо оруулагдаһан олонхи авторнууд залуу уран зохёолшодой 16-дахи конференцидэ хабаадаһан байха юм.

Залуушуулые шэнэ номоорнь амаршалхыа Буряад ороноймнай суута уран зохёолшод Дамба Жалсараев, Гунга Чимитов, Константин Карнышев, Шираб-Нимбу Цыденжапов, Дулгар Доржиева, Мэри Хамгүшкеева, Баир Дугаров, Рахмет Шоймарданов, Геннадий Орлов гэгшэд ерээжэ, үрээлэй һайхан үгэнүүдые ерээдүйнгөө халаанда зорюулаһан байна.

Уулзалгын түгэсхэлдэ залуу уран зохёолшод шүлэгүүдээ уншаа, хүтэжэмшэд дуунуудаа гүйсэхдөө. Дондок БАЛЖИНИМАЕВ.

ЧТО В ИМЕНИ ТВОЕМ?

В
ВЕРА (русс.) - то же значение, что у слова «вера»
ВЕРОНИКА (гр.) - победоносный
ВИКЕНТИЙ (лат.) - побеждающий, преодолевающий
ВИКТОР (лат.) - победитель («Ах, Виктор!» («Здравствуй, победитель!») - возглас, которым римляне встречали полководцев в дни триумфов.
ВИКТОРИЯ (лат.) - победа
ВИРИНЕЯ (лат.) - зеленеющая, в смысле «свежая»
ВИССАРИОН (гр.) - лесной
ВИПААЙИ (лат.) - жезловый
ВЛАДИМИР - казался бы, имя русское, с ясным значением: владеющий миром. Однако известны близкие германские имена: Вольдемар, Хлодомир. Возможно, все они восходят к общему, более древнему, первоисточнику, тем более, что ранее это имя писалось Володимир, а не Владимир.
ВЛАДИСЛАВ (русс.) - владеющий славой
ВЛАС, ВЛАСИЙ (гр.) - простой, грубоватый
ВСЕВОЛОД (русс.) - властелин всего (народа)
ВЯЧЕСЛАВ (слав.) - более славный
Г
ГАВРИИЛ (евр.) - моя сила - бог
ГАДАМБА (тиб.) - настаивающий; старое название тибетской буддийской школы гэлукпа
ГАДАН (тиб.) - радостный. Это название обители богов, рая буддистов Тушита. В Тушите будхисаттвы проводят свою предпоследнюю жизнь, перед тем как спуститься на землю и стать буддами. По буддийскому преданию Будда Шакьямуни, спускаясь из Тушиты в мир людей, возложил свою корону на голову Будды грядущего мирового порядка Майтреи, который проповедует там Учение богам и

ждет времени, когда сможет спуститься на землю
ГАЖИДМА (тиб.) - порождающая восхищение
ГАЛАКТИОН (гр.) - молочный, млечный
ГАЛДАН (тиб.) - имеющий судьбу, благословенный
ГАЛИНА (гр.) - тишина, кротость
ГАЛСАН (тиб.) - хорошая судьба. Обычно это означает благословенную калу (мировой, космической период), во время которой появляются Будды.
ГАЛЧИ, ГАЛШИ (тиб.) - большая судьба; счастливый
ГАМБАЛ (тиб.) - сияющее счастье
ГАМПИЛ (тиб.) - умножающий радость
ГАНЖИЛ (тиб.) - радость, счастье
ГАНЖИМА (тиб.) - снегом рожденная; зингет богини Умы
ГАНЖУР (тиб.) - перевод наставлений Будды. Название буддийского канона «Ганжур», состоящего из 108 томов, которые содержат свыше двух тысяч сочинений. Они почитаются в Тибете наиболее священными и авторитетными, поскольку их авторство приписывается самому Будде
ГАНТИМУР (кит.-тюрк.) - железо
ГАРМА (тиб.) - звезда, созвездие
ГАРМАЖАП (тиб.) - покровительственный звездой
ГАРМАСУ, ГАРМАЦУ - женск.ф. от Гарма
ГАТАБ - то же, что Гатап
ГАТАП, ГАТЫП (тиб.) - достигший радости; аскет, отшельник, монах.
Человек, подавляющий чувственные влечения, желания для достижения религиозных или этических целей
ГЕНИН (тиб.) - Друг добродетели, близкий к благочестию.
Генин - мирянин, давший обет не совершать пяти главных грехов: убийства, воровства,

прелюбодеяния, лжи, пьянства. Или другое его толкование - послушник.
ГЕННАДИЙ (гр.) - родовитый
ГЕОРГИЙ (гр.) - земледелец, буйка; землетруженик.
Имя крайне полюбилось народам Европы, где стало известно во множестве вариантов: Жорж (фр.), Джордж (англ.), Ежи (польск.), Иржи (чешск.)
ГЕРАСИМ (гр.) - почтенный
ГЕРМАН (лат.) - родной, единокровный (от лат. «германус»)
ГЛАФИРА (гр.) - гладкая, лощеная, изящная
ГЛЕБ - значение неясно. Возможно от лат. «глеба» - глыба
ГЛИКЕРИЯ (гр.) - сладкая
ГОМБО (тиб.) - хранитель, защитник, покровитель (т.е. о буддах, бодхисаттвах, святых, местных божествах и т.п.)
ГОМБОЖАП (тиб.) - охраняемый, под защитой покровителя
ГОНГОР (тиб.) - белый хранитель
ГОНЧИГМА - женск. ф. от Гончик
ГОНЧИК (тиб.) - Арагонченность.
Это термин, обозначающий составные части триады буддизма: Будда, Дхарма, Сангха, т.е. сам Будда, его Учение и буддийская община.
(Из словаря собственных имен «Тайна Вашего имени».)

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

<p>Ахамад редактор А. Л. АНГАРХАЕВ РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: Б.М. Ж. БАЛДАНОВ (ахамад редакторай орлогшо), Г. Х. ДАШЕЕВА (ахамад редакторай орлогшо), Б.В. ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ (харюусалгата секретарь), А.Г.ЛУБСАНОВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), Д.Д.СУНДАРОН, таһагуудые даагшад: Н.Д.НАМСАРАЕВ, Т.В.САМБЯЛОВА, Д.Ш. ХУБИТУЕВ, А.Д. ТАПХАЕВ; В.И.ПИНТАЕВ (хэблээй директор).</p>	<p>Манай адрес: 670000, Улаан-Удэ; Каландарийвиллин үйлэс, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.</p>	<p>Газетэ хэблээй 5 хуудһан хэмжээтэй. Индекс 73877. Хэблэг 8.650. (хамта 20.000). Хэблээдэ тушаагдаһан сар 17.00.</p>	<p>"Республиканска типографи" гэхэн АО-до газетэ хэблэгдээ. Директорийн телефон: 21-40-45. Б-0079-дэхий номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ № 8444.</p>
<p>Редакциин телефонууд: ахамад редакторай - 21-50-96, приемный - 21-54-54, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-68-08, 21-64-36, харюусалгата секретариин - 21-50-52, секретариин - 21-50-52, таһагууд: экономикын болон политикын - 21-55-97 (даагшань), 21-63-86, соёлой, түүхын болон залуушуулай - 21-54-93 (даагшань), 21-57-63, 21-69-58, 21-60-21, мэдээлэл болон рекламн - 21-62-62, 21-67-81, хэблээй - 21-33-61, оператор-корректорүүдэй - 21-61-35, фотокорреспондентүүдэй - 21-33-61; компьютерна түбэй - 21-66-76, корпунктын - 21-34-05. "Бурятия" хэблээй телефонууд: директор - 21-49-94, бухгалтерн - 21-23-67, выхат - 21-60-91. Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нотаган нэрлүүдэй бэшэглэе хазагайруулаһан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакциин һанамжа авторайхтай адли бэшэ байжа магад.</p>			